POLONUS

Zeitschrift für die polnische Sprache und den europäischen Dialog
Czasopismo na rzecz języka polskiego i europejskiego dialogu

AUSGABE Nr. 4 | WYDANIE nr 4 (02/2021)
DEZEMBER | GRUDZIEŃ
ISSN 2701-6285

30 JAHRE WEIMARER DREIECK

FRÜHKINDLICHES SPRACHENLERNEN

Kooperation KoKoPol – Universität Wrocław

DER DEUTSCHEN UND POLEN GESPRÄCHE IM LAUFE DER JAHRHUNDERTE

Der polnischen Sprache Aufmerksamkeit schenken

KRZYSZTOF SKUBISZEWSKI IM SAARLAND 1978

Inhaltsverzeichnis / Spis treści

GELEITWORT / OD REDAKCJI / *Gunnar Hille* ___ 2

KOKOPOL

Das geschah in 2021 / To się wydarzyło w 2021 r. / *Christin Stupka* ___ 4

/ / /

Resümee zur Fachtagung „Frühkindliches Sprachenlernen im deutsch-polnischen Verflechtungsraum“

Podsumowanie konferencji specjalistycznej „Nauka języka w okresie przedszkolnym w polsko-niemieckim obszarze powiązań” / *Regina Gellrich, Thomas Vogel* ___ 6

/ / /

Der polnischen Sprache Aufmerksamkeit schenken / Zwrócić uwagę na język polski / *Christin Stupka* ___ 11

WEIMARER DREIECK / TRÓJKĄT WEIMARSKI

30 Jahre Weimarer Dreieck – ein Grund zum Feiern?

30-lecie Trójkata Weimarskiego – powód do świętowania? / *Dieter Hackmann* ___ 14

/ / /

Krzysztof Skubiszewski im Saarland – ein (vergessener) saarländischer Beitrag zum Weimarer Dreieck

Krzysztof Skubiszewski w Kraju Saary – (zapomniany) wkład Kraju Saary do Trójkąta Weimarskiego / *Magdalena Telus* ___ 19

/ / /

Das Weimarer Dreieck von Nancy aus gesehen

Trójkąt Weimarski widziany z Nancy / *Stanisław Fiszer* ___ 21

WISSENSWERTES / WARTO WIEDZIEĆ

Wasserturm mit Noten. Über den Geburtsort von Nicolas Chopin

Wieża ciśnień z nutami. O miejscu narodzin Nicolasa Chopina / *Inge Jochum-Leonardy* ___ 23

/ / /

Der Deutschen und Polen Gespräche im Laufe der Jahrhunderte. Teil I

Polaków i Niemców rozmowy na przestrzeni wieków. Część I / *Renata Nadobnik* ___ 26

SCHULE UND GESELLSCHAFT / SZKOŁA I SPOŁECZEŃSTWO

Polnischer Familienverein e.V. in Nordrhein-Westfalen

Polnischer Familienverein stow. zar. w Nadrenii Północnej-Westfalii / *Joanna Szymańska, Kasia Lorenc* ___ 34

/ / /

Polnische Sprache – schwere Sprache? Projekte des Deutschen Polen-Instituts

Język polski – język trudny? Projekty Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich / *Matthias Kneip* ___ 37

LEBENSLAUF / ŻYCIORYS

Eigene Lernstategien im Polnischunterricht

Własne strategie uczenia się języka polskiego / *Ewa Wieszczeczyńska, Marcel Kremser* ___ 38

INSTITUTIONEN / INSTYTUCJE

Mainzer Polonicum ist mehr als Sprachunterricht

Mainzer Polonicum to więcej niż nauka języka / *Barbara Kowalski* ___ 42

/ / /

Internationale Wirtschaftskommunikation. Neuer Studiengang an der Hochschule Zittau/Görlitz

Komunikacja międzynarodowa w biznesie. Nowy kierunek studiów w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz / *Ewa Wieszczeczyńska* ___ 46

BERICHTE / SPRAWOZDANIA

Die Rolle von Sprachkenntnissen in deutsch-polnischen Kommunalpartnerschaften

Rola znajomości języka w polsko-niemieckich partnerstwach komunalnych / *Gunnar Hille* ___ 48

/ / /

Webdoku über Emil Krebs / Dokument internetowy o Emilu Krebsie / *Gunnar Hille* ___ 50

/ / /

Unterzeichnung der Kooperationsvereinbarung mit der Universität Wrocław

Podpisanie Oświadczenia o współpracy z Uniwersytetem Wrocławskim / *Gunnar Hille, Anna Żurek* ___ 51

/ / /

VII. Weltkongress der Polonisten / VII Światowy Kongres Polonistw / *Anna Dąbrowska* ___ 52

/ / /

Internationaler Kongress der polnischen Sprache und Kultur

Międzynarodowy Kongres Języka i Kultury Polskiej / *Dorota Orsson* ___ 57

GEDICHT / WIERSZ

Die Gedanken sind frei / Myśli wolne są / Libres sont les Pensées ___ 61

UNSERE GALERIE / NASZA GALERIA

Vier Jahreszeiten / Cztery pory roku / *Danuta Swora* ___ 62

REDAKTION / REDAKCJA ___ 64

Geleitwort / Od redakcji

GUNNAR HILLE

DE

Was für ein Jahr, 2021! Die Pandemie hielt und hält uns weiter im Würgegriff. Deutschland hat gewählt und bald gibt es eine neue Regierung. Die deutsch-polnischen Beziehungen im wirtschaftlichen, akademischen und gesellschaftlichen Bereich blühen und haben sehr gute Perspektiven. Die Politik hinkt hinter dieser erfreulichen Entwicklung hinterher, obwohl die Wohlmeinenden in beiden Ländern und der EU in der Überzahl sind. Doch wir wissen: Es gibt keine Alternative zu einem gemeinsamen, starken und einigen Europa im 21. Jahrhundert. Wir alle wissen, dass die Alternative nur der Fall in die politische und wirtschaftliche Bedeutungslosigkeit sein kann.

Viele im deutsch-polnischen Bereich Aktive haben den 30. Jahrestag des Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrages zum Anlass genommen, eine Bestandsaufnahme bei der Umsetzung seiner Übereinkünfte vorzunehmen. KoKoPol hat eigens eine Festschrift zum Jubiläum herausgegeben und darin Geschichte und Gegenwart der polnischen Sprache wissenschaftlich beleuchtet (s. kokopol.eu/polonus/). Aus dieser Kenntnis heraus ist es einfacher, angemessene Schlüsse für die Popularisierung des Polnischen in Deutschland und der EU zu ziehen.

Für Bund, Länder und Kommunen gilt es mehr denn je, in Deutschland und darüber hinaus diejenigen Kräfte zu bündeln, die eine vertiefte Zusammenarbeit mit den östlichen Partnerländern suchen. KoKoPol kommt dabei eine komplementäre Funktion zu. Mit der Zielsetzung, der polnischen Sprache und damit auch der polnischen Kultur zu mehr Gehör und Verbreitung in Deutschland zu verhelfen, streben wir Vertrauensbildung, Begegnung und Verständigung an – die Grundlagen für ein zusammenstehendes Europa.

Ein weiteres dreißigjähriges Jubiläum hat im laufenden Jahre besondere Signalwirkung: die Gründung des Weimarer Dreiecks zwischen Deutschland, Polen und Frankreich im August 1991. Auch in diesen Strukturen liegt großes Potential für eine gleichberechtigte, zukunftsorientierte Zusammenarbeit, wozu aus unserer Sicht auch immer die Beachtung der Sprachen der Partner gehört. KoKoPol hat dazu mit dem Europaministerium des Saarlandes eine Sendung über die deutsch-polnisch-französischen Verbindungen im Saarland und den lothringischen Industriezentren in den letzten 200 Jahren aufgezeichnet. Die Sendung, die im Internet abrufbar ist (https://youtu.be/GkOWIy63ccs), gab einen weiteren Anlass für eine spezielle Rubrik zum Thema in der vorliegenden Ausgabe.

Ein weiterer Höhepunkt des Jahres 2021 war die Unterstützung von Steffen Möller für KoKoPol. Der Autor, Kabarettist und Polenkenner bescherte uns einen unvergesslichen Auftritt am Rande der Fachtagung zu deutsch-polnischen Städtepartnerschaften, und er drehte bei uns in St. Marienthal vier Motivationsfilme zum Erlernen der polnischen Sprache. Wir freuen uns auf weitere Veranstaltungen und Begegnungen mit diesem einzigartigen Brückenbauer zwischen Polen und Deutschland.

Über diese und weitere Aktivitäten können Sie in diesem Heft 4 unserer Zeitschrift mehr erfahren. Wir wagen zudem einen kurzen Ausblick auf das kommende Jahr und hoffen, die trotz mancher politischer Dissonanzen herrschende allgemeine Aufbruchsstimmung im deutsch-polnischen Verhältnis auch für unsere Ziele und diesbezüglichen Projekte nutzen zu können.

Abschließend erlaube ich mir einen kleinen Werbeblock: Der Polnisch-Lernkalender für 2022, zu dessen Zustandekommen KoKoPol beitragen konnte, ist seit seinem Erscheinen im Sommer auf außergewöhnlich große Resonanz gestoßen. Wir hoffen, dass dieser Erfolg den Weg für einen weiteren Kalender im folgenden Jahr ebnen wird. Daher: sollten Sie noch ein passendes Weihnachtsgeschenk benötigen, der Kalender ist im Buchhandel für 16,90 Euro zu haben. Übrigens können polnische Nutzer mit ihm auch ihre Deutschkenntnisse ausbauen.

Gunnar Hille, *Leiter KoKoPol*

PL

Co za rok, 2021! Pandemia trzymała i trzyma nas nadal w swoich kleszczach. W Niemczech odbyły się wybory i wkrótce powstanie nowy rząd. Stosunki polsko-niemieckie w sferze gospodarczej, naukowej i społecznej rozwijają się i mają przed sobą bardzo dobre perspektywy. Polityka niekiedy pozostaje w tyle za tym pomyślnym rozwojem, chociaż ludzie dobrej woli w obu krajach i w UE stanowią większość. Wszak wiadomo: nie ma alternatywy dla wspólnej, silnej i zjednoczonej Europy w XXI wieku. Wszyscy wiemy, że alternatywą może być jedynie upadek w polityczny i gospodarczy niebyt.

Dla wielu osób działających na polu polsko-niemieckim 30. rocznica podpisania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie była okazją do podsumowania realizacji zawartych w nim ustaleń. Z okazji jubileuszu KoKoPol wydało okolicznościową publikację, w której z naukowego punktu widzenia prezentowana jest historia i sytuacja obecna języka polskiego (zob. kokopol.eu/polonus/). Wiedza ta pomaga wyciągnąć odpowiednie wnioski dla popularyzacji języka polskiego w Niemczech i w UE.

Dla władz federalnych, krajowych i lokalnych ważniejsze niż kiedykolwiek jest połączenie sił w Niemczech i nie tylko w celu pogłębienia współpracy ze wschodnimi krajami partnerskimi. KoKoPol pełni tu funkcję wspomagającą. Aby język polski, a tym samym i polska kultura, mogły być lepiej słyszane i upowszechniane w Niemczech, staramy się budować zaufanie, stwarzać warunki do spotkań i porozumienia – a są to podstawy wspólnej Europy.

Inna trzydziestoletnia rocznica ma w tym roku szczególne symboliczne znaczenie: powstanie Trójkąta Weimarskiego z udziałem Niemiec, Polski i Francji w sierpniu 1991 r. Również w tych strukturach tkwi wielki potencjał dla równoprawnej, zorientowanej na przyszłość współpracy, która naszym zdaniem zawsze uwzględnia poszanowanie języków partnerów. W tym celu KoKoPol nagrało wraz z Ministerstwem Europy Kraju Saary program o powiązaniach polsko-niemiecko-francuskich w Kraju Saary i ośrodkach przemysłowych Lotaryngii na przestrzeni ostatnich 200 lat. Audycja, która jest dostępna w Internecie (https://youtu.be/GkOWIy63ccs), dostarczyła kolejnego powodu do stworzenia w niniejszym wydaniu specjalnej rubryki poświęconej temu tematowi.

Kolejnym kluczowym momentem roku 2021 było wsparcie Steffena Möllera dla KoKoPol. Autor, artysta kabaretowy i znawca Polski, przedstawił niezapomniany program podczas konferencji o polsko-niemieckich partnerstwach miast oraz nakręcił u nas w St. Marienthal cztery filmy motywujące do nauki języka polskiego. Cieszymy się na kolejne wydarzenia i spotkania z tym wyjątkowym kreatorem mostów między Polską a Niemcami.

Więcej o tych i innych działaniach można przeczytać w niniejszym numerze czwartym naszego magazynu. Zaryzykujemy również krótki rzut oka na nadchodzący rok i mamy nadzieję, że uda nam się wykorzystać dominujące – mimo niektórych rozdźwięków politycznych – wrażenie nowego etapu w stosunkach polsko-niemieckich również dla naszych celów i związanych z nimi projektów.

Na koniec pozwolę sobie na mały blok reklamowy: kalendarz do nauki języka polskiego na rok 2022, do którego powstania miało okazję się przyczynić KoKoPol, spotkał się z wyjątkowo dużym odzewem od czasu jego publikacji latem. Mamy nadzieję, że ten sukces utoruje drogę do kolejnego kalendarza w następnym roku. A zatem: jeśli nadal szukają Państwo odpowiedniego prezentu pod choinkę, kalendarz jest dostępny w księgarniach w cenie 16,90 euro. Przy okazji – polskim użytkownikom może on również być pomocny w doskonaleniu znajomości języka niemieckiego.

Gunnar Hille, *Dyrektor KoKoPol*

KoKoPol

DAS GESCHAH IN 2021
TO SIĘ WYDARZYŁO W 2021 ROKU

CHRISTIN STUPKA

DE

PUBLIKATIONEN:

- **„Polonus“**, Nr. 3 und 4
- **Sonderausgabe „Polonus: 30 Jahre Deutsch-Polnischer-Nachbarschaftsvertrag“**
- **Sprachkalender 2022 Polnisch** mit dem Buske-Verlag

FACHTAGUNGEN:

- **Online-Fachtagung „Herkunftssprache Polnisch“**, 19.03.2021, 65 Teilnehmer*innen
- **Online-Fachtagung „Deutsch-polnische Städtepartnerschaften“**, 17.–18.06.2021, in Kooperation mit Dr. Thomas Vogel (ehem. Leiter des Sprachenzentrums der Viadrina) und der Stiftung Kreisau, 60 Teilnehmer*innen
- **Hybride Fachtagung „Frühkindliches Sprachenlernen im deutsch-polnischen Verflechtungsraum“**, 07.–08.10.2021, mit der Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa), 50 Teilnehmer*innen in Präsenz, 25 Teilnehmer*innen online
- **Dreisprachige Online-Sendung „30 Jahre Weimarer Dreieck“** des Ministeriums für Finanzen und Europa des Saarlandes, Beteiligung an der Vorbereitung und Durchführung https://www.frankreichstrategie.saarland.de/de/30-jahre-weimarer-dreieck

PL

PUBLIKACJE:

- **„Polonus“**, nr 3 i 4
- **Wydanie specjalne „Polonus: 30 lat polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie“**
- **Kalendarz 2022 do nauki polskiego** z wydawnictwem Buske

KONFERENCJE SPECJALISTYCZNE:

- **Online o języku polskim jako języku odziedziczonym**, 19.03.2021, 65 uczestników
- **Online o komunikacji językowej w polsko-niemieckich partnerstwach miast**, 17–18.06.2021, we współpracy z drem Thomasem Voglem (byłym dyrektorem Centrum Języków Uniwersytetu Europejskiego Viadrina) i Fundacją Krzyżowa, 60 uczestników
- **W formacie hybrydowym o przedszkolnym nauczaniu języków w polsko-niemieckim obszarze powiązań**, 07–08.10.2021, z Saksońską Placówką ds. Wczesnej Nauki Języków Krajów Sąsiedzkich, 50 uczestników na miejscu, 25 uczestników online
- **Trójjęzyczna audycja internetowa „30 lat Trójkąta Weimarskiego“** Ministerstwa Finansów i Europy Kraju Saary, udział w przygotowaniu i realizacji https://www.frankreichstrategie.saarland.de/de/30-jahre-weimarer-dreieck

KULTUR- UND SPRACHVERMITTLUNG:

- **„Polski jest fajny“ – Weiterbildung für Lehrkräfte**, 18.–22.10.2021, in Zusammenarbeit mit der Universität Wrocław, Szkoła Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców (SJPiK)
- **Weiterbildungsnachmitttag an der Weinau-Oberschule Zittau**, 21.06.2021, mit Dr. Matthias Kneip (Deutsches Polen-Institut, Darmstadt)
- **Emil-Krebs-Lektorat für Polnisch:**
  > **3 Kurse für Wirtschaftsmanager*innen und Verwaltungspersonal**, 22.06.–20.07.2021, 02.–30.11.2021 (jeweils dienstags ganztägig) und vom 11.–14.10.2021, insgesamt 30 Teilnehmer*innen
  > **1 Kurs für Polen-Aktive**, 21.–25.06.2021, 14 Teilnehmerinnen
  > **1 Diplomatenkurs in Kreisau**, 08.–12.11.2021
- **Onlinesprachkurs A1** über Zoom als Fortsetzung zu Intensivsprachkursen sowie für Interessierte, donnerstags 18.00–19.30 Uhr (seit April 2021)
- **Sprachanimation an Schulen**: 8 Termine an der Schkola Ostritz
- **Präsentation der Emil-Krebs-Ausstellung** in Mosbach, Baden-Württemberg, 04.–06.10.2021
- **Abendveranstaltung mit Steffen Möller** am 17.06.2021
- **4 Motivationsfilme mit Steffen Möller**

NAUCZANIE JĘZYKA I KULTURY:

- **„Polski jest fajny” – kurs doskonalenia zawodowego nauczycieli**, 18–22.10.2021, we współpracy z Uniwersytetem Wrocławskim i Szkołą Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców (SJPiK)
- **Szkolenie popołudniowe w szkole średniej Weinau-Oberschule w Zittau**, 21.06.2021, z drem Matthiasem Kneipem (Niemiecki Instytut Spraw Polskich, Darmstadt)
- **Lektorat Języka Polskiego im. Emila Krebsa:**
  > **3 kursy dla managerów i pracowników administracji**, 22.06–20.07.2021, 02–30.11.2021 (całodziennie w każdy wtorek) i 11–14.10.2021, w sumie 30 uczestników
  > **1 Kurs dla osób aktywnych w sferze kontaktów Polska-Niemcy**, 21–25.06.2021, 14 uczestników
  > **1 kurs dla dyplomatów w Krzyżowej**, 08–12.11.2021
- **Kurs online na poziomie A1** na platformie Zoom jako kontynuacja kursów intensywnych i dla wszystkich zainteresowanych, w każdy czwartek od 18.00 do 19.30 (od kwietnia 2021)
- **Animacje językowe w szkołach**: 8 terminów w szkole Schkola Ostritz
- **Prezentacja wystawy o Emilu Krebsie** w Mosbach, Baden-Württemberg, 04–06.10.2021
- **Wieczór ze Steffenem Möllerem,** 17.06.2021
- **4 filmy motywacyjne ze Steffenem Möllerem**

RESÜMEE ZUR FACHTAGUNG „FRÜHKINDLICHES SPRACHENLERNEN IM DEUTSCH-POLNISCHEN VERFLECHTUNGSRAUM“

PODSUMOWANIE KONFERENCJI SPECJALISTYCZNEJ „NAUKA JĘZYKA W OKRESIE PRZEDSZKOLNYM W POLSKO-NIEMIECKIM OBSZARZE POWIĄZAŃ”

REGINA GELLRICH, THOMAS VOGEL*

DE

Am 07. und 08. Oktober 2021 fand der von KoKoPol in fachlicher Zusammenarbeit mit der Sächsischen Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa) organisierte Fachtag „Frühkindliches Sprachenlernen im deutsch-polnischen Verflechtungsraum“ statt. Rund sechzig Vertretende aus Wissenschaft, Kita-Praxis, Elternschaft und Bildungsverwaltung aus ganz Deutschland sowie den Nachbarländern Polen, Tschechien und Österreich trafen sich zum länderübergreifenden Fachaustauch. Anknüpfend an das 2019 veröffentlichte *Memorandum zur Nachbarsprachenbildung in den deutsch-polnischen und deutsch-tschechischen Grenzregionen* wurden von den Teilnehmenden aktuelle Handlungsbedarfe herausgearbeitet und Impulse für die Stärkung mehrsprachiger Bildung, beginnend in den Kitas, gegeben (Gellrich/Vogel 2019, S. 51–62).

Nachfolgend sind die wichtigsten Kernbotschaften der Fachtagung zusammengefasst.

GRUNDLEGENDE HERAUSFORDERUNGEN DER MEHRSPRACHIGEN GESELLSCHAFT

Es bedarf einer grundsätzlichen Einstellungsveränderung, um die vorherrschende monolinguale Perspektive in der Gesellschaft zu überwinden. Dazu gehören die Wertschätzung von Mehrsprachigkeit und die Anerkennung der Gleichwertigkeit aller Sprachen. Dies ist ein gesamtgesellschaftlicher Prozess, der eine Lobby für Mehrsprachigkeit anstatt für einzelne Sprachen sowie eine adäquate Sprachenpolitik erfordert. Auf allen Ebenen – von Politik und Verwaltung über Bildungsakteure, Ausbildende und Auszubildende, Fachkräfte vor Ort bis hin zu den Eltern und Kindern – ist dafür eine Sensibilisierung für Mehrsprachigkeit und kulturelle Diversität als grundlegende Werte in einer pluralistischen Gesellschaft notwendig.

Damit einher geht eine zunehmende Vielfalt an Sprachlernbiografien, die in den Bildungseinrichtungen zu berücksichtigen ist. Hieraus ergeben sich nicht nur Herausforderungen an die pädagogische Arbeit in den Kitas, die entsprechende methodische Konzepte und eine adäquate Qualifizierung der Kita-Fachkräfte erfordern. Gleichzeitig ist die Arbeit in der Grundschule so zu gestalten, dass an den in der Kita erworbenen Kompetenzen der Kinder angeknüpft wird (Stichwort: Kita als Vorbereitung auf die mehrsprachige Schule).
Um diesen Prozess wissenschaftlich zu begleiten, bedarf es einer deutschlandweiten Bestandsaufnahme zur Situation des frühkindlichen Polnisch-Erwerbs und einer soliden Datengrundlage. Das in Sachsen seit 2014 praktizierte Monitoring zur frühen nachbarsprachigen Bildung in Kitas der sächsischen Grenzregionen kann hierfür als Beispiel guter Praxis herangezogen werden (vgl. LaNa 2019).

GRENZREGIONEN ALS LABORATORIEN FÜR MEHRSPRACHIGKEIT

Die Überwindung von Sprachbarrieren ist für eine zukunftsfähige Entwicklung der deutsch-polnischen Grenzregionen von grundlegender Bedeutung. Dies spiegelt sich in deutsch-polnischen Verträgen ebenso wie in allen aktuellen Strategiepapieren für den deutsch-polnischen Verflechtungsraum – von der europäischen Ebene über Landesstrategien bis hin zur euroregionalen und kommunalen Ebene – wider.

Grenzregionen sind gleichzeitig besondere Lernorte für gelebte Mehrsprachigkeit. Polnisch und Deutsch sind hier gleichermaßen Nachbarsprachen und Herkunftssprachen, beide Sprachen und Kulturen gehören zum Alltag und können in der authentischen Kommunikation und Interaktion autonom erschlossen werden. Früher Nachbarsprachenerwerb in der Kita ist damit eine besondere Bildungschance für Kinder in der Grenzregion und kein Projekt! Dies bedarf der Anerkennung und Wertschätzung durch Politik und Verwaltung, die sich nicht zuletzt auch in der Schaffung von adäquaten Rahmenbedingungen widerspiegelt. Dabei ist es an der Zeit, langjährig bewährte Initiativen zu verstetigen,

PL

W dniach 7 i 8 października 2021 roku odbyła się konferencja specjalistyczna „Nauka języka w okresie przedszkolnym w polsko-niemieckim obszarze powiązań”, zorganizowana przez KoKoPol przy fachowej współpracy z Saksońską Placówką ds. Wczesnej Nauki Języka Krajów Sąsiedzkich (Sächsische Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung, LaNa). Prawie sześćdziesiąt osób z całych Niemiec oraz z krajów sąsiednich Polski, Czech i Austrii, reprezentujących świat nauki, praktyki przedszkolnej, rodziców oraz władze oświatowe, spotkało się w celu międzynarodowej wymiany fachowych opinii i doświadczeń. Nawiązując do opublikowanego w roku 2019 *Memorandum dotyczącego nauczania języków krajów sąsiednich w polsko-niemieckich i czesko-niemieckich regionach przygranicznych* uczestnicy spotkania opracowali aktualny stan potrzeb działania i impulsy na rzecz wzmocnienia wielojęzycznej oświaty, poczynając od przedszkoli (Gellrich/Vogel 2019, s. 51–62).

Poniżej przedstawiamy w streszczeniu najważniejsze podstawowe przesłania tej konferencji specjalistycznej.

PODSTAWOWE WYZWANIA WIELOJĘZYCZNEGO SPOŁECZEŃSTWA

W celu przezwyciężenia panującej obecnie monolingwalnej perspektywy konieczna jest gruntowna zmiana stosunku do tej kwestii w społeczeństwie. Składa się na to uznanie znaczenia wielojęzyczności i równej wartości wszystkich języków. Jest to proces dotyczący całego społeczeństwa i ukierunkowany na to, aby stało się ono lobby dla wielojęzyczności zamiast dla poszczególnych języków oraz wymagało od władz adekwatnej polityki językowej. Na wszystkich szczeblach społeczeństwa – od politycznego i administracyjnego począwszy, poprzez osoby z sektora oświaty, jak nauczyciele i uczący się zawodu czy miejscowi fachowcy, po rodziców i uczniów – konieczne jest dla osiągnięcia tego celu wyrobienie wrażliwości w odniesieniu do wielojęzyczności i różnorodności kulturowej jako podstawowych wartości w społeczeństwie pluralistycznym.
Idzie z tym w parze coraz większa różnorodność biografii jezykowych, którą należy wziąć pod uwagę w placówkach oświatowych. Wynikają z tego nie tylko wyzwania dla pracy pedagogicznej w przedszkolach, wymagające odpowiednich koncepcji metodycznych i adekwatnych kwalifikacji personelu przedszkolnego. Jednocześnie praca w szkole podstawowej powinna być zorganizowana tak, aby zajęcia nawiązywały do kompetencji zdobytych przez dzieci w przedszkolu (kluczowe pojęcie: przedszkole jako placówka przygotowująca do nauki w szkole wielojęzycznej).
Dla stworzenia naukowego zaplecza dla tego procesu konieczne jest sporządzenie ogólnoniemieckiego opisu stanu rzeczy odnośnie nauczania języka polskiego w okresie przedszkolnym i stworzenie solidnej bazy danych.
Jako przykład może posłużyć praktykowany od roku 2014 w Saksonii monitoring nauczania języków sąsiednich w okresie przedszkolnym w saksońskich regionach przygranicznych (por. LaNa 2019).

REGIONY PRZYGRANICZNE JAKO LABORATORIA WIELOJĘZYCZNOŚCI

Przezwyciężenie barier językowych ma podstawowe znaczenie dla przyszłościowego rozwoju polsko-niemieckich regionów przygranicznych. Znajduje to odzwierciedlenie zarówno w polsko-niemieckich umowach jak i we wszystkich aktualnych dokumentach dotyczących strategii działań w polsko-niemieckim obszarze powiązań – począwszy od szczebla europejskiego, poprzez strategie szczebla krajowego, po poziom euroregionalny i samorządów terytorialnych.

Regiony przygraniczne są jednocześnie szczególnym miejscem do nauki prawdziwej wielojęzyczności. Polski i niemiecki są tutaj językami sąsiednimi i jednocześnie językami pochodzenia, obydwa języki i obydwie kultury składają się na codzienne życie i mogą być przez mówiących samodzielnie poznawane w warunkach autentycznej komunikacji

Früher Nachbarspracherwerb in der Kita ist damit eine besondere Bildungschance für Kinder in der Grenzregion und kein Projekt.

Nauczanie języków we wczesnym dzieciństwie w przedszkolu jest zatem szczególną szansą oświatową dla dzieci w regionie przygranicznym, nie zaś „projektem” ●

auf (über)regionaler und lokaler Ebene nachhaltig zu verankern und verlässliche Unterstützungsstrukturen für die Kitas vorzuhalten.

Frühe nachbarsprachige Bildung ist nicht losgelöst, sondern stets im Kontext der jeweiligen Mehrsprachigkeitssituation in der Kita zu betrachten. Ausgangspunkt für die pädagogische Arbeit sollte immer die konkrete Lebens- und Erfahrungswelt der Kinder vor Ort sein. Das jeweils vorhandene Potenzial der sprachlichen und kulturellen Kompetenzen der Kinder und Erwachsenen (Personal, Familien etc.) müssen die pädagogischen Fachkräfte erkennen und in der pädagogischen Arbeit nutzen. Hierfür bedarf es einer entsprechenden Qualifizierung. Daher müssen in der Ausbildung der Erzieherinnen und Erzieher der kindliche Spracherwerb und die Sensibilisierung für sprachliche und kulturelle Diversität verankert werden.

Immersion, d.h. das Eintauchen in die Sprache ohne Unterricht, ist zwar ein sehr wirksamer, aber nicht der einzige bzw. kein alternativloser Weg zur Förderung der frühen Mehrsprachigkeit. Aus der konkreten Situation vor Ort resultieren unterschiedliche Methoden und Modelle der frühen nachbarsprachigen Bildung. Diese sind hinsichtlich ihrer Wirksamkeit für den Kompetenzerwerb der Kinder zu prüfen und zu beschreiben. Darauf aufbauend sind die Lernziele, die mit der Umsetzung nachbarsprachiger Bildung in einer Kita erreicht werden können, zu differenzieren, um dafür z.B. auch die Eltern zu sensibilisieren und deren Erwartungshaltung ggf. zu relativieren.

Der deutsch-polnische Grenzraum ist ein grenzübergreifender Bildungsraum, der auch gemeinsam von Akteuren beider Länder auszugestalten ist. Das gemeinsame Lernen

i interakcji. Nauczanie języków we wczesnym dzieciństwie w przedszkolu jest zatem szczególną szansą oświatową dla dzieci w regionie przygranicznym, nie zaś „projektem”! Wymaga to uznania i docenienia ze strony przedstawicieli polityki i administracji, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w stworzeniu adekwatnych warunków ramowych. Dlatego też nadszedł już czas, aby inicjatywy, które dawno już zdały egzamin, utrwalić, zakotwiczyć je mocno na poziomie (ponad)regionalnym i lokalnym i stworzyć godne zaufania struktury wspierania działalności przedszkoli.

Nauczanie języków sąsiednich nie odbywa się w izolacji, lecz należy traktować je zawsze w kontekście danej sytuacji wielojęzycznej w przedszkolach. Punktem wyjścia dla pracy pedagogicznej powinna być każdorazowo gama konkretnych doświadczeń życiowych dzieci na miejscu. Istniejący w każdym przypadku potencjał językowych i kulturowych kompetencji dzieci i dorosłych (personel, rodziny itp.) musi być rozpoznany przez pedagogów i wykorzystany w ich pracy. Wymaga to odpowiednich kwalifikacji. Dlatego uczenie się języków przez dzieci i uwrażliwienie na różnorodność językową i kulturową musi być integralną częścią programu kształcenia przyszłych wychowawców.

Imersja, czyli zanurzenie się w języku bez uczenia się, jest wprawdzie bardzo skutecznym, lecz nie jedynym czy też pozostającym bez alternatywy sposobem wspierania wielojęzyczności we wczesnym dzieciństwie. Z konkretnej sytuacji na miejscu wynika zastosowanie zróżnicowanych metod i modeli nauczania języków sąsiednich w przedszkolach. Należy je poddać sprawdzeniu i opisać z uwzględnieniem ich przydatności dla przyswajania kompetencji językowych przez dzieci. Na tej podstawie należy zróżnicować cele oświatowe, możliwe do osiągnięcia w przedszkolu,

(peer-learning) ist in allen Phasen des Lebenslangen Lernens, beginnend in der Kita, eine besondere Chance für den Erwerb von mehrsprachigen und interkulturellen Kompetenzen. In der Entwicklung und Umsetzung gemeinsamer deutsch-polnischer Bildungskonzepte und eines grenzüberschreitenden Bildungsmanagements liegt das entscheidende Potenzial der deutsch-polnischen Grenzregion. Hierfür ist der grenzüberschreitende Austausch auf allen Ebenen zu intensivieren. Insbesondere sind auch Austauschprogramme für pädagogische Kita-Fachkräfte, beginnend bereits in der Ausbildung, und Förderformate für intergenerative Begegnungen (z.B. Familienbegegnungen) zu etablieren.

In der Lausitz werden mit Sorbisch, Polnisch und Tschechisch drei miteinander verwandte westslawische Sprachen gesprochen. Die Herstellung sprachenübergreifender Bezüge in Bildungsprogrammen trägt zur weiteren Popularisierung dieser Sprachen und zur Sichtbarmachung ihrer Brückenfunktion zum gesamten slawischen Sprachraum bei.
Die Lausitz besitzt mit dieser spezifischen Sprachensituation gleichzeitig ein Alleinstellungsmerkmal, das vielfältige Potenziale im Kontext regionaler Entwicklungsstrategien zur Bewältigung des Strukturwandels in sich birgt.

Insgesamt bedarf es der Intensivierung der bundesland- und grenzübergreifenden Vernetzung, des Fachaustausches und der Zusammenarbeit der Akteure vor allem in den Euroregionen entlang der gesamten deutsch-polnischen Grenze, um die Herausforderungen gemeinsam anzugehen, von- und miteinander zu lernen, Ressourcen zu bündeln und eine gemeinsame Lobby für frühe mehrsprachige Bildung in den Grenzregionen zu bilden.

HERKUNFTSSPRACHE(N) ALS POTENTIAL FÜR FRÜHKINDLICHES SPRACHENLERNEN

Die Verbreitung der polnischen Sprache ist jedoch nicht vom Vorteil der unmittelbaren Grenze zu Polen abhängig, wie die Beiträge der Teilnehmenden aus Berlin, Nordrhein-Westfalen und Hessen zeigten. Insbesondere die Initiativen von Eltern mit polnischen Wurzeln zur Einrichtung von polnischsprachiger Betreuung in den Kitas und – darauf aufbauend – zum Unterricht in Polnisch als Herkunftssprache in der Schule können in Kooperation mit Kitaträgern und Schulverwaltung durchaus erfolgreich sein. Außerdem können sich diese Initiativen auf die Unterstützung der Kultusministerkonferenz berufen. Nicht zuletzt hat uns der 30. Jahrestag des Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrages die seinerzeit von Deutschland zugesagte Unterstützung bei Erhalt und Pflege der polnischen Sprache in Deutschland lebhaft in Erinnerung gerufen.

aby np. uwrażliwiać rodziców i ewentualnie zrelatywizować ich oczekiwania w tym względzie.

Polsko-niemiecki obszar przygraniczny jest ponadgraniczną przestrzenią oświatową, która powinna być wspólnie zagospodarowana przez odpowiednio zaangażowane osoby z obydwu krajów. Wspólna nauka *(peer-learning)* jest we wszystkich fazach uczenia się przez całe życie, poczynając od przedszkola, szczególną szansą dla zdobycia kompetencji wielojęzycznych i interkulturowych. Decydujący potencjał polsko-niemieckiego regionu przygranicznego leży w opracowaniu i urzeczywistnieniu wspólnych polsko-niemieckich koncepcji nauczania i ponadgranicznego managementu oświatowego. W tym celu należy zintensyfikować wymianę ponadgraniczną na wszystkich szczeblach. Należy też zwłaszcza powołać na stałe do życia programy wymiany personelu pedagogicznego przedszkoli, obejmujące już samą fazę kształcenia przyszłych pedagogów, oraz formaty wspierające spotkania intergeneracyjne (np. spotkania rodzin).

Na Łużycach są w użyciu trzy spokrewnione ze sobą języki zachodniosłowiańskie – łużycki, polski i czeski. Uwzględnienie w programach nauczania powiązań między tymi językami przyczyni się do dalszej popularyzacji tych języków i unaocznienia ich funkcji łączącej z całym słowiańskim obszarem językowym. Łużyce są przy uwzględnieniu tej specyficznej sytuacji językowej jednocześnie obszarem jedynym w swoim rodzaju, odznaczającym się różnorodnym potencjałem w kontekście regionalnych strategii rozwoju stawiających czoła przemianom strukturalnym.

W sumie konieczne jest wzmożenie kontaktów ponad granicami niemieckich krajów związkowych i granicami międzypaństwowymi, wymiana między specjalistami, współpraca wszystkich zainteresowanych, przede wszystkim w euroregionach wzdłuż całej granicy polsko-niemieckiej, aby można było tym wyzwaniom podołać wspólnie, uczyć się razem i od siebie nawzajem, a także łączyć zasoby w celu stworzenia wspólnego lobby na rzecz wielojęzycznej edukacji przedszkolnej w regionach przygranicznych.

JĘZYK ODZIEDZICZONY JAKO POTENCJAŁ DLA WCZESNEGO UCZENIA SIĘ JĘZYKÓW OBCYCH

Rozpowszechnienie języka polskiego nie jest jednak ograniczone do obszarów bezpośrednio graniczących z Polską, jak pokazały wypowiedzi uczestników z Berlina, Nadrenii Północnej-Westfalii i Hesji. W szczególności obiecujące są inicjatywy rodziców z polskim pochodzeniem, zabiegające o polskojęzyczną opiekę w przedszkolach, która może i powinna stać się podstawą dla nauczania języka polskiego

Zusammenfassung der Konferenz durch Prof. Bernhard Brehmer von der Universität Konstanz / Podsumowanie konferencji przez prof. Bernharda Brehmera z Uniwersytetu w Konstancji. Foto: Magdalena Telus

w szkole. Inicjatywy te mogą odnieść sukces, współpracując z pedagogami i władzami szkolnymi. Ponadto mogą one liczyć na wsparcie Konferencji Ministrów Edukacji i Kultury. Wreszcie, tegoroczna 30. rocznica podpisania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie przypomniała nam w żywy sposób o wsparciu, jakiego Niemcy obiecały swego czasu udzielić dla zachowania i utrzymania języka polskiego w Niemczech.

* KoKoPol bedankt sich bei Dr. Regina Gellrich (LaNa) und Dr. Thomas Vogel (viadrina sprachen) für die fachliche Beratung und Unterstützung bei der Vorbereitung der Fachtagung, bei allen Referentinnen und Referenten für die engagierten Beiträge und vielfältigen Impulse sowie bei allen Teilnehmenden für die konstruktive Diskussion.

* KoKoPol składa podziękowania pani dr Reginie Gellrich (LaNa) i drowi Thomasowi Vogelowi (viadrina sprachen) za udzielenie fachowych porad i wsparcie podczas przygotowań do naszej konferencji, a także wszystkim referentom za ich pełne zaangażowania wystąpienia i liczne impulsy oraz wszystkim uczestnikom za konstruktywną dyskusję.

LITERATUR:

Gellrich, Regina u. Thomas Vogel (Hg.) 2019: Nachbarsprachenbildung in den deutsch-polnischen und deutsch-tschechischen Grenzregionen. Erträge der Tagung vom 18.–20.11.2018 in Wulkow. Frankfurt (Oder): Sprachenzentrum/ Europa-Universität Viadrina Frankfurt

LaNa 2019: Sächsische Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (Hg.): Monitoring zur frühen nachbarsprachigen Bildung in Kitas der sächsischen Grenzregionen, Datenreport 2019

LITERATURA:

Gellrich, Regina i Thomas Vogel (red.) 2019: Nachbarsprachenbildung in den deutsch-polnischen und deutsch-tschechischen Grenzregionen. Erträge der Tagung vom 18.–20.11.2018 in Wulkow. Frankfurt (n. Odrą): Sprachenzentrum/ Europa-Universität Viadrina Frankfurt

LaNa 2019: Sächsische Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (red.): Monitoring zur frühen nachbarsprachigen Bildung in Kitas der sächsischen Grenzregionen, Datenreport 2019

DER POLNISCHEN SPRACHE AUFMERKSAMKEIT SCHENKEN

ZWRÓCIĆ UWAGĘ NA JĘZYK POLSKI

CHRISTIN STUPKA

DE

Ein intensives Jahr 2021 mit drei Fachtagungen, mehreren Sprachkursen und vier Publikationen liegt hinter KoKoPol. Oft hören wir die Frage, was die Arbeit von KoKoPol nun verändert habe und wie viele Menschen nun zusätzlich Polnisch lernten.

Allen im Kultur- und Bildungsbereich Beschäftigten wird diese Frage in den Ohren klingeln, denn natürlich ist es nur bedingt sinnvoll, einen numerischen Output erreichter Personen als Resultat erfolgreicher Bildungsarbeit auszuweisen. Wir wissen schlichtweg nicht, wie viele Leser*innen wir mit unseren in diesem Jahr erschienenen drei „Polonus“-Ausgaben im Geiste erreichten, auch wenn wir wissen, dass so gut wie alle 2.800 Exemplare nachgefragt und verteilt wurden. Wir wissen, dass insgesamt 30 Mitarbeiter*innen zweier Unternehmen (u.a. Birkenstock), 15 Polen-Aktive sowie 10 Lehrer*innen aus Sachsen und anderen Bundesländern in Grundkenntnissen polnischer Sprache und Wissen über Polen geschult wurden, aber wir können nicht im Einzelfall überprüfen, ob sie ihr Wissen tatsächlich beruflich einsetzen werden oder ob Sie das Lernen der polnischen Sprache weiterverfolgen. Wir können jedoch mit Stolz behaupten, dass die Kurse sehr gut evaluiert wurden.

Die Veranstaltung motiviert mich, polnische Themen häufiger und mit mehr Selbstbewusstsein in den Unterrichtsalltag einzubeziehen, die polnische Sprache und Kultur weiter zu erkunden und gegenüber Schülern von der guten Seite darzustellen.
Lehrer aus der Lehrerfortbildung „Polski jest fajny“

Der Kurs hat mir die Ängste genommen; ich kann Polnisch ohne Angst vor Fehlern im Alltag ausprobieren.
Teilnehmerin des Kurses für Polen-Aktive

Der Kurs hat mir gezeigt, wie interessant und vielfältig das Leben und Arbeiten in Grenznähe eigentlich ist.
Mitarbeiter der Firma Birkenstock nach KoKoPol-Sprachkurs

PL

Za KoKoPol intensywny rok 2021 z trzema konferencjami specjalistycznymi, kilkoma kursami językowymi i czterema publikacjami. Często słyszymy pytanie, co zmieniła działalność KoKoPol i o ile więcej osób uczy się teraz języka polskiego.

Pytanie to będzie nurtować wszystkie osoby pracujące w sferze kultury i edukacji, ponieważ sama liczba adresatów, do których dociera oferta, nie jest miarodajną metodą mierzenia jej sukcesu. Nie wiemy, do ilu czytelników dotarliśmy z trzema numerami „Polonusa” wydanymi w tym roku, choć wiemy, że prawie wszystkie 2 800 egzemplarzy zostało zamówionych i rozprowadzonych. Wiemy, że łącznie 30 pracowników dwóch firm (w tym Birkenstock), 15 działaczy stowarzyszeń i 10 nauczycieli z Saksonii i innych krajów związkowych zostało przeszkolonych w zakresie podstaw języka polskiego i wiedzy o Polsce, ale nie możemy sprawdzić, czy faktycznie wykorzystają oni zdobytą wiedzę zawodowo i czy będą kontynuować naukę języka polskiego. Możemy jednak z dumą powiedzieć, że kursy zostały bardzo dobrze ocenione.

To wydarzenie motywuje mnie do częstszego i pewniejszego włączania tematów polskich do codziennego nauczania, do dalszego poznawania języka i kultury polskiej oraz do prezentowania ich uczniom z dobrej strony.
Nauczyciel z kursu doskonalenia nauczycieli „Polski jest fajny”

Kurs rozwiał moje obawy; mogę wypróbowywać język polski w życiu codziennym bez lęku o popełniane błędy.
Uczestniczka kursu dla działaczy stowarzyszeń

Kurs pokazał mi, jak interesujące i różnorodne jest życie i praca w pobliżu granicy.
Pracownik firmy Birkenstock po kursie językowym KoKoPol

W szkole średniej w Zittau zorganizowaliśmy wieczór polski dla całego grona pedagogicznego z udziałem eksperta dra

Bei aller Akzeptanz des Englischen als Lingua franca muss das Polnische als große Nachbarsprache neben Französisch aus seinem Schattendasein befreit werden.

Mimo całej akceptacji dla języka angielskiego jako lingua franca, język polski musi zostać wydobyty z cienia jako ważny język sąsiedzki obok francuskiego

Lesung mit Dr. Matthias Kneip in einem Polnisch-Kurs / Wieczór autorski z drem Matthiasem Kneipem na kursie języka polskiego
Foto: Magdalena Telus

In einer Zittauer Oberschule organisierte KoKoPol für die ganze Lehrerschaft einen Polen-Abend zusammen mit dem Polen-Kenner Dr. Matthias Kneip vom Deutschen Polen-Institut. Es ist ein Weiterbildungsformat, dass KoKoPol hofft, im Grenzbereich etablieren zu können. Zusammen mit Steffen Möller wurden vier Imagefilme zum Thema „Warum es sich lohnt, Polnisch zu lernen“ gedreht. Die entstandenen Filme haben, wie sollte man es bei Steffen Möller anders erwarten, einen hohen Unterhaltungswert und liefern Einblicke in Aspekte der polnischen Sprachkultur, die im deutsch-polnischen Alltag durchaus behilflich sein können.. Der erste Film fand seine Premiere auf dem 7. Weltkongress der Polonisten, nur einem von vielen Vernetzungstreffen, an denen sich KoKoPol in diesem Jahr beteiligte. Die weiteren Möller-Filme werden auf unseren sozialen Medien und auf unserer Homepage und unserer Facebookseite an den Adventssonntagen dieses Jahres veröffentlicht. Und wenn wir schon bei Weihnachten sind, lohnt sich auch ein Blick in die Buchläden, wo der in Kooperation mit dem Buske-Verlag entstandene Polnisch-Sprachkalender käuflich zu erwerben ist. Dieser liefert eine kleine Portion Polnisch für jeden Tag. Aber zugegebenermaßen: welchen tatsächlichen Effekt derartige Maßnahmen für die Stärkung der Position der polnischen Sprache erzielen, bleibt schwer messbar.

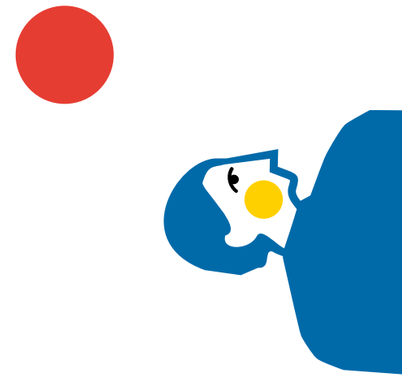
Am Ende geht es auch nicht um die Anzahl der tatsächlich Lernenden, sondern auch ein Stück weit um die Aufmerksamkeit, die die Sprache eines unserer größten Nachbarstaaten erfährt. Wollen wir die Popularität einer Sprache erhöhen, so unsere Überzeugung, müssen wir ihr Aufmerksamkeit schenken. Und dies vor allem in Regionen, wo diese Sprache zum gelebten Alltag gehört. Wie unsere Fachtagung zu Polnisch als Herkunftssprache im März thematisiert hat, sind dies nicht nur die Grenzregionen, sondern es betrifft eine Vielzahl von Bundesländern, wo die Polen zu den größten, wenn auch oft unbemerkten – weil gut integrierten – Migrantengruppen gehören.

Um die kulturellen Herausforderungen der europäischen Integration zu meistern und den ökonomischen, kulturellen und sozialen Wandel der deutsch-polnischen Verflechtungsräume zu begleiten, so sehen es die Staatskanzlei Sachsen und das Auswärtige Amt, müssen die polnische Sprache und die mittelosteuropäischen Sprachen aus Ihrer Marginalisierung herausgeführt und „gesehen“ werden. Bei aller Akzeptanz des Englischen als *Lingua franca* muss das Polnische als große Nachbarsprache neben Französisch aus seinem Schattendasein befreit werden. Denn der Westen hat großen Nachholbedarf, was das kulturelle Wissen über den östlichen Nachbarn betrifft. Wie könnte diese Lücke im Kleinen besser geschlossen werden als mit einem Basis-Sprachkurs? Ein erster Schritt wäre getan.

W szkole średniej w Zittau KoKoPol zorganizował dla całego grona pedagogicznego wieczór polski wspólnie z Matthiasem Kneipem, znawcą Polski z Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich. Jest to format doskonalenia zawodowego, który mamy nadzieję wprowadzić na trwałe w obszarze przygranicznym. Wspólnie ze Steffenem Möllerem zrealizowaliśmy cztery filmy motywacyjne na temat „Dlaczego warto uczyć się języka polskiego”. Zawierają one, jak można się spodziewać po Autorze, dużą dozę humoru. Premiera pierwszego z nich odbyła się podczas VII Światowego Kongresu Polonistów, jednego z wielu spotkań networkingowych, w których KoKoPol uczestniczyło w tym roku. Pozostałe filmy Möllera będą publikowane w naszych mediach społecznościowych i na naszej stronie internetowej w kolejne niedziele Adwentu. A skoro już jesteśmy przy Świętach, warto zajrzeć do księgarń, gdzie do nabycia jest kalendarz do nauki języka polskiego, wydany we współpracy z wydawnictwem Buske. Oferuje on dzień po dniu język polski w małych porcjach. Trzeba jednak przyznać, że faktyczny efekt takich działań dla wzmocnienia pozycji języka polskiego pozostaje trudny do zmierzenia.

Koniec końców nie chodzi o liczbę osób uczących się, ale w pewnym sensie o uwagę poświęconą językowi jednego z naszych największych sąsiadów. Jesteśmy przekonani, że jeśli chcemy zwiększyć popularność jakiegoś języka, musimy poświęcić mu uwagę. I to zwłaszcza w regionach, gdzie język ten jest częścią codziennego życia. Jak pokazała nasza marcowa konferencja na temat języka polskiego jako języka pochodzenia, dotyczy to nie tylko regionów przygranicznych, ale także wielu krajów związkowych, gdzie Polacy są jedną z największych grup migrantów, choć grupą często niezauważaną – bo dobrze zintegrowaną.

Aby sprostać kulturowym wyzwaniom integracji europejskiej i towarzyszyć przemianom gospodarczym, kulturalnym i społecznym w polsko-niemieckim obszarze powiązań, należy – i tak widzą to Kancelaria Stanu Saksonii oraz niemieckie Ministerstwo Spraw Zagranicznych – przezwyciężyć marginalizację i „dostrzec” generalnie języki Europy Środkowo-Wschodniej, a zwłaszcza język polski. Mimo całej akceptacji dla języka angielskiego jako *lingua franca*, język polski musi zostać wydobyty z cienia jako ważny język sąsiedzki obok francuskiego. Zachód ma bowiem wiele do nadrobienia, jeśli chodzi o wiedzę kulturową o swoim wschodnim sąsiedzie. Czy istnieje lepszy sposób na wypełnienie tej luki niż kurs językowy dla początkujących? To właśnie byłby ten pierwszy krok.

Weimarer Dreieck / Trójkąt Weimarski

30 JAHRE WEIMARER DREIECK – EIN GRUND ZUM FEIERN?

30-LECIE TRÓJKĄTA WEIMARSKIEGO – POWÓD DO ŚWIĘTOWANIA?

DIETER HACKMANN

DE

Hans-Dietrich Genscher erklärte anlässlich des 20-jährigen Jubiläums des Weimarer Dreiecks in Weimar, dass er sich zwar freue, mit seinen Außenministerkollegen Roland Dumas und Krzysztof Skubiszewski das Weimarer Dreieck gegründet zu haben, er aber schon der Meinung sei, dass etwas mehr daraus hätte werden können. Das Potential des Weimarer Dreiecks sei seiner Ansicht nach also noch nicht ausreichend genutzt worden. Würde man ihn heute noch einmal fragen können, würde er wahrscheinlich ähnlich antworten.

Tatsächlich ist vieles im Format des Weimarer Dreiecks erreicht worden. Die großen Ziele wie der NATO-Beitritt Polens (1999) und die EU-Osterweiterung (2004) wurden verwirklicht. Gemeinsame Treffen fanden nicht nur auf der Ebene der Staats- und Regierungschefs sowie der Außenminister statt; auch in den Fachministerien wie zum Beispiel für Verteidigung, Wirtschaft, Umwelt, Gesundheit, Finanzen wurde ebenfalls im trilateralen Format erfolgreich zusammengearbeitet. Parlamente und Ländervertretungen halten gemeinsame Sitzungen ab.

Regionen in den Ländern Frankreich, Polen und Deutschland sind partnerschaftlich verbunden; ebenso sind die zahlreichen Städtepartnerschaften innerhalb der drei Länder bemerkenswert. Hinzu kommen Kooperationen von Universitäten, Schulen, politischen Stiftungen und Instituten.

Und nicht zuletzt ist die wertvolle Arbeit von Vereinen zu erwähnen. So wurden für die Zivilgesellschaft in Deutschland der *Verein Weimarer Dreieck e.V.* (2010)[1] mit Sitz in Weimar, in Polen die Gesellschaft *Stowarzyszenie Trójkąt Weimarski* (2014) mit Sitz in Warschau und in Frankreich die *Association Triangle de Weimar* (2015) mit Sitz in Paris gegründet.

PL

Z okazji obchodzonego w Weimarze jubileuszu 20-lecia Trójkąta Weimarskiego Hans-Dietrich Genscher oświadczył, że wprawdzie się cieszy, iż razem ze swoimi kolegami na stanowisku ministrów spraw zagranicznych Rolandem Dumasem i Krzysztofem Skubiszewskim utworzyli Trójkąt Weimarski, jednak uważa, że z tego przedsięwzięcia można było uczynić coś więcej. Potencjał Trójkąta Weimarskiego nie został jeszcze jego zdaniem dostatecznie wykorzystany. Jeśli można byłoby go dzisiaj ponownie o to zapytać, odpowiedziałby on przypuszczalnie w podobny sposób.

W ramach Trójkąta Weimarskiego osiągnięto faktycznie wiele. Urzeczywistnione zostały wielkie cele jak np. przystąpienie Polski do NATO (1999) i rozszerzenie Unii Europejskiej na wschód (2004). Wspólne spotkania odbywały się nie tylko na szczeblu szefów państw i rządów oraz ministrów spraw zagranicznych; również na poziomie ministerstw poszczególnych resortów, jak np. obrony, gospodarki, ochrony środowiska, zdrowia czy finansów miała miejsce owocna współpraca w ramach tego trójstronnego formatu. Wspólne posiedzenia przeprowadzają parlamenty i przedstawicielstwa samorządów terytorialnych.

Regiony z Francji, Polski i Niemiec są ze sobą połączone więziami partnerskimi; godne uwagi są też liczne partnerstwa miast wszystkich trzech krajów. Dochodzą do tego kooperacje uniwersytetów, szkół, fundacji politycznych i instytutów.

Nie należy też pomijać cennej działalności stowarzyszeń. I tak, duże znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego miały: utworzone w Niemczech stowarzyszenie *Weimarer Dreieck e.V.* (2010)[1] z siedzibą w Weimarze, *Stowarzyszenie Trójkąt Weimarski* (2014) z siedzibą w Warszawie i *Association Triangle de Weimar* (2015) z siedzibą w Paryżu.

DIE FEIERLICHKEITEN

Am 29. August 2021 wurde das 30. Jubiläum des Weimarer Dreiecks gefeiert. Am Gründungsort in Weimar veranstaltete die Thüringer Staatskanzlei einen Festakt, auf dem auch der Weimarer-Dreieck-Preis vom Verein Weimarer Dreieck in Kooperation mit dem Oberbürgermeister der Stadt Weimar, mittlerweile schon zum zehnten Mal, vergeben wurde. Der Preis wird an engagierte Jugendliche aus Deutschland, Frankreich und Polen verliehen. Dieses Jahr erhielt ihn das Gymnasium Ernestinum in Rinteln (Niedersachsen) für seine trilateralen Projekte „KINEMA triangulaire – Interkulturelle Filmbildung im deutsch-französisch-polnischen Dialog“ und „Europa gehört uns!“. Neben dem Gymnasium in Rinteln sind an den Projekten weitere Schulen in Niedersachen, in der Normandie, der Region Provence-Alpes-Côte d’Azur sowie der Wojewodschaft Niederschlesien beteiligt.[2]

Zeitgleich zu den Jubiläumsfeierlichkeiten wurde im Bauhaus-Museum in Weimar die vom Verein Weimarer Dreieck e.V. erstellte Ausstellung „30 Jahre Weimarer Dreieck“ erstmalig präsentiert. Demnächst wird sie auch von der Deutschen Botschaft in Warschau gezeigt.

Jubiläumsveranstaltungen der Berliner Senatskanzlei und des Centre Français de Berlin gGmbH sowie der Stiftung Genshagen („30 Jahre Weimarer Dreieck: Welche Perspektiven für die europäische Integration?“) sind ebenfalls auf Youtube nachzuverfolgen. Nordrhein-Westfalen widmet sich mit einem „Frankreich-Polen-Nordrhein-Westfalen-Jahr“ von Sommer 2021 bis Sommer 2022 besonders dem Weimarer Dreieck.

OBCHODY

W dniu 29 sierpnia 2021 roku obchodzono jubileusz 30-lecia Trójkąta Weimarskiego. Kancelaria Stanu Turyngii zorganizowała w Weimarze, gdzie powstał Trójkąt, uroczystość, na której m. in. wręczona została już po raz dziesiąty Nagroda Trójkąta Weimarskiego stowarzyszenia Verein Weimarer Dreieck w kooperacji z nadburmistrzem miasta Weimar. Nagroda przyznawana jest angażującym się w tym duchu młodym ludziom z Niemiec, Francji i Polski. W tym roku otrzymało ją Gymnasium Ernestinum z miasta Rinteln (Dolna Saksonia) za trójstronne projekty „KINEMA triangulaire – interkulturalne zajęcia filmowe w ramach dialogu niemiecko-francusko-polskiego” i „Europa jest nasza!”. Poza gimnazjum z Rinteln w projektach tych biorą udział inne szkoły z Dolnej Saksonii, z regionu Provence-Alpes-Côte d’Azur, z Normandii oraz z województwa dolnośląskiego.[2]

Jednocześnie z uroczystościami jubileuszowymi po raz pierwszy zaprezentowano w Bauhaus-Museum w Weimarze przygotowaną przez stowarzyszenie Weimarer Dreieck e.V. wystawę „30 lat Trójkąta Weimarskiego”. W najbliższym czasie będzie ona pokazana w Ambasadzie Niemieckiej w Warszawie.

Imprezy jubileuszowe Kancelarii Senatu Berlina i Centre Français de Berlin oraz Fundacji Genshagen („30 lat Trójkąta Weimarskiego: Jakie perspektywy dla procesu integracji europejskiej?”) można obejrzeć również na portalu Youtube. Westfalia Północna-Nadrenia w ramach obchodzonego tam od lata 2021 do lata 2022 r. „Roku Francji, Polski i Westfalii Północnej-Nadrenii” poświęca szczególną uwagę Trójkątowi Weimarskiemu.

1 Einen Überblick über die Vereinsarbeit des Weimarer Dreieck e.V. erhalten Interessierte auf der Webseite: https://www.weimarer-dreieck.org.
2 Die Festveranstaltung ist als Youtube-Livestream in deutscher, französischer und polnischer Sprache abrufbar („30 Jahre Weimarer Dreieck“, „30 ans du Triangle de Weimar“, „30 lat Trójkąta Weimarskiego“).

1 Przekrój działalności stowarzyszenia Weimarer Dreieck e.V. zainteresowani znajdą na portalu internetowym: https://www.weimarer-dreieck.org.
2 Uroczystość tę można obejrzeć na portalu Youtube w języku polskim, niemieckim i francuskim („30 lat Trójkąta Weimarskiego“, „30 Jahre Weimarer Dreieck”, „30 ans du Triangle de Weimar”).

Das Gymnasium Ernestinum in Rinteln erhält den Weimarer-Dreieck-Preis 2021 / Gimazjum Ernestinum w Rinteln odbiera Nagrodę Trójkąta Weimarskiego 2021. Foto: Weimarer Dreieck e.V.

WEIMARER DREIECK – EINE ERFOLGSGESCHICHTE?

Das Weimarer Dreieck unterstützt den Aussöhnungsprozess zwischen Deutschland, Polen und Frankreich nach den Schrecken des Zweiten Weltkrieges und ist ein wichtiges Forum in der Europapolitik. Die drei Staaten sind gehalten, sich immer wieder aufs Neue nicht nur im Interesse ihrer Nationen, sondern auch Europas für eine gute Nachbarschaft einzusetzen. Dabei müssen die Werte einer demokratischen und offenen Gesellschaft und der gemeinsame Einsatz für Frieden und Freiheit in Europa auch in Zukunft das Fundament der deutschen, polnischen und französischen Beziehungen bleiben.

Der Verein Weimarer Dreieck e.V. wurde am 27. August 2010 gegründet. Ziel des Vereins ist die Förderung der Verständigung und der Freundschaft zwischen den Nachbarländern Polen, Frankreich und Deutschland als Teil Europas. Dieses Ziel soll insbesondere durch Einbeziehung der Zivilgesellschaft erreicht werden. Gerade mit Blick auf den erstarkenden Populismus und die einhergehende Gefahr für Demokratie spielt zivilgesellschaftliches Engagement eine herausragende und notwendige Rolle bei der nationalen und internationalen Vernetzung.

TRÓJKĄT WEIMARSKI – HISTORIA Z SUKCESEM?

Trójkąt Weimarski wspiera proces pojednania między Niemcami, Polską i Francją po budzących grozę wydarzeniach II wojny światowej i jest ważnym forum polityki europejskiej. Wszystkie trzy kraje są zobligowane do ciągle nowych działań na rzecz dobrego sąsiedztwa nie tylko w interesie swoich narodów, lecz również Europy. Zachowane muszą być przy tym również w przyszłości wartości demokratycznego i otwartego społeczeństwa i utrzymane wspólne zaangażowanie na rzecz pokoju i wolności w Europie jako fundament stosunków polsko-niemiecko-francuskich.

Stowarzyszenie Weimarer Dreieck e.V. powstało 27 sierpnia 2010 roku. Jego celem jest wspieranie porozumienia i przyjaźni między krajami sąsiedzkimi Polską, Francją i Niemcami jako częścią Europy. Cel ten ma być osiągnięty zwłaszcza poprzez zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego. Szczególnie w obliczu umacniania się populizmu i związanego z tym niebezpieczeństwa dla demokracji zaangażowanie to odgrywa wyjątkową i niezbędną rolę w zacieśnianiu więzi narodowych i międzynarodowych.

[...] die Zivilgesellschaft ist nicht weniger wichtig als die Politik, wenn es darum geht, europäische Ziele zu erreichen.

[...] działania społeczeństw obywatelskich są nie mniej ważne, niż działania polityków, jeśli chodzi o osiąganie celów europejskich

In der Politik als auch in der Zivilgesellschaft sind Erfolge des Formats Weimarer Dreieck zu verzeichnen. Allerdings gibt es auch Schwächen und ungenutztes Potential.

In der Außenpolitik wurde das Format des Weimarer Dreiecks in den letzten Jahren nur wenig genutzt. Anfang 2014 noch zur Lösung des Ukraine-Konflikts von den Außenministern Sikorski, Steinmeier und Ayrault eingesetzt, erfolgte schon im Sommer 2014 der Wechsel ins Normandie-Format. Das letzte Treffen der Außenminister fand am 10. September 2021 in Weimar statt, allerdings ohne konkrete Ergebnisse und weitgehend unter Ausschluss der Öffentlichkeit.

In der Zivilgesellschaft finden zwar großartige trilaterale Projekte statt. Nicht nur die zahlreichen jährlichen Bewerbungen um den Weimarer-Dreieck-Preis, die aus allen Teilen Frankreichs, Polens und Deutschlands kommen, beweisen dies. Doch über die vorbildlichen Projekte wird nur wenig und nicht überregional berichtet, da es sich letztlich immer nur um einzelne Aktivitäten an begrenzten Veranstaltungsorten handelt.

Da die Politik das Format wenig nutzt und die Zivilgesellschaft bislang nur vereinzelt agiert, passiert es zwangsläufig, dass das Weimarer Dreieck in der Öffentlichkeit weitgehend unbekannt ist.

Działania społeczeństwa obywatelskiego w zakresie kursów językowych, podróży szkoleniowych, imprez z udziałem muzyków, artystów i przedstawicieli literatury, wspieranie kontaktów gospodarczych, projektów społecznych, imprez sportowych i mobilności kulturowej umacniają poczucie więzi obywatelskich w Europie i są pomocne w powiązaniu kontaktów europejskich w ramach projektów trójstronnych oraz sieci społecznościowych.

Zarówno w polityce jak i w społeczeństwie obywatelskim dają się zauważyć sukcesy formatu Trójkąta Weimarskiego. Są jednak też słabe strony i niewykorzystany potencjał.

W polityce zagranicznej z formatu Trójkąta Weimarskiego korzystano w ostatnich latach jedynie w niewielkim stopniu. Na początku 2014 roku ministrowie spraw zagranicznych Sikorski, Steinmeier i Ayrault użyli jego ram do rozwiązania konfliktu ukraińskiego, lecz już latem 2014 r. nastąpiło przejście do formatu normandzkiego. Ostatnie spotkanie ministrów spraw zagranicznych odbyło się 10 września 2021 r. w Weimarze, jednakże bez konkretnych rezultatów i z wyłączeniem opinii opublicznej.

Na poziomie społeczeństwa obywatelskiego odbywają się co prawda szeroko zakrojone trójstronne projekty. Świadczy o tym nie tylko duża liczba corocznych zgłoszeń do Nagrody Trójkąta Weimarskiego, które napływają ze wszystkich części Francji, Polski i Niemiec. Jednak w mediach mówi się o tych wzorowych projektach bardzo mało i zaledwie na poziomie regionalnym, jako że są to jednak zawsze tylko pojedyncze działania, odbywające się w miejscowościach o ograniczonym zasięgu.

Ponieważ politycy korzystają z formatu Trójkąta Weimarskiego w małym stopniu, a działania społeczeństwa obywatelskiego mają charakter pojedynczy, nieuchronną konsekwencją tego stanu rzeczy jest, że format ten jest mało znany w szerokich kręgach społeczeństwa.

IST DAS WEIMARER DREIECK NOTWENDIG ODER VERZICHTBAR?

In der Politik ist das Weimarer Dreieck für den Zusammenhalt der Europäischen Union dennoch ein wichtiges Format. Wenn in den drei Ländern, die gemeinsam mehr als 40% des Bruttoinlandsprodukts der EU erwirtschaften, gemeinsam Lösungsvorschläge erarbeitet werden, haben diese eine große Chance auf Mehrheitsfähigkeit innerhalb der 27 Länder, da diese drei Länder weitere Staaten für die im Dreiecksformat erarbeiteten Pläne gewinnen und überzeugen können.

Erfahrungen zeigen zudem, dass die Zivilgesellschaft nicht weniger wichtig ist als die Politik, wenn es darum geht, europäische Ziele zu erreichen. Sich kennen lernen und voneinander lernen – das ist die Grundvoraussetzung für ein funktionierendes Zusammenleben innerhalb der Europäischen Union.

Also sollte das Weimarer Dreieck nicht vernachlässigt, sondern vielmehr gestärkt werden!

CZY TRÓJKĄT WEIMARSKI JEST NIEZBĘDNY, CZY TEŻ MOŻNA Z NIEGO ZREZYGNOWAĆ?

W życiu politycznym Trójkąt Weimarski jest mimo to ważnym formatem dla podtrzymywania spójności Unii Europejskiej. Jeśli w tych trzech państwach, które wspólnie wygospodarowują ponad 40% produktu krajowego brutto UE, opracowywane są wspólne propozycje ważnych rozwiązań, to kraje te mają duże szanse na pozyskanie przychylności większości z 27 krajów członkowskich, ponieważ mogą one przekonać inne państwa do opracowanych w trójstronnym formacie planów.

Poza tym na podstawie doświadczeń można stwierdzić, że działania społeczeństw obywatelskich są nie mniej ważne, niż działania polityków, jeśli chodzi o osiąganie celów europejskich. Wzajemne poznawanie się i uczenie się od siebie nawzajem jest głównym warunkiem wstępnym dla dobrze funkcjonującego współżycia w Unii Europejskiej.

Trójkąt Weimarski nie powinien zatem być zaniedbywany, lecz raczej wzmocniony!

KRZYSZTOF SKUBISZEWSKI IM SAARLAND – EIN (VERGESSENER) SAARLÄNDISCHER BEITRAG ZUM WEIMARER DREIECK

KRZYSZTOF SKUBISZEWSKI W KRAJU SAARY – (ZAPOMNIANY) WKŁAD KRAJU SAARY DO TRÓJKĄTA WEIMARSKIEGO

MAGDALENA TELUS

DE

1976 regt der saarländische Minister für Kultus, Bildung und Sport, Werner Scherer, gegenüber dem Unipräsidenten Prof. Dr. Hans Faillard an, einen polnischen Rechtswissenschaftler zu einem Forschungsaufenthalt an die Saaruni einzuladen. Die Einladung des Fachbereichs Rechtswissenschaft ergeht an Krzysztof Skubiszewski, Professor für Internationales Recht an der Adam-Mickiewicz-Universität in Poznan. Im Mai 1978 arbeitet der prominente Gast in Saarbrücken, untergebracht im Alten Gästehaus und gefördert mit einem Stipendium des Landes. Er forscht zur Theorie des Völkerrechts und über Resolutionen zwischenstaatlicher Organisationen, nimmt an einem Völkerrechtskolloquium teil, führt Gespräche mit deutschen Kollegen… Im tiefen Kommunismus wird ein Forschungsaufenthalt im Westen völlig vorbei an offiziellen Vermittlungswegen möglich. Dazu Skubiszewski in seinem Dankesbrief vom 5. Juni 1978, abgeschickt aus Warschau zu Händen von Prof. Dr. Wilhelm Karl Geck (der Brief wurde in deutscher Sprache verfasst):

Natürlich bestreitet man nicht die Wichtigkeit einer wissenschaftlichen Zusammenarbeit, die zentralgelenkt bleibt, z.B. die Vereinbarung zwischen dem Deutschen Akademischen Austauschdienst und der Polnischen Akademie der Wissenschaften, laut deren die hiesigen Kandidaten sich über die Akademie um einen Studienaufenthalt bewerben müssen. Es ist aber auch besonders wichtig, dass eine solche Prozedur durch andere und vielleicht mehr individualisierte Initiativen ergänzt ist.

Prof. Krzysztof Skubiszewski wurde 1989 bis 1993 der erste polnische Außenminister nach der Wende. In dieser

PL

W roku 1976 minister kultury, oświaty i sportu Kraju Saary Werner Scherer sugeruje rektorowi Uniwersytetu Saary prof. drowi Hansowi Faillardowi zaproszenie polskiego naukowca z dziedziny prawa na pobyt naukowy na jego uczelni. Zaproszenie Wydziału Prawa zostaje skierowane do Krzysztofa Skubiszewskiego, profesora prawa międzynarodowego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W maju 1978 roku prominentny gość pracuje w Saarbrücken, otrzymawszy zakwaterowanie w uniwersyteckim Domu Gościnnym i stypendium Kraju Saary. Prowadzi on badania z zakresu teorii prawa międzynarodowego i rezolucji organizacji międzypaństwowych, bierze udział w kolokwium poświęconym prawu międzynarodowemu, prowadzi rozmowy z niemieckimi kolegami… Tak w czasach głębokiego komunizmu możliwy stał się pobyt naukowy na Zachodzie całkiem poza oficjalnymi kanałami wymiany. Sam Skubiszewski tak się do tego odnosi w liście z podziękowaniem z dnia 5 czerwca 1978 r., wysłanym z Warszawy na ręce prof. dra Wilhelma Karla Gecka (list napisany został w języku niemieckim):

Nie należy oczywiście negować znaczenia współpracy naukowej, sterowanej centralnie, np. poprzez umowę między Deutscher Akademischer Austauschdienst a Polską Akademią Nauk, zgodnie z którą tutejsi kandydaci wnioski o pobyt naukowy muszą składać za pośrednictwem Akademii. Lecz szczególnie ważne jest, aby tego rodzaju procedura uzupełniana była przez inne inicjatywy, uwzględniające być może bardziej zindywidualizowane kryteria.

Prof. Krzysztof Skubiszewski był w latach 1989–1993 pierwszym polskim ministrem spraw zagranicznych po zmia-

Funktion war er Mitbegründer des Weimarer Dreiecks, er unterzeichnete den Grenzvertrag von 1990 und verhandelte den Nachbarschaftsvertrag von 1991. Er war maßgeblich am polnischen NATO-Beitritt beteiligt.

Die Episode geriet zu Unrecht in Vergessenheit, ist sie doch ein schönes Beispiel dafür, wie der Eiserne Vorhang durch die europäischen Eliten unterwandert werden konnte. Obendrauf lehrt sie uns, welcher Weg im deutsch-polnischen Dialog zurückgelegt wurde. Nach Verabschiedung von Prof. Skubiszewski schrieb sein saarländischer Gastgeber, Prof. Dr. Wilhelm Karl Geck, an den Universitätskanzler, er hielte „eine Fortsetzung dieses Experiments für begrüßenswert“ (Prof. Geck an Dr. Schuster am 15.6.1978). Glücklicherweise wurde das „Experiment“ zur Normalität: Im Jahre 2020 verzeichnete der DAAD 1.600 deutsch-polnischer Hochschulkooperationen.

nach ustrojowych. Pełniąc tę funkcję był współzałożycielem Trójkąta Weimarskiego, sygnatariuszem polsko-niemieckiego traktatu granicznego z roku 1990 i negocjatorem polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie z roku 1991. W znacznym stopniu przyczynił się on też do przystąpienia polski do NATO.

Opisany tu epizod popadł niesłusznie w zapomnienie, jest on bowiem dobrym przykładem tego, w jaki sposób elity europejskie były w stanie przezwyciężać Żelazną Kurtynę. Ponadto jest on przyczynkiem do wiedzy o tym, jaką drogę przeszły losy dialogu polsko-niemieckiego. Po pożegnaniu prof. Skubiszewskiego goszczący go w Kraju Saary kolega prof. dr Wilhelm Karl Geck, pisząc do kanclerza Uniwersytetu, uznał „kontynuację tego eksperymentu za pożądaną” (prof. Geck do dra Schustera w dniu 15.6.1978). Na szczęście „eksperyment” stał się normalnością — w roku 2020 DAAD zanotował 1 600 polsko-niemieckich kooperacji międzyuczelnianych.

DAS WEIMARER DREIECK VON NANCY AUS GESEHEN

TRÓJKĄT WEIMARSKI WIDZIANY Z NANCY

STANISŁAW FISZER

DE

Die historischen Beziehungen zwischen Nancy und Polen gehen auf das 18. Jh. zurück, als der entthronte polnische König Stanislaus Leszczyński im Zuge des Polnischen Erbfolgekriegs (1733–1738) das Herzogtum Bar und Lothringen auf Lebenszeit erhielt. Leszczyński, dem die Bevölkerung zunächst misstraute, trug wesentlich zum Aufschwung des Fürstentums bei, das damals noch nominell unabhängig von Frankreich war. Auf seine Initiative hin wurde die *Place Stanislas* im Herzen von Nancy, heute von Touristen überlaufen, im Rokokostil errichtet. Lothringen verdankt ihm zahlreiche weitere Schlösser und Parks. Er war selbst ein produktiver Schriftsteller und Verfasser der republikanischen Schrift „Freie, die Freiheit sichernde Stimme“ (1733), lud Philosophen der Aufklärung an seinen Hof ein, darunter Voltaire, den er 1748 in seinem Schloss in Lunéville empfing. Nancy verdankt Leszczyński die Gründung der königlichen und jetzt städtischen Bibliothek sowie der immer noch aktiven Stanislas-Akademie. Aus Sorge um seine verarmten Untertanen gründete Stanislaus, genannt „Wohltäterkönig“, zahlreiche Schulen, Krankenhäuser und soziale Einrichtungen.

Bis heute erinnern sich die Einwohner von Nancy an den polnischen König: Dutzende von Restaurants, Bars, Hotels, Geschäften und Dienstleistungen aller Art tragen seinen Namen, und die Busse und Straßenbahnen der Stadt tragen das Kürzel STAN. Lokale Persönlichkeiten aus Kultur, Politik und Wirtschaft unterhalten rege Beziehungen zu Polen, insbesondere zu Lublin, das 1988 Partnerstadt von Nancy wurde. Diese engen Beziehungen sind auch auf die Anwesenheit einer relativ großen Bevölkerung polnischer Herkunft in Lothringen zurückzuführen: Schätzungen zufolge kamen in mehreren Auswanderungswellen etwa 10.000 Menschen aus Polen hierher. In den 1920er und 1930er Jahren wanderten Tausende von polnischen Bergleuten und Landarbeitern aus. Allein in Nancy gibt es derzeit etwa zehn polnische Verbände. Sie führen regelmäßig verschiedene kulturelle Aktivitäten durch.

Auf Initiative des Bürgermeisteramtes von Nancy, das sich für die Bewahrung des polnischen historischen Erbes im Hinblick auf die Vertiefung der europäischen Beziehungen

PL

Historyczne więzi między Nancy a Polską sięgają XVIII wieku, kiedy to zdetronizowany król polski Stanisław Leszczyński otrzymał w dożywotne władanie księstwo Baru i Lotaryngii w następstwie wojny o sukcesję polską (1733–1738). Leszczyński, początkowo nieufnie przyjęty przez tutejszą ludność, wielce się przyczynił do rozkwitu nominalnie jeszcze wówczas niezależnego od Francji księstwa. Z jego inicjatywy powstał tłumnie odwiedzany dziś przez turystów rokokowy Plac Stanisława *(Place Stanislas)* w samym sercu Nancy. Jemu też zawdzięcza Lotaryngia wiele innych założeń pałacowych i parkowych. Sam będąc płodnym pisarzem i autorem republikańskiego „Głosu wolnego wolność ubezpieczającego” (1733), zapraszał na swój dwór filozofów Oświecenia, między innymi Woltera, którego gościł w pałacu w Lunéville w 1748 roku. Nancy zawdzięcza Leszczyńskiemu powstanie królewskiej, a obecnie miejskiej biblioteki, tudzież nadal czynnej Akademii Stanisława. W trosce o swoich uboższych poddanych, Stanisław, zwany „królem dobrodziejem”, założył liczne szkoły, szpitale, instytucje pomocy społecznej.

Do dzisiaj mieszkańcy Nancy pamiętają o polskim królu: dziesiątki restauracji, barów, hoteli, sklepów i usług wszelkiego rodzaju noszą imię Stanisława, miejskie zaś autobusy i tramwaje afiszują się akronimem STAN. Miejscowi działacze kultury, polityki i gospodarki utrzymują żywe kontakty z Polską, zwłaszcza z Lublinem, który w 1988 r. stał się miastem partnerskim Nancy. Te bliskie więzi wynikają również z obecności względnie licznej ludności polskiego pochodzenia w Lotaryngii: wedle szacunków, mniej więcej 10 000 osób przybyło tu z Polski w kolejnych falach emigracyjnych. W latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku owa emigracja objęła tysiące polskich górników i pracowników rolnych. W samym Nancy istnieje obecnie około dziesięciu polskich stowarzyszeń. Regularnie realizują one różne przedsięwzięcia kulturalne.

Z inicjatywy merostwa Nancy, które dba o zachowanie polskiego dziedzictwa historycznego z myślą o pogłębianiu europejskich więzi, w Nancy odbyły się dwa szczyty Trójkąta Weimarskiego z udziałem prezydentów Francji, Niemiec i Polski: pierwszy w 1999, drugi w 2005 roku. Aby zaś

einsetzt, fanden in Nancy zwei Gipfeltreffen des Weimarer Dreiecks mit den Präsidenten Frankreichs, Deutschlands und Polens statt: das erste 1999, das zweite im Jahr 2005. Um die wirtschaftlichen und kulturellen Beziehungen zwischen Nancy und Lublin auszubauen, wurde am 14. November 2014 ein polnisches Honorarkonsulat in der Nähe des geisteswissenschaftlichen Campus der Universität in Nancy eingeweiht.

Zur Erinnerung: 1961 wurde an der damaligen Nancy-2-Universität der Lehrstuhl für polnische Sprache gegründet, den es heute leider nicht mehr gibt. 2011 feierte die polnische Sprachabteilung, die ich heute zu leiten die Ehre habe, ihr 50-jähriges Bestehen. Den Rahmen bot die alljährliche mitteleuropäische Kulturwoche, organisiert von den Studierenden der hiesigen Angewandten Sprachwissenschaft mit Polnischprofil *(Langues étrangères appliquées, Anglais-Polonais).* Darüber hinaus nehmen zahlreiche andere Fakultäten und Fachbereiche der Universität Lothringen am Erasmus-Programm teil, wie z.B. das Centre européen (Europazentrum), das u.a. künftige Beamte der Europäischen Union ausbildet. Was Polen betrifft, so sind die Maria-Curie-Skłodowska-Universität in Lublin, die Universität Warschau und die Jagiellonen-Universität besonders an diesem internationalen Austausch von Studierenden und Wissenschaftler*innen beteiligt.

Der akademische Austausch entwickelt sich auch im Rahmen der geplanten *Université de la Grande Région* (Universität der Großregion). In diesem Sinne besuchten am 5. April 2013 Vertreter*innen des *Centre de recherche sur les cultures et littératures européennes*, CERCLE (Zentrum für die Erforschung der europäischen Kulturen und Literaturen), in dem Wissenschaftler*innen der polonistischen und russistischen Abteilung der Universität Lothringen zusammenarbeiten, die Universität des Saarlandes. Dieses Treffen führte zur Teilnahme von Professor Roland Marti, dem damaligen Leiter des Fachbereichs Slavistik an der Saar-Uni, an zwei internationalen Konferenzen, die 2013 und 2016 vom CERCLE in Nancy organisiert wurden.

In den letzten Jahren ist eine gewisse Abschwächung der Aktivitäten der polnischen Gemeinschaften in Nancy und Lothringen zu beobachten. Zu den Ursachen gehören der fehlende Polnischunterricht in den lothringischen Grund- und Sekundarschulen, der Generationswechsel und die natürlichen Integrationsprozesse der lokalen, insbesondere jüngeren polnischen Gemeinschaft. Diese stellt ihre Aktivitäten in der Region trotzdem nicht ein, sondern versucht, die Beziehungen zu Polen und anderen europäischen Ländern aufrechtzuerhalten.

rozwijać ekonomiczne i kulturalne więzi między Nancy a Lublinem, 14 listopada 2014 roku zaingurował swoją działalność polski konsulat honorowy nieopodal uniwersyteckiego kampusu nauk humanistycznych w Nancy.

Gwoli przypomnienia, w 1961 roku powstała, niestety dziś już nieistniejąca, katedra języka polskiego na uniwersytecie noszącym wtedy nazwę Nancy 2. W 2011 roku sekcja języka polskiego, którą obecnie mam zaszczyt kierować, obchodziła swoje pięćdziesięciolecie podczas corocznego Tygodnia Kultury Środkowoeuropejskiej organizowanego przez samych studentów tutejszej lingwistyki stosowanej z językiem polskim *(Langues étrangères appliquées, Anglais-Polonais).* Ponadto inne liczne wydziały i jednostki organizacyjne Uniwersytetu Lotaryńskiego, jak na przykład Centre européen (Centrum Europejskie), które kształci między innymi przyszłych urzędników Unii Europejskiej, uczestniczą w programie Erasmus. W tej międzynarodowej wymianie studentów i nauczycieli akademickich biorą zwłaszcza udział, jeśli chodzi o Polskę, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Warszawski i Uniwersytet Jagielloński.

Wymiana naukowa rozwija się także w ramach projektowanego *Université de la Grande Région* (Uniwersytetu Wielkiego Regionu). Zgodnie z tym zamierzeniem, 5 kwietnia 2013 roku przedstawiciele *Centre de recherche sur les cultures et littératures européennes*, CERCLE (Centrum Studiów nad Kulturami i Literaturami Europejskimi), skupiającego naukowców sekcji polskiej i rosyjskiej Uniwersytetu Lotaryńskiego, gościli na Uniwersytecie Kraju Saary. Zebranie to zaowocowało udziałem profesora Rolanda Marti, ówczesnego dyrektora slawistyki na tymże uniwersytecie, w dwóch międzynarodowych konferencjach zorganizowanych przez CERCLE w Nancy w 2013 i w 2016 roku.

W ostatnich latach obserwuje się niejakie osłabienie aktywności polskich środowisk w Nancy i w Lotaryngii. Wśród jego przyczyn można wymienić brak nauczania polskiego w lotaryńskich szkołach podstawowych i średnich, zmiany pokoleniowe oraz naturalne procesy integracyjne tutejszej, szczególnie młodszej, Polonii. Mimo to nie zaprzestaje ona swojej działalności w regionie, usiłując jednocześnie utrzymywać związki z Polską i z innymi krajami europejskimi.

Wissenswertes / Warto wiedzieć

WASSERTURM MIT NOTEN. ÜBER DEN GEBURTSORT VON NICOLAS CHOPIN

WIEŻA CIŚNIEŃ Z NUTAMI. O MIEJSCU NARODZIN NICOLASA CHOPINA

INGE JOCHUM-LEONARDY

DE

An einem freien Nachmittag, den wir in unserer französischen Mühle verbrachten, machte ich meinem Mann Robert den Vorschlag, keine Algen aus dem Weiher zu ziehen, sondern den Geburtsort von Frédéric Chopins Vater Nicolas Chopin zu suchen. In einer Biographie hieß es, dass er aus einem „Kaff namens Marainville“ stamme, unweit von Nancy gelegen.

Nach Nancy braucht das Auto nur eine halbe Stunde Fahrzeit. Das Navigationssystem nannte uns allerdings "Marainville-sur-Madon". War es das, was wir suchten? Ich hoffte, dass es noch vor Nancy lag.

Nicolas Chopin war der Sohn eines Stellmachers und Enkel eines Weingutarbeiters in Marainville, der nicht so sehr von seiner Familie, sondern von dem Verwalter des Schlossherrn in Marainville, Jan Adam Weydlich, geprägt wurde. Er war wie der Schlossherr Michał Graf Pac, Pole. Dass diese in Lothringen landeten, war König Stanisław Leszczyński, dem verjagten Polenkönig, zu verdanken. Er erhielt als Trost das Fürstentum Lothringen und wurde ein sehr prächtiger und beliebter Herrscher. *La Place Stanislas* in Nancy zeugt davon. Als Pac und Weydlich beschlossen, nach Polen zurückzukehren, hatte Nicolas Chopin alles gelernt, was er brauchte: elegantes Französisch, fließendes Deutsch und Polnisch. Er konnte schreiben, rechnen und hatte höfisches Benehmen. Was wollte er noch in Marainville? Und so war auch er in die Kutsche gestiegen mit sechzehn Jahren. Allein, aus eigenem Antrieb.

Der Weg zog sich hin. Nancy lag schon hinter uns. Nach der Autoroute kam die Route Nationale, wieder eine Autoroute, wieder Landstraßen...

PL

W wolne popołudnie, które spędzaliśmy we francuskim młynie, zaproponowałam mojemu mężowi Robertowi, byśmy zrezygnowali z połowu alg w stawie i zamiast tego poszukali miejsca narodzin ojca Fryderyka Szopena – Nicolasa Chopina. W biografii muzyka znalazłam bowiem informację, że Nicolas Chopin pochodził z „małej wioseczki o nazwie Marainville”, położonej w pobliżu Nancy.

Podróż samochodem do Nancy trwa zaledwie pół godziny. Nawigacja wskazała nam o dziwo „Marainville-sur-Madon”. Czy tego właśnie szukaliśmy? Miałam nadzieję, że miejsce to znajduje się jeszcze przed Nancy.

Nicolas Chopin był synem stelmacha i wnukiem pracownika winnicy w Marainville, na którym szczególne piętno wywarła nie jego własna rodzina, lecz zarządca właściciela zamku w Marainville, Jan Adam Weydlich. Podobnie jak sam właściciel zamku hrabia Michał Pac, również i Weydlich był Polakiem. Fakt, że znalazł się w Lotaryngii, zawdzięczał Stanisławowi Leszczyńskiemu, wygnanemu królowi, który na pocieszenie otrzymał księstwo Lotaryngii, gdzie dał się poznać jako wspaniały i uwielbiany władca. *La Place Stanislas* w Nancy to dowód na szacunek i sympatię, jakimi go tu darzono. W momencie gdy Pac i Weydlich podjęli decyzję o powrocie do Polski, Nicolas Chopin nauczył się już wszystkiego, czego potrzebował: opanował elegancką francuszczyznę, posługiwał się biegle językiem niemieckim i polskim. Potrafił pisać, rachować i przestrzegać dworskiej etykiety. Czego miał zatem jeszcze szukać w Marainville? W ten oto sposób w wieku lat szesnastu wsiadł do powozu. Sam, na własne życzenie.

Nach zwölf Dörfern, die alle nicht Marainville hießen, sahen wir ein windschiefes Schild:

Marainville-sur-Madon
Village natal du père de Chopin

Gefunden! Ich beschloss nach dem Geburtshaus von Nicolas Chopin und dem Schloss zu fragen. Dafür hab' ich meinen Fotoapparat mitgenommen. Vielleicht kann man beides besichtigen!
Niemand war zu sehen. Niedrige einfache Bauernhäuser. Sie erinnerten mich stark an unseren Ort Guébling. Obwohl die Sonne schien und ringsum Kühe grasten, war kein Mensch auf der Straße. Wo sollten wir da suchen?

Schließlich sah ich einen Mann, der ein weißes Geländer strich. Ich frage ihn! Schon lief ich hin. – *Nous sommes des Allemands et voulons faire une petite recherche sur la maison de Nicolas Chopin!* Da kam ich an die richtige Adresse: – *Nicolas Chopin?* antwortete der farbverspritzte Mann in einem ausgesprochenen Turbofranzösisch, – *vous savez* – es ist nichts mehr davon da von der damaligen Zeit, von den ganzen Gebäuden, wenn Sie das meinen. Ich bin der Einzige – *c'était moi* – der sich damit beschäftigt hat, *avec la famille Chopin et tout le Plateau Lorrain*, um seine Geschichte um das Haus des Nicolas Chopin hat sich doch niemand gekümmert – *voilà* – es sind ja alles Bauern hier, sein Vater war Stellmacher und seine Mutter Katharina aus irgendeinem Dorf aus der Nähe, das Haus war viele Male umgebaut bis *mille neuf cent soixante-dix* und dann plattgemacht – *éliminée* – es ist nichts mehr davon da – rien du tout. Nichts. – Und das Schloss? erkundigte ich mich. Ich winkte meinem Mann im Auto, er solle doch herkommen! – Kein Schloss mehr, antwortete der Mann, – in der französischen Revolution niedergebrannt. Im vorigen Jahrhundert von einer anderen Familie ein neues Château errichtet – très moderne. Nur die alte Kapelle ist noch da und ein Schild neben dem Fiedhof – *une plaquette en français et en polonais*. – Kein Museum, nichts? fragte mein Mann, der jetzt auch überschüttet wurde mit Erläuterungen über das Nichts. – *Non*, erzählte der Mann in seinem rapiden Französisch – Die Leute haben nie etwas gewusst und sich auch nicht dafür interessiert. Es war der Pfarrer – *c'était lui* – der das aus Kirchenbüchern herausgefunden hat. Daraufhin kamen Spezialisten aus Paris an – *c'était La Fondation Chopin*. Sie haben wissenschaftlich belegt, dass Nicolas der Vater von Frédéric Chopin war. Als ich dafür plädierte, dass wenigstens ein Schild – *une petite affiche* – am Ortsanfang aufgestellt werden sollte, sagten die Bauern, was soll dieser ganze Musiker-Quatsch! Wir haben anderes zu tun, als hier Schilder mit Chopin aufzustellen. Das Schild gibt es erst seit zwanzig Jahren. Aber gehen Sie auf den Friedhof – *allez-y*, dort sehen Sie die Plakette mit den Inschriften! – Und ist er nie zurückgekehrt? Nicolas Chopin? – *Non, jamais*. Niemals, war die Antwort.

Podróż samochodem ciągnęła się niemiłosiernie. Minęliśmy już Nancy. Jechaliśmy drogami lokalnymi i pomniejszymi, wróciliśmy na drogę krajową, potem znowu znaleźliśmy się na mniejszych drogach. Gdy już minęliśmy dwanaście wiosek, z których żadna nie nazywała się Marainville, zobaczyliśmy przekrzywiony szyld:

Marainville-sur-Madon
Village natal du père de Chopin

Udało się! Uznałam, że teraz powinniśmy zapytać o dom, w którym urodził się Nicolas Chopin, a także o zamek. Po to przecież wzięłam aparat fotograficzny. Może uda się zwiedzić oba te miejsca!
Wokół nas ani żywej duszy. Niskie, proste wiejskie domy, bardzo przypominające naszą miejscowość: Guébling. Choć świeciło słońce, a wkoło pasły się krowy, na ulicy nie było nikogo. Czego my tu szukamy? W końcu dostrzegłam człowieka malującego płot na biało. Zapytam go! Pobiegłam.

– *Nous sommes des Allemands et voulons faire une petite recherche sur la maison de Nicolas Chopin!* Dobrze trafiłam. – *Nicolas Chopin?* – zapytał po francusku z turboprzyspieszeniem ubrudzony farbą mężczyzna – *vous savez* – nic nie zostało z dawnych zabudowań, jeśli pani o to chodzi. Jestem jedynym – *c'était moi* – który się tym zajmował *avec la famille Chopin et tout le Plateau Lorrain* i jego historią, nikt nie interesował się domem Nicolasa Chopina – *voilà* – tu przecież mieszkają sami chłopi, jego ojciec był stelmachem, a matka Katharina pochodziła z pobliskiej wsi, dom był wiele razy przebudowywany aż do *mille neuf cent soixante-dix*, a potem został zrównany z ziemią – *éliminée* – nic z niego nie zostało – *rien du tout*. Nic. – A zamek? – chciałam się dowiedzieć. Skinęłam do męża siedzącego w samochodzie, żeby do nas dołączył. – Nie ma zamku – odparł mężczyzna. – Spłonął podczas rewolucji francuskiej. W ubiegłym stuleciu inna rodzina zbudowała nowy *Château – très moderne*. Zostały tylko stara kaplica i tabliczka obok cmentarza – *une plaquette en français et en polonais*. – To może muzeum albo coś podobnego? – zdziwił się mój mąż, również zaskoczony wyjaśnieniami na temat Niczego. – *Non* – wyjaśniał mężczyzna swoim ekspresowym francuskim. – Ludzie nigdy nic nie wiedzieli i nie interesowali się tym. Pewien proboszcz – *c'était lui* – dowiedział się o tej historii z ksiąg kościelnych. Po tym odkryciu przyjechali specjaliści z Paryża – *c'était La Fondation Chopin*. Dowiedli naukowo, że Nicolas był ojcem Frédérica Chopina. Gdy zabiegałem, by umieścić choćby tabliczkę – *une petite affiche* – przy wjeździe do miejscowości, chłopi pytali, po co im te muzyczne bzdury! Mamy ważniejsze rzeczy do zrobienia niż umieszczanie tabliczek z Szopenem. Obecny szyld jest tu zaledwie od dwudziestu lat. Ale

Wir gingen zum Friedhof. Ich fotografierte das Nichts – eine Tafel an der Friedhofsmauer mit den Inschriften:

DANS CETTE MAISON
EST NE
LE 15.4.1771
NICOLAS CHOPIN
PERE DU GENIAL
COMPOSITEUR
POLONAIS
FREDERIC
CHOPIN

CETTE PLAQUE, OFFERTE PAR LE COMITE EXECUTIF DE L'ANNEE CHOPIN 1949 EN POLOGNE, A ETE TAILLEE DANS UNE PIERRE PROVENANT DE ZELAZOWA-WOLA, VILLAGE NATAL DE FREDERIC CHOPIN

Sie besagte, dass Nicolas Chopin hier in diesem Haus wohnte – also praktisch auf dem Friedhof. Die abschüssige Straße davor hieß *Rue Nicolas Chopin*.

Der Ort mit seinen sechsundachtzig Einwohnern hatte noch einen hohen Wasserturm. Beim näheren Hinschauen, halb verdeckt durch hohe Bäume im Garten einer Kaffee trinkenden Gesellschaft auf weißen Plastikstühlen, sahen wir ihn dann. Er war bemalt mit einem großen Bildnis Frédéric Chopins und zwei vollbeschriebenen Notenblättern, darunter die Inschrift:

Marainville
Village natal du père de Frédéric Chopin

Wir hatten doch noch etwas Besonderes gesehen: Den einzigen Wasserturm der Welt mit Chopin-Mazurken.

Der Wasserturm von Marainville / Wieża ciśnień w Marainville
© Inge Jochum-Leonardy

proszę pojechać na cmentarz – *allez-y*, tam znajdą państwo tabliczkę z inskrypcjami! – Czy on wrócił? Nicolas Chopin? – *Non, jamais*. Nigdy – tak brzmiała odpowiedź.

Poszliśmy na cmentarz. Sfotografowałam to Nic – tabliczkę na murze kościoła z napisami:

W TYM DOMU
DNIA 15.4.1771
URODZIŁ SIĘ
MIKOŁAJ CHOPIN
OJCIEC GENIALNEGO
POLSKIEGO
KOMPOZYTORA
FRYDERYKA
CHOPINA

Informowała, że Nicolas Chopin mieszkał w tym właśnie domu – czyli niemal na cmentarzu. Uliczka tuż przed nosiła nazwę *Rue Nicolas Chopin*.

W wiosce liczącej osiemdziesięciu sześciu mieszkańców była jeszcze wysoka wieża ciśnień. Gdy zaczęliśmy się dokładniej przyglądać, choć widok częściowo przesłaniały wysokie drzewa w ogródku, gdzie goście popijali kawę, siedząc na plastikowych białych krzesłach, zobaczyliśmy, że na wieży namalowano podobiznę Fryderyka Szopena i dwie karty w całości zapisane nutami. Pod spodem widniał napis:

Marainville
Village natal du père de Frédéric Chopin

Udało nam się w końcu zobaczyć coś wyjątkowego: jedyną na całym świecie wieżę ciśnień z mazurkami Szopena.

Aus dem Deutschen übersetzt von Dr. Agnieszka Jezierska-Wiśniewska / Przekład z języka niemieckiego: dr Agnieszka Jezierska-Wiśniewska

DER DEUTSCHEN UND POLEN GESPRÄCHE IM LAUFE DER JAHRHUNDERTE. TEIL I[1]

POLAKÓW I NIEMCÓW ROZMOWY NA PRZESTRZENI WIEKÓW. CZĘŚĆ I

RENATA NADOBNIK

Vierzig
DIALOGI,
Oder
Lustige Arten
zu reden/
Vonallerhand Sachen und Händeln/ so täglich in Haushaltung/ Kauffmannschafft und andern Gewerben/ daheim und auch auf der Reise pflegen fürzulauffen/
In Deutscher und Polnischer Sprache gar herzlich zusammen gebracht
Durch den seligen Herrn
NICOLAUM VOLCKMARUM,
weyland der Polnischen Sprach verordneten Præceptorn im Gymnasio zu Dantzig.
Nunmehr der lieben Jugend zu sonderlichem Nutz auch in die Lateinische Sprache übersetzet/ und zum Druck gegeben
Durch
BALTHASAREM Rauengiessern/
Rectorem der Schule zu Graudentz.
Diese Edition ist / was die Deutsche/ und besonders die Polnische Versetzung betrifft: wegen der mannigfaltigen und weder die Polnische Rede betreffenden Fehler/ an vielen Orten verbessert.
Dantzig/ In der Baumannischen Erben Druckerey
druckts Johann Günther Köver/ Buchtr/ 1688.

„Vierzig Dialogi" von Nicolaus Volckmar (erste Ausgabe 1612, hier Auflage von 1688)
„Vierzig Dialogi" Mikołaja Volckmara (wydanie pierwsze 1612, tutaj wydanie z 1688 r.)
Foto: Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden (SLUB)

DE

Polen und Deutsche sind zwei Völker mit enormer Last von gegenseitigen Erfahrungen und Beziehungen, die in den Kapiteln ihrer Geschichte mit unterschiedlicher Tintfarbe aufgeschrieben wurden.

Ich möchte Sie einladen, mit mir eine gemeinsame Reise zu machen, die über 500 Jahre der polnisch-deutschen Beziehungen führen wird. Eine Reise, die Polen und Deutsche so zeigen wird, wie sie in ihrem Alltag waren, wie sie über Jahrhunderte hindurch nebeneinander lebten, in Wirklichkeit aber ganz nah waren – gemeinsam, auch in schwierigen, in schmerzhaften Momenten, die sowohl in der Gesamterinnerung ihrer Gesellschaften als auch in der Erinnerung der einzelnen Menschen Spuren hinterlassen haben.

Wie eng die Beziehungen sind und welcher Art sie sind, erzähle ich in Anlehnung an eine Textgattung, die allen Sprachenlernern sehr geläufig ist: Konversationsübungen; in diesem Fall polnisch-deutsche Konversationsübungen, die dank der in ihnen enthaltenen Bandbreite sprachlicher Beispiele für typische Alltagssituationen seit fünf Jahrhunderten ununterbrochen die Deutschen und Polen in ihrer alltäglichen Kommunikation unterstützten. Diese Sprachhilfen sind also eigenartige Dokumente, die nicht nur Sprache, sondern auch die in der Sprache festgehaltenen zwischenmenschlichen Beziehungen und die sie begleitenden Emotionen fixieren. Sie können auch als Grundlage für die Rekonstruktion von Ereignissen dienen.

Angesichts der riesigen Menge des zugrunde liegenden Materials beschränke ich mich auf die Darstellung von ausgewählten Beispielen.

Bereits im 10. Jahrhundert hielten sich in den polnischen Landen deutsche Kaufleute auf, die ihre Geschäftsreisen von Regensburg (später von Breslau) aus bis nach Kiew, und ab dem 14. Jh. darüber hinaus von Nürnberg aus bis nach Thorn machten. Im 11. Jh. und später dienten zahlreiche deutsche Ritter treu den piastischen Fürsten. Ab dem frühen Mittelalter strömten deutsche Siedler nach Polen, die sich aktiv an Städtegründungen beteiligten (Pörzgen 2007, S. 31). Im 16. Jh. war die Kenntnis beider Sprachen – des Polnischen und des Deutschen – auf diesen Gebieten selbstverständlich und unerlässlich[2] (Worbs 2001, S. 134). Polen und Deutsche lebten damals in Koexistenz, indem sie zusammenwirkten, um Ländereien, auf denen sie gemeinsam lebten, zu entwickeln.

1 Die Artikel-Serie basiert auf einer Einführungsvorlesung des akademischen Jahres 2021/2022 an der Jakob-von-Paradies-Akademie in Gorzów Wielkopolski vom 1. Oktober 2021.
2 „Wſako rozumiefz poniemiecku ij popolſku. Vornimbſtu doch deutſch vnd polniſch" (Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, zitiert nach Maier 2003, S. 26).

In den ersten Sprachführern aus dem 16. Jh. können wir u.a. erfahren, wie man sich damals gegrüßt hat:

Witaycie mily panie. Seyt willikum lieber herr.
(Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, zit. nach Maier 2003, S. 25),

Boze day twe miloſci dobre zaranie. Gott gebe ewer liebe eyn/ guten morgen. (ibidem);

wie man gemeinsame Mahlzeiten zu sich nahm:

Raczcye pyć myli pany/ Janie. Gerucht zu trincken lieber herr/ Hans.
(Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, zit. nach Maier 2003, S. 26),

Ty byś rad jadł, a ja bych rad pił, przeto pośli ty po pół garnca wina,
ja też wnet śniadanie najdę. Du wolst gern essen/ ich wolt gern trincken/ der halb schick
du nach eim halb top weyn/ ich wil auch ein früstuck bald finden.
(Polskie książeczki 1539, zit. nach Kucharska/Walecki 1998, S. 13),

Wbiwszy jajca z masłem, k temu syra s chlebem, najemy się na wieczor, polepszemy sobie. Wo wir haben eher/ mit butter/ zu dem kesen brot/ wir wern sat sein/ auff den abent vorbesserns wir.
(Polskie książeczki 1539, zit. nach Kucharska/Walecki 1998, S. 18);

wie man gemeinsam Zeit verbrachte:

Nu, miłe panie, co chcemy dobrego począć. Nu lieben frawen was wollen wir gutes anheben.
(Polskie książeczki 1539, zit. nach Kucharska/Walecki 1998, S. 18),

Tedy chcemy igrać karty, by nam czas i chwila nie była długa. So wollen wir der karten spilen/ das uns die tzeyt vnd weil nit lang wer.
(Polskie książeczki 1539, zit. nach Kucharska/Walecki 1998, S. 15);

wie man Dank und Dankbarkeit ausdrückte:

Boze wam zaplaćz. Got betzals euch.
(Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, zit. nach Maier 2003, S. 27),

Pomoż wam Bog, bracie. Helff euch Gott/ bruder.
(Polskie książeczki 1539, zit. nach Kucharska/Walecki 1998, S. 26).

Das Material gibt uns auch Informationen darüber, dass Deutsche Polnisch lernten, wie in den unteren Beispielen:

Jakobym rad się nauczył polskie. Wie gern möcht ich polnisch lernen.
(Polskie książeczki 1539, zit. nach Kucharska/Walecki 1998, S. 22),

Ucz się, tedy będziesz umiał, a wszako ich dosyć najdzie, s którym możesz mowić, gdy masz początek dobry pirwej. Lern so wirst es können/ seint ir doch genugk mit welchen du magest redenn/ weyl du ein gutten anfang fur hast. (ibidem),

Prawie mowisz, jam sie też ćwiczył z ludźmi na targu, a takem sie nauczył. Du sagest recht/ ich hab. mich auch geübet mit den leuten auff dem marckte/ vnd also hab ichs gelernt. (ibidem),

Co się uczysz; ja sie uczę po polsku mowić, czytać, pisać; kto cię uczy; bakałarz; ucz jeden drugiego (drugą); ucz jedna drugiemu. Was lernestu/ ich lerne polnisch redenn lesen/ schreiben/ wer lernet dich/ Baccalarie/ eyner lernet den andern/ die andern/ eyne lerne die andere. (ibidem, S. 43).

Auch im 17. Jh. leistete die deutsche Bevölkerung einen wertvollen Beitrag zur gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Entwicklung der polnischen Ländereien. Viele Städte, wie z.B. Breslau, Danzig oder Thorn, waren nämlich von beiden Bevölkerungsgruppen bewohnt (Belzyt 2002, S. 96, Worbs 2001, S. 134). Über ihr Leben neben- und miteinander erfahren wir u.a. aus „Viertzig Dialogi" von Mikołaj Volckmar, die 1612 herausgegeben waren. Dieser Sprachführer wurde 100 Jahre lang wiederholt aufgelegt (Nadobnik 2019, S. 421–422). In den darin zu findenden Aufzeichnungen finden sich Hinweise auf Feste, die Polen und Deutsche zusammen feierten, darunter ein Hochzeitsbericht, in dem u.a. Tischmanieren erwähnt werden:

Herr Bräutigam, ich will euch eins bringen. Panie młody, piję do W[asz] M[ości]
(Volckmar 1612, zit. nach Kizik 2005, S. 150),

oder:

Setzet euch zu uns, und esset ein Bissen. Siądźcie do nas a jedzcie kąsek. (ibidem).

Darüber hinaus gibt es Hinweise auf Tanzspiele:

Tugendsame Jungfraw, ich bitte, kommt mit mir zum Tanze. Moja łaskawa panno, proszę, podźże W[asz] M[ość] ze mną w taniec. (ibidem, S. 152),

Herr Spielmann, spiele uns ein Tänzlein auff, etwa ein hübsches zum Spraung. Panie graczu, zagrajże nam taneczek jaki piękny, skoczny. (ibidem, S. 152).

Während solcher Feier kam es auch zu Sittenskandalen und Zänkereien, worüber die Sprachführer ebenfalls ein Zeugnis ablegen. Mehr dazu erfahren Sie in der nächsten „Polonus"-Ausgabe.

LITERATUR:

Belzyt, Leszek 2002: Ludność niemiecka w Krakowie na przełomie XVI i XVII wieku. Problem asymilacji. In: Wijaczka, Jacek (Hg.): Stosunki polsko-niemieckie w XVI–XVII wieku. Kielce: Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, S. 89–102

Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung beider sprachen/zu reden vnd zu lesen Polnisch vnd Deutsch. Krotkie ij grvntowne Vkazanye ij navka/oboyey mowy mowić/ij czisc Polskye ij Nyemyeckye. (Gedruckt wahrscheinlich in der Druckerei von Josef Klug oder Lukas Cranach und Christian Döring, vgl. Pirożyński 1980, S. 46). Wittenberg ca. 1522/1523

Glück, Helmut u. Konrad Schröder (in Zusammenarbeit mit Yvonne Pörzgen u. Marcelina Tkocz) 2007: Deutschlernen in den polnischen Ländern vom 15. Jahrhundert bis 1918. Eine teilkommentierte Bibliographie. Wiesbaden: Harrassowitz

Kizik, Edmund 2005: Nicolausa Volckmara „Viertzig Dialogi" 1612: źródło do badań nad życiem codziennym w dawnym Gdańsku. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Kucharska, Elżbieta u. Wacław Walecki (Hg.) 1998: Dajcie mi za nie pół trzecia grosza… Gebt mir dorfür dritthalb groschen… . Kraków: Collegium Columbinum

Maier, Ingrid 2003: Jako drogo ſchynkvyą tho wino. Wie tewer ſchenckt man den weyn. Ein wenig bekanntes polnisch-deutsches Gesprächsbüchlein aus dem ersten Viertel des 16. Jahrhunderts. In: Slovo. Journal of Slavic Languages, Literatures and Cultures, 49, S. 5–41

Nadobnik, Renata 2019: Sprachführer für Deutsch und Polnisch – Die Geschichte der Textsorte von ihren Anfängen bis zur Gegenwart in kontrastiver Darstellung. Hamburg: Dr. Kovač

Pirożyński, Jan 1980: Nieznane rozmówki polsko-niemieckie z 1. połowy XVI w. w zbiorach Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel. In: Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej, XXX, S. 43–67

Polskie książeczki wielmi potrzebne ku utzeniu się polskiego przytym y poniemiecku wyłożone [Polnische Büchlein, sehr nötig zum Erlernen des Polnischen und zugleich auch auf das Deutsche [hin] ausgelegt][3]. (Aus der Druckerei von Hieronymus Vietor [Wietor]). Krakau 1539

3 Der deutsche Titel ist unbekannt (Kucharska/Walecki 1998, S. 77). Die Übersetzung in Klammern stammt aus der Abhandlung Glück/Schröder 2007, S. 13.

Pörzgen, Yvonne 2007: Zwischen Beschimpfung und unverbrüchlicher Freundschaft. Die Geschichte der polnisch-deutschen Beziehungen in sprachwissenschaftlicher Perspektive. In: uni.vers. Das Magazin der Otto-Friedrich-Universität Bamberg, 13 (November), S. 30–32

Viertzig Dialogi und Nützliche Gespräch, Von Allerley vorfallenden gemeinen Sachen, Vor die Liebe Jugend, Knaben und Mägdlein, die Deutsche und Polnische Sprache mit lust bald zulernen, und mit frucht zugebrauchten, mit sondern fleiß geschrieben und zusammen gebraucht durch den seligen Nicolaum Volckmarum, Anno 1612, in dem Gymnasio zu Dantzigk domals der Polnischen Sprach bestelleten Preaceptoren […]. Thorn 1612

Worbs, Erika 2001: Polnische Sprache in den deutschsprachigen Ländern. In: Franciszek Grucza (Hg.): Tausend Jahre polnisch-deutsche Beziehungen. Sprache – Literatur – Kultur – Politik. Materialien des Millenium-Kongresses 5.–8. April 2000. Warszawa: Graf-Punkt, S. 132–156

PL [1]

Polacy i Niemcy to dwa narody z wyjątkowym bagażem wzajemnych doświadczeń i relacji, zapisanych na kartach historii różnymi odcieniami atramentu.

Chciałabym zaprosić Państwa do odbycia ze mną wspólnej podróży obejmującej 500 lat relacji polsko-niemieckich. Podróży ukazującej Polaków i Niemców takimi, jacy byli na co dzień, żyjących przez wieki obok siebie, a tak naprawdę bardzo blisko – razem ze sobą, również w chwilach trudnych, bolesnych, pozostawiających ślady zarówno w pamięci zbiorowej obu społeczeństw, jak i jednostek.

O bliskości tych relacji i ich rodzajach opowiem w oparciu o gatunek tekstu wszystkim dobrze znany. Mam na myśli rozmówki językowe, w tym wypadku rozmówki polsko-niemieckie, które nieprzerwanie już od pięciu stuleci, dzięki zawartej w nich szerokiej palecie środków językowych charakterystycznych dla typowych sytuacji życia codziennego, wspierają Niemców i Polaków w codziennej komunikacji. Opracowania te są zatem swoistymi dokumentami rejestrującymi nie tylko język, ale również zawarte w nim relacje międzyludzkie i towarzyszące im emocje. Na ich podstawie można także odtworzyć bieg wydarzeń.

Ze względu na bardzo obszerny materiał źródłowy ograniczę się do przedstawienia wybranych przykładów.

Już w X stuleciu na ziemiach polskich przebywali niemieccy kupcy odbywający podróże handlowe z Regensburga (później także z Wrocławia) do Kijowa, od XIV wieku ponadto z Norymbergii do Torunia. Z nastaniem XI wieku i później wielu niemieckich rycerzy wiernie służyło książętom piastowskim. Od wczesnego średniowiecza trwał stały napływ osadników niemieckich, którzy aktywnie uczestniczyli w zakładaniu miast (por. Pörzgen 2007, s. 31). W XVI wieku znajomość obydwu języków na tych terenach – polskiego i niemieckiego – była oczywista i niezbędna[2] (por. Worbs 2001, s. 134). Polacy i Niemcy żyli wówczas w koegzystencji, współdziałając na rzecz rozwoju ziem, które wspólnie zamieszkiwali.

1 Prezentowany cykl artykułów oparty jest na wykładzie inaugurującym rok akademicki 2021/2022 w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim w dn. 1 października 2021 r.

2 „Wſako rozumieſz poniemiecku ij popolſku. Vornimbſtu doch deutſch vnd polniſch" (Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, cyt. za Maier 2003, s. 26).

W pierwszych XVI-wiecznych rozmówkach polsko-niemieckich możemy przeczytać m.in., jak się wówczas pozdrawiano:

Witaycie mily panie. Seyt willikum lieber herr.
(Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, cyt. za Maier 2003, s. 25),

Boze day twe milofci dobre zaranie. Gott gebe ewer liebe eyn/ guten morgen. (ibidem);

jak spożywano wspólnie posiłki:

Raczcye pyć myli pany/ Janie. Gerucht zu trincken lieber/ herr Hans.
(Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, cyt. za Maier 2003, s. 26),

Ty byś rad jadł, a ja bych rad pił, przeto pośli ty po pół garnca wina, ja też wnet śniadanie najdę.
Du wolst gern essen/ ich wolt gern trincken/ der halb schick du nach eim halb top weyn/
ich wil auch ein frŭstuck bald finden.
(Polskie książeczki 1539, cyt. za Kucharska/Walecki 1998, s. 13),

Wbiwszy jajca z masłem, k temu syra s chlebem, najemy się na wieczor, polepszemy sobie.
Wo wir haben eher/ mit butter/ zu dem kesen brot/ wir wern sat sein/ auff den abent vorbes serns wir. (Polskie książeczki 1539, cyt. za Kucharska/Walecki 1998, s. 18);

jak spędzano wspólnie czas:

Nu, miłe panie, co chcemy dobrego począć. Nu lieben frawen was wollen wir gutes anheben.
(Polskie książeczki 1539, cyt. za Kucharska/Walecki 1998, s. 15),

Tedy chcemy igrać karty, by nam czas i chwila nie była długa. So wollen wir der karten spilen/
das uns die tzeyt vnd weil nit lang wer.
(Polskie książeczki 1539, cyt. za Kucharska/Walecki 1998, s. 15);

jak wyrażano podziękowania i wdzięczność:

Boze wam zaplaćz. Got betzals euch.
(Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung 1522/1523, cyt. za Maier 2003, s. 27),

Pomoż wam Bog, bracie. Helff euch Gott/ bruder.
(Polskie książeczki 1539, cyt. za Kucharska/Walecki 1998, s. 26).

Te materiały źródłowe dostarczają ponadto informacji o tym, iż Niemcy uczyli się języka polskiego, jak w przykładach:

Jakobym rad się nauczył polskie. Wie gern möcht ich polnisch lernen.
(Polskie książeczki 1539, cyt. za Kucharska/Walecki 1998, s. 22),

Ucz się, tedy będziesz umiał, a wszako ich dosyć najdzie, s którym możesz mowić, gdy masz początek dobry pirwej. Lern so wirst es kŏnnen/ seint ir doch genugk mit welchen du magest redenn/weyl du ein gutten anfang fur hast. (ibidem),

Prawie mowisz, jam sie też ćwiczył z ludźmi na targu, a takem sie nauczył. Du sagest recht/
ich hab. mich auch geŭbet mit den leuten auff dem marckte/ vnd also hab. ichs gelernt. (ibidem),

Co się uczysz; ja sie uczę po polsku mowić, czytać, pisać; kto cię uczy; bakałarz; ucz jeden drugiego (drugą); ucz jedna drugiemu. Was lernestu/ ich lerne polnisch redenn lesen/ schreiben/ wer lernet dich/ Baccalarie/ eyner lernet den andern/ die andern/ eyne lerne die andere. (ibidem, s. 43).

Również w XVII wieku ludność niemiecka wniosła cenny wkład w rozwój społeczny i gospodarczy ziem polskich. Wiele miast, takich jak np. Wrocław, Gdańsk czy Toruń, było bowiem zamieszkiwanych przez obydwie społeczności (por. Belzyt 2002, s. 96, Worbs 2001, s. 134). O ich życiu obok siebie i ze sobą dowiadujemy się m.in. z „Viertzig Dialogi" Mikołaja Volckmara, wydanych w 1612 r. Rozmówki te były wielokrotnie wznawiane przez ponad 100 lat (por. Nadobnik 2019, s. 421–422). W zawartych w nich zapisach jest odniesienie do uroczystości, które Polacy i Niemcy wspólnie świętowali, w tym relacja z wesela, uwzględniająca m.in. zachowania przy stole:

Herr Bräutigam, ich will euch eins bringen. Panie młody, piję do W[asz] M[ości] (Volckmar 1612, cyt. za Kizik 2005, s. 150),

albo:

Setzet euch zu uns, und esset ein Bissen. Siądźcie do nas a jedzcie kąsek. (ibidem).

Ponadto wspominane są zabawy taneczne:

Tugendsame Jungfraw, ich bitte, kommt mit mir zum Tanze.
Moja łaskawa panno, proszę, podźże W[asz] M[ość] ze mną w taniec. (ibidem, s. 152),

Herr Spielmann, spiele uns ein Tänzlein auff, etwa ein hübsches zum Spraung.
Panie graczu, zagrajże nam taneczek jaki piękny, skoczny. (ibidem, s. 152).

Podczas tego typu uroczystości dochodziło również do skandali obyczajowych i kłótni, co rozmówki także poświadczają. Więcej na ten temat przeczytają Państwo w następnym wydaniu „Polonusa".

LITERATURA:

Belzyt, Leszek 2002: Ludność niemiecka w Krakowie na przełomie XVI i XVII wieku. Problem asymilacji. W: Wijaczka, Jacek (red.): Stosunki polsko-niemieckie w XVI–XVII wieku. Kielce: Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, s. 89–102

Eyn kurtze vnd gruntliche Vnderweisung beider sprachen/zu reden vnd zu lesen Polnisch vnd Deutsch. Krotkie ij grvntowne Vkazanye ij navka/oboyey mowy mowić/ij czisc Polskye ij Nyemyeckye. (Druk prawdopodobnie w drukarni Josefa Kluga lub Lukasa Cranacha i Christiana Döringa, por. Pirożyński 1980, s. 46). Wittenberga ok. 1522/1523

Glück, Helmut i Konrad Schröder (we współpracy z Yvonne Pörzgen i Marceliną Tkocz) 2007: Deutschlernen in den polnischen Ländern vom 15. Jahrhundert bis 1918. Eine teilkommentierte Bibliographie. Wiesbaden: Harrassowitz

Kizik, Edmund 2005: Nicolausa Volckmara „Viertzig Dialogi" 1612: źródło do badań nad życiem codziennym w dawnym Gdańsku. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Kucharska, Elżbieta i Wacław Walecki (red.) 1998: Dajcie mi za nie pół trzecia grosza… Gebt mir dorfür dritthalb groschen… . Kraków: Collegium Columbinum

Maier, Ingrid 2003: Jako drogo ſchynkvyą tho wino. Wie tewer ſchenckt man den weyn. Ein wenig bekanntes polnisch-deutsches Gesprächsbüchlein aus dem ersten Viertel des 16. Jahrhunderts. W: Slovo. Journal of Slavic Languages, Literatures and Cultures, 49, s. 5–41

Nadobnik, Renata 2019: Sprachführer für Deutsch und Polnisch – Die Geschichte der Textsorte von ihren Anfängen bis zur Gegenwart in kontrastiver Darstellung. Hamburg: Dr. Kovač

Pirożyński, Jan: Nieznane rozmówki polsko-niemieckie z 1. połowy XVI w. w zbiorach Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel. W: Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej, XXX, s. 43–67

Polskie książeczki wielmi potrzebne ku utzeniu się polskiego przytym y poniemiecku wyłożone [Polnische Büchlein, sehr nötig zum Erlernen des Polnischen und zugleich auch auf das Deutsche [hin] ausgelegt][3]. (Z drukarni Hieronimusa Vietora [Wietora]). Kraków 1539

Pörzgen, Yvonne 2007: Zwischen Beschimpfung und unverbrüchlicher Freundschaft. Die Geschichte der polnisch-deutschen Beziehungen in sprachwissenschaftlicher Perspektive. W: uni.vers. Das Magazin der Otto-Friedrich-Universität Bamberg, 13 (listopad), s. 30–32

Viertzig Dialogi und Nützliche Gespräch, Von Allerley vorfallenden gemeinen Sachen, Vor die Liebe Jugend, Knaben und Mägdlein, die Deutsche und Polnische Sprache mit lust bald zulernen, und mit frucht zugebrauchten, mit sondern fleiß geschrieben und zusammen gebraucht durch den seligen Nicolaum Volckmarum, Anno 1612, in dem Gymnasio zu Dantzigk domals der Polnischen Sprach bestelleten Preaceptoren […]. Toruń 1612

Worbs, Erika 2001: Polnische Sprache in den deutschsprachigen Ländern. W: Franciszek Grucza (red.): Tausend Jahre polnisch-deutsche Beziehungen. Sprache – Literatur – Kultur – Politik. Materialien des Millenium-Kongresses 5.–8. April 2000. Warszawa: Graf-Punkt, s. 132–156

3 Wersja niemiecka tytułu nie jest znana (Kucharska/Walecki 1998, s. 77). Podane w nawiasie tłumaczenie pochodzi z opracowania Glück/Schröder 2007, s. 13.

Schule und Gesellschaft / Szkoła i społeczeństwo

POLNISCHER FAMILIENVEREIN E.V. IN NORDRHEIN-WESTFALEN

POLNISCHER FAMILIENVEREIN STOW. ZAR. W NADRENII PÓŁNOCNEJ-WESTFALII

JOANNA SZYMAŃSKA, KASIA LORENC

DE

Wir, die acht Vereinsgründerinnen, hatten bislang nicht die Gelegenheit, uns persönlich zu treffen, aber seit vielen Monaten diskutieren wir online über die Themen, die uns am Herzen liegen. Insbesondere erarbeiten wir Ziele und Wege zur Umsetzung von Projekten, die es uns ermöglichen, sowohl auf unsere eigenen Bedürfnisse als auch auf die Bedürfnisse der Umgebung, in der wir hier in Nordrhein-Westfalen täglich leben, zu reagieren. Der gemeinsame Nenner ist der Wunsch, sich aktiv für das Wohl der lokalen Gemeinschaft einzusetzen. Jede im Verein hat ihren eigenen Raum, um ihre Ziele und Projekte zu verfolgen, natürlich im Einklang mit der Satzung.

Die Initiative zur Gründung eines auf die Arbeit mit polnischstämmigen Familien in NRW ausgerichteten Vereins geht u.a. auf die Aktivitäten des Vereins Polregio aus Aachen zurück, insbesondere auf das 2019 gestartete Projekt „Info-Point-Polregio. Netzwerk sozialer Strukturen in NRW“, gefördert durch das Ministerium für Kinder, Familie, Flüchtlinge und Integration des Landes Nordrhein-Westfalen. „In vielen Städten in NRW, so auch in Essen, wurde im Rahmen des Projekts eine Reihe von thematisch vielfältigen Aktivitäten durchgeführt, die mit Beratungen, Workshops und Online-Seminaren die Ausgangssituation von Migrantinnen und Migranten polnischer Herkunft, ihre Bedürfnisse und Erwartungen beleuchteten. Darauf reagiert der Polnische Familienverein NRW e.V. mit großer Begeisterung“ – erklärt **Joanna Szymańska.**

Für **Diana Lankocz**, die im Alter von drei Jahren mit ihren Eltern von Danzig nach Bochum ausgewandert ist, bewegt sich das gesellschaftliche Denken immer mehr in Richtung einer Vermischung von Sprachen und Kulturen. Spätestens mit der Geburt ihrer beiden Töchter wurde ihr klar, dass sie den Schatz der Zweisprachigkeit an ihre Kinder weitergeben möchte. „Bei der Suche nach Angeboten zur Förderung der polnischen Sprache und Kultur in und um Essen habe ich festgestellt, dass diese selten und immer nur zeitlich begrenzt sind, aber die Nachfrage deutlich wächst. Dieses Bewusstsein für die Notwendigkeit zu handeln, um das Angebot zur Förderung der polnischen Kultur, Tradition und Sprache zu erweitern, legte den Grundstein für unsere Tätigkeit. Dazu beitragen zu können, erfüllt mich mit Stolz und Freude und ist die treibende Kraft hinter meinem Engagement“, sagt Lankocz.

Anna Bałazy-Schneider hat sich zum Ziel gesetzt, dass auch ihre Kinder, die hier aufwachsen, die Möglichkeit haben sollen, in beiden Kulturen zu agieren. Da die Sprache ein grundlegendes Element der nationalen Kultur ist, wünscht sich Bałazy-Schneider nicht nur den üblichen Polnischunterricht, sondern auch Möglichkeiten, Polnisch zu pflegen und Polnisch auf anderen Ebenen zu (er)leben – durch die Förderung der Entwicklung von Interessen in der polnischen Sprache, durch Freizeitgestaltung oder die Pflege typisch polnischer Traditionen.

Marta Juszczyk trat dem Verein mit der Absicht bei, Unternehmerinnen mit polnischen Wurzeln und ihre Initiativen zu unterstützen. Viele Migrantinnen entscheiden sich, ein Einzelunternehmen zu gründen, oft ohne Grundkenntnisse und ohne die verfügbaren staatlichen oder regionalen Hilfen in Anspruch zu nehmen. Juszczyk möchte Kontakte zwischen polnischen und regionalen Unternehmerinnen herstellen. Finanzielle Unabhängigkeit ist für Juszczyk ein sehr wichtiger Wert und sie möchte diesen Wert in den Verein einbringen und gemeinsam daran arbeiten.

Kasia Lorenc sieht die Aufgabe des Vereins als Ergänzung zur Kulturvermittlung der Stadt. Was bedeutet das konkret? Lorenc ist der Meinung, dass die fast 800.000 Menschen mit polnischen Wurzeln, die derzeit in Nordrhein-Westfalen leben, nur sehr selten in Konzepte für Führungen, Veranstaltungen und die allgemeine öffentliche Wahrnehmung einbezogen werden. Die Menschen, die hinter diesen Zahlen stehen, sind in den offiziellen Strukturen der (Erinnerungs-)Kultur, des kollektiven Gedächtnisses bzw. im urbanen Raum nicht vertreten. Die Kultur muss metaphorisch und symbolisch tiefer hängen. Es muss jedoch klar sein, so Lorenc, dass es nicht darum geht, sprachliche Enklaven zu schaffen, sondern die Schwelle für den Zugang zu Bildungs- und Kultureinrichtungen zu senken.

PL

My, osiem założycielek stowarzyszenia, nie miałyśmy dotąd okazji poznać się osobiście, ale od wielu miesięcy dyskutujemy w sieci o sprawach, które są nam bliskie, wypracowujemy cele i sposoby realizacji projektów, które pozwolą nam odpowiedzieć zarówno na własne potrzeby, jak i na potrzeby środowiska, w którym żyjemy na co dzień, tu w Nadrenii Północnej-Westfalii. Wspólnym mianownikiem jest chęć aktywnego działania na rzecz społeczności lokalnej. Każda członkini stowarzyszenia ma swoją przestrzeń do realizowania własnych celów i projektów, naturalnie zgodnie ze statutem.

Inicjatywa założenia stowarzyszenia zorientowanego na pracę z rodzinami polskiego pochodzenia w NRW jest m.in. owocem działań stowarzyszenia Polregio z Aachen, w ramach trwającego od 2019 roku projektu „Info-Point-Polregio. Sieć struktur społecznych w NRW”, finansowanego ze środków krajowego Ministerstwa ds. Dzieci, Rodziny, Uchodźców i Integracji. „W wielu miastach Nadrenii Północnej-Westfalii, m.in. w Essen, przeprowadzono szereg różnorodnych tematycznie działań, oferując doradztwo, warsztaty i seminaria online, tym samym badając sytuację wyjściową migrantek i migrantów polskiego pochodzenia, ich potrzeby i oczekiwania. Na wiele z nich, z ogromnym zapałem, reaguje właśnie Polnischer Familienverein NRW e.V.” – opowiada **Joanna Szymańska.**

Dla **Diany Lankocz**, która w wieku trzech lat wraz z rodzicami wyemigrowała z Gdańska do Bochum, myślenie społeczne zmierza coraz bardziej w kierunku przenikania się wielu języków i kultur. Najpóźniej wraz z narodzinami jej dwóch córek stało się dla niej jasne, że chce przekazać skarb dwujęzyczności swoim dzieciom. „Poszukując ofert promowania języka i kultury polskiej w Essen i okolicach, stwierdziłam, że są one rzadkie i zawsze tymczasowe, ale zapotrzebowanie wyraźnie wzrasta. Ta świadomość potrzeby działania w celu poszerzenia oferty promocji polskiej kultury, tradycji oraz języka dała fundament naszej aktywności. Możliwość przyczynienia się do tego napełnia mnie dumą i radością i jest siłą napędową mojego zaangażowania”, wyjaśnia Lankocz.

Anna Bałazy-Schneider postawiła sobie za cel, aby również jej dzieci, tutaj wychowane, miały możliwość funkcjonowania w obu kulturach. Z racji tego, że język jest podstawowym elementem kultury narodowej, Bałazy-Schneider życzyłaby sobie nie tylko standardowych lekcji języka polskiego, ale także możliwości rozwijania polskości, a także życia polskością na innych płaszczyznach – poprzez wspieranie rozwoju zainteresowań w języku polskim, spędzanie wolnego czasu czy podtrzymywanie typowo polskich tradycji.

Marta Juszczyk dołączyła do stowarzyszenia z zamiarem wspierania przedsiębiorczyń z polskimi korzeniami i ich inicjatyw. Wiele migrantek decyduje się na prowadzenie jednoosobowej działalności gospodarczej, często bez podstawowej wiedzy i bez wykorzystania dostępnych pomocy rządowych, czy też regionalnych. Zamierzeniem Juszczyk jest budowanie kontaktów między polskimi i regionalnymi przedsiębiorczyniami. Niezależność finansowa jest dla Juszczyk bardzo ważną wartością, chciałaby wnieść ją do stowarzyszenia i wspólnie nad tą wartością pracować.

Kasia Lorenc widzi zadanie stowarzyszenia jako uzupełnienie miejskiej mediacji kulturalnej. Co to oznacza konkretnie? Lorenc uważa, że tych prawie 800 000 osób z polskimi korzeniami aktualnie żyjących w NRW jest niezmiernie rzadko uwzględnianych w koncepcjach oprowadzań, wydarzeń i ogólnego przekazu publicznego. Osoby stojące za tymi liczbami nie są reprezentowane w oficjalnych strukturach kultury (pamięci), pamięci zbiorowej, w przestrzeni miejskiej. Kultura musi metaforycznie i symbolicznie sięgnąć głębiej. Musi być jednak jasne, zaznacza Lorenc, że nie chodzi o tworzenie enklaw językowych, ale o obniżenie progu dostępu do placówek edukacyjnych i kulturalnych.

Agnieszka Wróblewska postrzega stowarzyszenie jako miejsce spotkań wszystkich pokoleń i jako most między kulturą polską i niemiecką. „Aktywne spędzanie czasu poprzez np. wycieczki na łono natury, kreatywne warsztaty, taniec i ruch przyczynia się do rozwijania socjalnych i językowych kom-

Agnieszka Wróblewska sieht den Verein als einen Ort der Begegnung für alle Generationen und als Brücke zwischen polnischer und deutscher Kultur. „Aktive Zeitgestaltung, z.B. durch Ausflüge in die Natur, kreative Workshops, Tanz und Bewegung, trägt zur Entwicklung sozialer und sprachlicher Kompetenzen bei“, so Wróblewska. Insbesondere will sie ihre eigenen Kompetenzen als Gründerin einer Krippen- und Kindergartengruppe und angehende Grafikdesignerin nutzen und so unter anderem zur Förderung der Zweisprachigkeit von Kindern beitragen.

Małgorzata Kubiak-Neifer ist der Meinung, dass die polnischen Bürgerinnen und Bürger immer noch nicht ausreichend gesehen werden und dass es keinen Verein gibt, der ihre Interessen nach außen vertritt. Auch für sie ist es wichtig, die Rolle des Tanzes als Instrument der nonverbalen Kommunikation sowohl bei Kindern als auch bei Erwachsenen zu unterstützen. „Traditionelle Volkstänze können hier eine besondere Rolle spielen, ebenso wie der Flamenco, als multikulturelle Kunstform“, sagt Kubiak-Neifer.

Daria Puskarz möchte, dass eine der Aufgaben des Vereins darin besteht, polnisch-deutsche Familien zusammenzubringen. Ihrer Meinung nach mangelt es an Aktivitäten und Programmen, die sich an Kinder und Erwachsene gleichermaßen richten. Als Mutter eines fast dreijährigen Jungen weiß sie aus eigener Erfahrung, wie sehr sie die Begegnung mit anderen polnischen Frauen vermisst hat, die sich mit der neuen Elternrolle auseinandersetzen mussten. Sie möchte nicht, dass der Verein hermetisch ist, sondern hofft, dass er ein gutes Instrument ist, um neue Freundschaften zu knüpfen.

Das Wesen des Vereins ist sein Polentum, eingebettet in die multikulturelle Landschaft von NRW. Der Verein wird landesweit tätig sein, was dadurch erleichtert wird, dass seine Gründerinnen aus verschiedenen Städten kommen: Aachen, Krefeld, Duisburg, Gladbeck, Essen. „Das Themenspektrum wird mindestens so vielfältig sein wie wir selbst“, fügen die Gründerinnen einstimmig hinzu.

petencji”, zauważa Wróblewska. Ma ona zamiar w szczególności wykorzystać własne kompetencje jako założycielka grupy przedszkolnej i żłobkowej oraz początkująca graficzka, i tym samym przyczynić się m.in. do wsparcia dwujęzyczności wśród dzieci.

Małgorzata Kubiak-Neifer uważa, że polskie obywatelki i obywatele są nadal zbyt mało widoczni/widoczne i brakuje stowarzyszenia reprezentującego ich interesy na zewnątrz. Także dla niej ważne jest, aby wspierać rolę tańca jako narzędzia niewerbalnej komunikacji, zarówno wśród dzieci jak i dorosłych. „Szczególną rolę mogą tu odegrać tradycyjne tańce ludowe, podobnie jak flamenco, jako forma sztuki wielokulturowej”, stwierdza Kubiak-Neifer.

Daria Puskarz chciałaby, żeby jednym z zadań stowarzyszenia było skupianie wokół siebie rodzin polsko-niemieckich. W jej ocenie w ofercie kulturalno-integracyjnej jest deficyt zajęć i programów skierowanych równocześnie do dzieci i dorosłych. Jako mama prawie 3-letniego chłopca, wie z własnego doświadczenia, jak bardzo brakowało jej spotkań z rodaczkami, którym przyszło się mierzyć z macierzyństwem. Nie chciałaby, żeby stowarzyszenie miało charakter hermetyczny, liczy, że będzie ono dobrym narzędziem, które ułatwi zawieranie nowych znajomości.

Istotą stowarzyszenia jest jego polskość osadzona w wielokulturowym krajobrazie Westfalii Północnej-Nadrenii. Dzięki temu, że jego założycielki pochodzą z różnych miast: Aachen, Krefeld, Duisburga, Gladbeck, Essen, stowarzyszenie będzie działało na terenie całego landu. „Zakres tematów będzie co najmniej tak różnorodny jak my” – dodają jednogłośnie założycielki.

POLNISCHE SPRACHE – SCHWERE SPRACHE? PROJEKTE DES DEUTSCHEN POLEN-INSTITUTS

JĘZYK POLSKI – TRUDNY JĘZYK? PROJEKTY NIEMIECKIEGO INSTYTUTU SPRAW POLSKICH

MATTHIAS KNEIP

DE

Seit über 20 Jahren engagiert sich das Deutsche Polen-Institut in Darmstadt für die Vermittlung von landeskundlichen Kenntnissen über Polen sowie der polnischen Sprache im Schulunterricht. So besucht das „PolenMobil“ (www.polenmobil.de) seit vielen Jahren kostenlos Schulen in Deutschland und bringt Schülerinnen und Schülern das Land Polen und seine Sprache auf ebenso humorvolle wie informative Weise näher. Außerdem betreibt das Deutsche Polen-Institut die Internetplattform www.poleninderschule.de, die neben Unterrichtsmodulen auch eine eigene Rubrik „Polnische Sprache“ enthält. Dort finden sich zahlreiche Arbeitsblätter, Filme, Lieder und Anleitungen zur Sprachanimation, um die polnische Sprache auch Lernanfängern auf attraktive Weise zu vermitteln. Zuletzt veröffentlichte das Deutsche Polen-Institut die digitale deutsch-polnische Landkarte „Depolka“, die vor allem auf die spielerische Erkundung deutscher und polnischer Landeskunde ausgerichtet ist.

Kontakt: Dr. Matthias Kneip, email: kneip@dpi-da.de

Kajne Angst for der polniszyn szprache!

File haben angst for der polniszyn szprache, da zi dize zeltzame szryft nicht kenen. Doch dize angst ist unbegryndet. In warchajt hat das polnisze szryftsystem zogar file forcyge. Auserdejm zind file polnisze becajchnungen dojczen oder latajniszen urszprungs, zo das man zi mit ajn bischen fantazi lajcht…
www.poleninderschule.de

PL

Od ponad 20 lat Niemiecki Instytut Spraw Polskich w Darmstadcie angażuje się na rzecz przekazywania wiedzy o Polsce i języku polskim w szkołach. I tak „PolenMobil” (www.polenmobil.de) przyjeżdża od wielu lat bezpłatnie do szkół w Niemczech i przybliża uczennicom i uczniom Polskę i język polski w sposób zarówno humorystyczny jak też informatywny. Poza tym Niemiecki Instytut Spraw Polskich prowadzi platformę internetową www.poleninderschule.de, która obok modułów przedmiotowych zawiera również rubrykę „Język polski”. Można tam znaleźć liczne arkusze pracy, filmy, piosenki i zalecenia dla animacji językowych, pozwalające na atrakcyjne nauczanie języka polskiego również początkujących. Ostatnio Niemiecki Instytut Spraw Polskich opublikował cyfrową mapę polsko-niemiecką „Depolka”, przeznaczoną głównie do łatwego przyswajania wiedzy o obydwu krajach.

Kontakt: dr Matthias Kneip, email: kneip@dpi-da.de

Nje tscheba sche batsch jensika polskjego!

Duscho ludschi boji sche jensika polskjego, bo nje snajou tego dsiwnego pjisma. Ale ten lenk jest njeusassadnjoni. Vschetschiwistoschtschi polska pjissovnja ma navet vjele salet.
Posa timm vjele polskich wirasuf jest njemjetzkjego lub uatschinskjego pochodsenja i moschna je uatvo srosumjetsch, jeschli ma sche troche fantasji…
www.poleninderschule.de

Lebenslauf / Życiorys

EIGENE LERNSTATEGIEN IM POLNISCHUNTERRICHT

WŁASNE STRATEGIE UCZENIA SIĘ JĘZYKA POLSKIEGO

EWA WIESZCZECZYŃSKA, MARCEL KREMSER

Gespräch mit Marcel Kremser, Student im 5. Semester des Studiengangs „Wirtschaft und Sprachen“ an der Hochschule Zittau/Görlitz, lernt seit zwei Jahren Polnisch / Rozmowa z Marcelem Kremserem, studentem trzeciego roku na kierunku „Ekonomia i języki” w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz, który od dwóch lat uczy się języka polskiego

DE

Was hat Sie dazu bewogen, ein Studium mit einem integrierten Modul Polnische Sprache an der Hochschule Zittau/Görlitz zu beginnen?

„Warum die Heimat verlassen?“, habe ich mir gedacht. Viele meiner Freunde verließen die wunderschöne Lausitz, aber für mich kam das nicht in Frage. Und da ich studieren wollte, hieß es für mich: Einen passenden Studiengang an der Hochschule Zittau/Görlitz finden. Was musste mein Studium beinhalten? Meine Leidenschaft und Begabung für Sprachen mussten unterkommen und irgendetwas mit Mathematik und team-leading. Der Studiengang „Wirtschaft und Sprachen“ war dafür quasi wie geschaffen. Da meine Zukunft hier liegen soll, in unmittelbarer Nähe zu Polen, war es für mich klar, dass ich Polnisch lernen möchte.
Hier bleiben, BWL und Sprachen verbinden – das klingt vielversprechend für Firmen der Region, deren Beziehungen über die Grenze hinaus ragen. Mercedes und Birkenstock zum Beispiel. Aber eine sprachliche und gleichzeitig wirtschaftsfokussierte Ausbildung ist ebenso interessant für viele andere Unternehmen.

Ich habe in Görlitz also einen Studiengang gefunden, der meine Wünsche berücksichtigt, meinen Interessen entspricht und dazu vielversprechende Zukunftsaussichten bietet.

Sie lernen seit knapp zwei Jahren Polnisch und haben ein sehr gutes Niveau erreicht. Inwiefern haben Ihnen eigene Lernstrategien während des Studiums geholfen? Vielleicht benennen Sie einige davon.

Der Kontakt mit Polen an allererster Stelle! Seien es unsere Dozenten, selbst polnische Muttersprachler*innen, meine Kommiliton*innen, ebenfalls zum Großteil polnische Muttersprachler*innen oder einige meiner Nachbarn – selbstverständlich auch Polen. Obendrein liegt die polnische Grenze nur einen Kilometer von meiner Haustür und ca. 200 m von der Hochschule entfernt. Das Lernen geht also quasi schon von selbst.
In der Anfangszeit (1. Semester), als ich noch mehr Hemmungen hatte, bevorzugte ich für mich selbst zu lernen. Auf dem Tagesplan standen: Vokabeln, Duolingo, Internet. Bestimmte Apps, Social Media, YouTube sowie online-Übungen haben mich beim Lernen sehr unterstützt.
Später kam das Sprachtagebuch dazu, dem ich regelmäßig erzählte, wie das Lernen aktuell lief. Auf Polnisch, ungeachtet der Fehler in der Orthografie, Grammatik oder Semantik. Außerdem haben mir unter anderem bestimmte Zeitungen und Zeitschriften geholfen und mich auch ein Stück der Kultur näher gebracht. Mein goldenes Mittel klingt verrückt, hat mir aber schon während der Schulzeit geholfen: Selbstgespräche. Perfekt, wenn man sich nicht traut, mit anderen zu sprechen – und dennoch nutzt man die Sprache und gewinnt vor allem Selbstvertrauen.

Im Laufe der Zeit haben Sie sich sicherlich auch mit der Interkulturalität im Deutschen und Polnischen auseinandersetzen müssen. Inwieweit hat sich vielleicht eine frühere Perspektive von Ihnen geändert?

Ich glaube, ich bin weltoffener geworden. Verständnisvoller für verschiedene Perspektiven. Durch den täglichen Umgang mit Polen habe ich gelernt, dass Pünktlichkeit nicht so weit oben auf der Liste steht wie bei den Deutschen. Dafür ist Problemlösung, besonders durch Improvisation, gang und gäbe. Meine Organisation und Planung stößt nicht immer auf Gefallen. Aber ich habe gelernt, das zu akzeptieren und damit umzugehen.
Das Polnischlernen hat mich zudem in meiner Tätigkeit als Englischlehrer beeinflusst. Während für mich, der Englisch auf sehr hohem Niveau beherrscht, Vokabeln und grammatikalische Regeln selbstverständlich sind, sind sie es für Schüler*innen, die Englisch erst lernen, nicht. Im Polnischunterricht an der Hochschule habe ich die Rollen wieder getauscht. Vom Englischlehrer zum Polnischlerner. Dort hatte ich wieder die typischen Probleme von Lernenden erlebt, zum Beispiel, dass man mehrere Erklärungen für bestimmte Sachen braucht und sie dennoch bis zur nächsten Stunde vergisst. Das Lernen einer neuen Fremdsprache hat also meine Empathie, mein Verständnis und meine Geduld für meine Schüler*innen erhöht. Ich habe entsprechend mehr Verständnis für Sie und Geduld mit Ihnen. Die Folge: Anpassung meiner Lehrmaterialien und meiner Didaktik.

Haben Sie Momente gehabt, in denen Ihnen die Auseinandersetzung mit der Sprache und der Kultur besondere Freunde gemacht hat oder gab es auch einige Momente der „Verzweiflung“?

Es hat mir viel Freude bereitet, meine Polnisch lernenden Kommilitonen zu unterstützen. Am Ende sogar den Muttersprachlern zu zeigen, dass Polnisch können nicht gleich Polnisch kennen ist.
Am schönsten an der Kenntnis von mehreren Sprachen ist der linguistische Vergleich, die kontrastive Sicht auf Sprachen. Sprachen vergleichen und Parallelen finden, sei es in der Lexik oder in der Grammatik. Teils auch fundamentale, wenn auch eigentlich triviale Dinge wie in der Phonetik.
Probleme mit dem Polnischen haben mir anfangs die Deklination und die Konjugation bereitet. Zweiteres ist noch immer eine große Belastung. Im zweiten Semester war bei 12 Semesterwochenstunden Polnisch die Suche nach noch verbleibender Motivation nicht immer leicht.

Unserem Gespräch entnehme ich, dass Sie für zukünftige Studierende des neuen Studiengangs „Internationale Wirtschaftskommunikation“ einige Anfangsratschläge hätten.

Erstens, habt Mut und nutzt die Möglichkeit der Grenznähe. Zweitens, seid ihr auch erst schüchtern wie ich, solltet ihr euch auch mit einigen Lernstrategien vertraut machen, die ich bereits genannt habe. Es gibt auch die Möglichkeit im Tandem zu lernen. Polnische Filme mit deutschen oder englischen Untertiteln sind auch eine Option. Und, und, und. Hauptsache ist, dass ihr von Anfang an dranbleibt. Sprache lernen ist ein Prozess und kommt nur durch regelmäßige Übung voran. Lasst vor allem den Kopf nicht hängen, wenn ihr einmal einen Hänger habt. Wer den Regenbogen sehen will, muss erst auch durch den Regen gehen ;-)

PL

Co skłoniło Pana do podjęcia studiów w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz, w których programie jest nauka języka polskiego?

Pomyślałem sobie, że nie warto opuszczać rodzinnego gniazda. Wielu moich przyjaciół wyjechało stąd, ale u mnie nie wchodziło to w grę. A że koniecznie chciałem studiować, to musiałem znaleźć dla siebie odpowiedni kierunek w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz. Moją pasję i talent do języków trzeba było pogodzić z jakimś kierunkiem związanym z matematyką i rozwijaniem umiejętności kierowania grupą. Kierunek „Ekonomia i języki" wydawał się być dla mnie stworzony. Języka polskiego chciałem się nauczyć właśnie z tego powodu, że w przyszłości chcę pozostać w tym regionie, w bezpośrednim sąsiedztwie z Polską. Mieszkać w regionie przygranicznym, mieć wiedzę w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem i znać języki obce – to mogą być ważne atuty dla firm regionu, które działają poza granicami kraju. Przykładem mogą tu być zakłady Mercedes-Benz czy Birkenstock. Jednak absolwentami posiadającymi wykształcenie biznesowe w połączeniu ze znajomością języków obcych mogą zainteresować się również inne firmy. Zatem można powiedzieć, że w Görlitz znalazłem kierunek, który odpowiadał moim oczekiwaniom i zainteresowaniom, i do tego dawał obiecujące perspektywy zawodowe.

Języka polskiego uczy się Pan od zaledwie dwóch lat i osiągnął już Pan bardzo wysoki poziom. W jakim stopniu pomogły Panu w tym własne strategie uczenia się? Może mógłby Pan wymienić kilka z nich.

Przede wszystkim na pierwszym miejscu jest kontakt z Polakami. Zaliczyć tu mogę wykładowców, będących rodzimymi użytkownikami języka, kolegów i koleżanki z Polski, którzy razem ze mną studiują na kierunku „Ekonomia i języki", jak również niektórych moich sąsiadów – oczywiście też Polaków. Na dodatek do Polski mam z domu zaledwie kilometr, i jakieś 200 metrów z uczelni. Zatem nauczenie się języka w tych warunkach wydaje się po prostu oczywiste.
Na początkowym etapie nauki, kiedy miałem jeszcze dość duże blokady językowe, wolałem uczyć się samemu. Na porządku dziennym była nauka słownictwa, Duolingo, Internet. W nauce bardzo pomagały mi też niektóre apliakcje, media społecznościowe, YouTube, jak również ćwiczenia online. Potem zacząłem prowadzić dzienniczek, w którym dokumentowałem swój proces uczenia się. Po polsku, nie przejmując się błędami ortograficznymi, gramatycznymi czy semantycznymi. Poza tym czytałem też polskie gazety i czasopisma, dzięki którym mogłem nieco bliżej poznać polską kulturę.
Mój złoty środek może wydawać się szalony, ale sprawdził się już w trakcie mojej edukacji szkolnej: rozmowy z samym sobą. To działa, gdy mamy blokady językowe i boimy się rozmawiać w obcym dla nas języku. Mimo tego mówimy i przede wszystkim nabieramy wiary we własne siły.

W międzyczasie musiał się Pan również zmierzyć z problemami zwiazanymi z interkulturowością w języku niemieckim i polskim. W jakim stopniu miało to wpływ na zmianę Pana dotychczasowej perspektywy postrzegania rzeczywistości?

Myślę, że stałem się bardziej otwarty na świat, zacząłem wykazywać dużo więcej zrozumienia dla różnych sposobów myślenia. Codzienne kontakty z Polakami nauczyły mnie, że punktualność nie odgrywa tak ważnej roli, jak w przypadku Niemców. Za to na porządku dziennymi jest umiejętność rozwiązywania problemów, w dużej mierze poprzez improwizację. Moja przesadna organizacja i planowanie nie zawsze są mile widziane, ale nauczyłem się to akceptować i radzić sobie z tym.
Poprzez naukę języka polskiego uświadomiłem sobie kilka rzeczy w swojej pracy jako nauczyciela języka angielskiego. Opanowałem język angielski na bardzo wysokim poziomie i dlatego słownictwo oraz reguły gramatyczne nie stanowią dla mnie już żadnego problemu, jednak dla moich uczniów, którzy dopiero

Wer den Regenbogen sehen will,
muss erst auch durch den Regen gehen.
Ten, kto chce zobaczyć tęczę, musi najpierw przejść też przez strugi deszczu

zaczęli uczyć się tego języka, nie jest to takie proste. Na zajęciach z polskiego na uczelni nie byłem jednak w roli tego, który naucza języka angielskiego, tylko tego, który uczy się sam polskiego. Przeżywałem na nowo typowe problemy człowieka uczącego się – potrzebowałem, by nauczyciel kilkakrotnie wyjaśniał mi to samo zagadnienie, a potem na następnej lekcji, tak czy tak, nie mogłem sobie tego przypomnieć. Nauka nowego języka obcego nauczyła mnie zatem większej empatii, zrozumienia i cierpliwości w stosunku do moich uczniów. W wyniku tego zacząłem podejmować odpowiednie decyzje dydaktyczne i dostosowywać materiały do potrzeb swoich uczniów.

Czy były może takie momenty, gdy czuł Pan wyjątkową radość z kontaktu z językiem polskim i kulturą, ale może były też chwile „rozpaczy"?

Wielką frajdę sprawiało mi pomaganie moim kolegom i koleżankom z grupy w nauce. Pod koniec kursu wyjaśniałem nawet Polakom, że umieć porozumiewać się po polsku nie zawsze oznacza naprawdę dobrze znać polski. Najpiękniejsza rzecz, która wiąże się ze znajomością wielu języków, to porównania językowe, kontrastywność. Może to dotyczyć słownictwa albo gramatyki. W części też tak podstawowych, choć zwyczajnych zjawisk jak fonetyka.
Największe problemy na początku miałem z deklinacją i koniugacją. Ta druga do tej pory sprawia mi jeszcze trudności. Na drugim semestrze przy 12 godzinach języka polskiego w tygodniu nie zawsze było łatwo wykrzesać resztki motywacji do nauki.

Z naszej rozmowy mogę wynioskować, że miałby Pan zapewne kilka dobrych rad dla nowych studentów kierunku „Komunikacja międzynarodowa w biznesie".

Po pierwsze miejcie odwagę i wykorzystujcie możliwości, jakie daje bliskość granicy z Polską. Po drugie, jeśli pojawią się u was blokady językowe, tak jak w moim przypadku miało to miejsce, zastosujcie niektóre strategie uczenia się, o których wcześniej wspominałem. Języka polskiego możecie nauczyć się dzięki nauce w tademie albo też poprzez oglądanie polskich filmów z niemieckimi lub angielskimi napisami. No, i to co najważniejsze – od początku trzeba zabrać się po prostu porządnie do roboty. Nauka języka to proces, a postępy można czynić jedynie dzięki regularnym ćwiczeniom. A gdy pojawią się jakiekolwiek problemy, to po prostu nie należy się poddawać. Ten, kto chce zobaczyć tęczę, musi najpierw przejść też przez strugi deszczu ;-)

Institutionen / Instytucje

MAINZER POLONICUM IST MEHR ALS SPRACHUNTERRICHT

MAINZER POLONICUM TO WIĘCEJ NIŻ NAUKA JĘZYKA

BARBARA KOWALSKI

DE

„Es war schwer, aber es hat sich gelohnt!“ – solche Aussagen hört man oft von Studierenden des Mainzer Polonicum, die Kurse der polnischen Sprache und Kultur an der Johannes-Gutenberg-Universität in Mainz absolvierten. Die Kurse sind im Lehrveranstaltungsverzeichnis der Mainzer Hochschule als Zusatzqualifikation aufgeführt und für Studierende aller Studiengänge zugänglich. Der Ideengeber war der Soziologe Professor Wilfried Schlau, für den es wichtig war, ein Kursprogramm zu erarbeiten, das sich aus einem sprachlichen und einem kulturwissenschaftlichen Teil zusammensetzen würde (Gall 2021, S. 693). Die Mainzer Uni war ein guter Ort für eine derartige Einrichtung, weil sie bereits früher Kontakte zu polnischen Wissenschaftlern unterhielt (Derecka-Weber 2017, S. 15). 1979 wurde mit den Vorbereitungen für den ersten Polnischkurs im Rahmen des sog. Mainzer Modells begonnen. Ein einzelner Kurs dauerte zunächst ein ganzes Jahr, dessen Krönung war der Studienaufenthalt in Polen. Die Funktion des polnischen Partners übernahm damals die Jagiellonen-Universität. 1983 wurde das Mainzer Modell zum Mainzer Polonicum umbenannt und dem Institut für Slawistik angeschlossen. Dort gab es noch keine Polonistik, sie wurde erst 1987 gegründet. Den Lehrstuhl übernahm Prof. Brigitte Schultze, die gleichzeitig die wissenschaftliche Leiterin des Mainzer Polonicum war. 2005 wurde der Literaturwissenschaftler Professor Alfred Gall Nachfolger von Professorin Schultze.

Mit der Zeit wurden die Sprachkurse im Mainzer Polonicum im Halbjahresrhythmus durchgeführt. Alle Intensivphasen wurden in die lehrveranstaltungsfreie Zeit an der Uni eingeplant, um den Teilnehmern schnelle Fortschritte im Spracherwerb zu ermöglichen. Das Mainzer Polonicum organisiert die Kurse auch heute nach dieser Regel. Aktuell ist auch das Prinzip der Zweigleisigkeit im Programm der Kurse: der Sprachunterricht auf der einen und die Kulturkunde auf der anderen Seite. Wilfried Schlau wollte nicht, dass die Studierenden des Polonicum sich auf das Erlernen der praktischen Sprachfähigkeiten beschränken, es ging ihm darum, dass ihnen Polen auch kulturell nähergebracht wird (Gall 2021, S. 696).

Das Mainzer Polonicum bietet einen Kurs im Winter- und einen im Sommersemester an. Beide beginnen mit einer dreiwöchigen Intensivphase, in der vier Unterrichtsstunden täglich gegeben werden. Während des Semesters wird in zwei Gruppen unterrichtet. Der Sprachunterricht findet zweimal die Woche jeweils zwei Stunden statt. Zusätzlich besuchen die Studierenden Vorlesungen in Kulturwissenschaft. In der vorlesungsfreien Zeit folgt die nächste Intensivphase, die dann mit dem Polenaufenthalt gekrönt wird. Die Kursteilnehmer*innen des Wintersemesters nehmen im Februar an einem Kurs teil, der von der Schule der Polnischen Sprache und Kultur für Ausländer (Szkoła Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców) an der Universität Breslau organisiert wird (2022 wird er bereits zum zwanzigsten Mal veranstaltet!). Die Studierenden aus dem Sommersemester dagegen reisen im Sommer zum internationalen Sprachkurs Polnisch am Zentrum der Polnischen Sprache und Kultur für Ausländer POLONICUM (Centrum Kultury Polskiej dla Cudzoziemców POLONICUM) an der Universität Warschau. Nach ihrer Rückkehr aus Polen erwartet die Studierenden eine intensive Woche der Prüfungsvorbereitungen. Die Abschlussprüfung des Mainzer Polonicum dauert zwei Tage. Der schriftliche Teil besteht aus einem Aufsatz und einer Übersetzung aus dem Polnischen ins Deutsche. In dem 20 Minuten dauernden mündlichen Teil wird eine kurze Präsentation und ein Gespräch zu den durch die Teilnehmer*innen gewählten Themen erwartet, die mit Polen zu tun haben. Es wurde schon mal über polnische Schriftsteller und Künstler diskutiert, über Warschauer Wandmalereien, polnischen Fußball, Musikfestivals, Kunstwerke, politische Parteien, ja sogar über das Phänomen der polnischen Milchbars. Die Absolvent*innen des Polonicum erhalten ein Sprachzertifikat der Stufe B1. Nach lediglich einem halben Jahr Sprachunterricht ist das eine enorme Leistung.

Die Kursteilnehmer*innen müssen aber auch ihr Organisationstalent und ihre Fähigkeit zum selbständigen Arbeiten unter Beweis stellen, weil sie während des Semesters ihre regulären Lehrveranstaltungen mit dem Polnischunterricht und den Vorlesungen in Kulturwissenschaft vereinbaren müssen. Diese finden in deutscher Sprache statt, so kann

PL

„Trudne, ale było warto!” – takie wypowiedzi często słyszy się ze strony absolwentów Mainzer Polonicum, którzy ukończyli kursy języka polskiego i kultury polskiej na Uniwersytecie im. Jana Gutenberga w Moguncji. Kursy te widnieją w programie mogunckiej uczelni jako kwalifikacja dodatkowa i są otwarte dla studentów wszystkich kierunków. Ich inicjatorem był socjolog, profesor Wilfried Schlau, któremu zależało, by przygotować program złożony z części językowej oraz kulturoznawstwa (por. Gall 2021, s. 693). Moguncki uniwersytet był dobrym miejscem na otwarcie takiej placówki, ponieważ już wcześniej pielęgnował kontakty z polskimi naukowcami (Derecka-Weber 2017, s. 15). W 1979 roku rozpoczęto przygotowania do pierwszego kursu języka polskiego w ramach tzw. Modelu Mogunckiego *(Mainzer Modell)*. Pojedynczy kurs trwał początkowo cały rok, a głównym punktem programu był pobyt grupy w Polsce. Rolę polskiego partnera objął wówczas Uniwersytet Jagielloński. W roku 1983 Model Moguncki został przemianowany na Mainzer Polonicum i przyłączony do Instytutu Slawistyki. W Moguncji nie istniała wtedy polonistyka, utworzono ją w roku 1987. Profesurę objęła Brigitte Schultze, która była jednocześnie kierownikiem naukowym Mainzer Polonicum. Od 2005 roku następcą profesor Schultze został literaturoznawca, profesor Alfred Gall.

Z czasem kursy językowe w Mainzer Polonicum zaczęły odbywać się w turnusie półrocznym. Wszystkie fazy intensywne przypadały na okres wolny od zajęć uniwersyteckich, by zapewnić uczestnikom szybkie postępy językowe. Tą regułą Mainzer Polonicum kieruje się nadal. Również dwufilarowość programu placówki jest wciąż aktualna: jeden filar stanowią zajęcia językowe, drugi zajęcia z kulturoznawstwa. Wilfried Schlau nie chciał, by studenci Polonicum ograniczali się do praktycznej nauki języka, chodziło też o przybliżenie im Polski w aspekcie kulturowym (por. Gall 2021, s. 696).

Mainzer Polonicum oferuje kurs w semestrze zimowym i drugi w semestrze letnim. Oba rozpoczynają się trzytygodniową fazą intensywną, złożoną z czterech godzin lekcyjnych dziennie. W semestrze nauka kontynuowana jest w dwóch grupach. Zajęcia językowe odbywają się dwa razy w tygodniu po dwie godziny lekcyjne. Dodatkowo studenci uczęszczają na wykłady z kulturoznawstwa. W czasie wolnym od regularnych zajęć uniwersyteckich następuje kolejna faza intensywna zwieńczona wyjazdem do Polski. Uczący się w semestrze zimowym ruszają na kurs organizowany przez Szkołę Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców na Uniwersytecie Wrocławskim (w lutym 2022 roku będzie to już dwudziesta edycja wrocławskiej części kursu!), natomiast wyjeżdżający latem biorą udział w międzynarodowym kursie polskiego w Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców POLONICUM na Uniwersytecie Warszawskim. Po powrocie z Polski studenci przechodzą przez intensywny tydzień przygotowań egzaminacyjnych. Egzamin wieńczący Mainzer Polonicum trwa dwa dni. Część pisemna składa się z wypracowania oraz tłumaczenia tekstu z języka polskiego na język niemiecki. Dwudziestominutowa część ustna to krótka prezentacja i rozmowa na wybrane przez uczestników tematy związane z Polską. Dyskutowano już o polskich pisarzach i artystach, o warszawskich muralach, o polskiej piłce nożnej, festiwalach muzycznych, dziełach sztuki, partiach politycznych, a nawet o fenomenie polskich barów mlecznych. Absolwenci Polonicum otrzymują certyfikat znajomości języka odpowiadający poziomowi B1. To ogromne osiągnięcie po zaledwie pół roku nauki.

Uczestnicy kursów muszą się także wykazać umiejętnością dobrej organizacji i samodzielnej pracy, ponieważ w fazie semestralnej godzą regularne studia z zajęciami z języka polskiego oraz wykładami z kulturoznawstwa. Te ostatnie odbywają się w języku niemieckim, by jak najlepiej przybliżyć studentom polską historię i kulturę. Kulturoznawstwo przyciąga również gości spoza kursów, którzy chcieliby dowiedzieć się czegoś o kraju sąsiada, a nie władają jego językiem. Referentami są znawcy spraw polskich – naukowcy, publicyści, a także byli studenci Polonicum lub polonistyki. W programie kulturoznawstwa pojawiają się także wykłady pracowników Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadcie oraz profesorów zapraszanych na pobyty naukowe przez istniejący na mogunckiej uczelni od 1983 roku profil polski *(Poland Fellowships)*. Grono refe-

Treffen mit der Zeitzeugin Henriette Kretz / Spotkanie ze świadkiem historii Henriettą Kretz
Foto: Dr. Katarzyna Kostrzewska-Adam

die polnische Geschichte und Kultur den Studierenden am besten nahegebracht werden. Diese Vorlesungen sind auch für Gasthörer*innen anderer Fakultäten attraktiv, die mehr über das Nachbarland wissen wollen, jedoch dessen Sprache nicht beherrschen. Die Vortragenden sind Polenkenner*innen – Wissenschaftler*innen, Publizist*innen, aber auch ehemalige Studierende des Polonicum oder der Polonistik. Im Veranstaltungsprogramm finden sich auch Vorlesungen der Mitarbeiter des Deutschen Polen-Instituts in Darmstadt sowie von Professor*innen, die von dem an der Mainzer Uni seit 1983 betriebenen Schwerpunkt Polen *(Poland Fellowships)* zu Forschungsaufenthalten eingeladen werden. Der Kreis der Vortragenden wird von den Dozenten des Fachbereichs Translation-, Sprach- und Kulturwissenschaft in Germersheim sowie anderen wissenschaftlichen Zentren, darunter polnischen, bereichert.

Das Mainzer Polonicum bereitet in Zusammenarbeit mit der Mainzer Polonistik, mit der es verwaltungsmäßig eng verbunden ist, sowie manchmal auch mit Unterstützung von anderweitigen Partnern (z.B. des Instytut Polski in Düsseldorf) Veranstaltungen verschiedener Art vor, z.B. Autorenlesungen (u.a. mit Sylwia Chutnik, Lidia Amejko) oder Filmvorführungen (z.B. den Dokumentarfilm von Piotr Śliwowski und Marta Dzido „Solidarität nach Frauenart“/„Solidarność według kobiet“). Sehr großen Interesses erfreuten sich Treffen mit Zeitzeugen aus der Zeit des Zweiten Weltkriegs, die in Zusammenarbeit mit dem Maximilian-Kolbe-Werk organisiert wurden.

Im Juli 2019 feierte das Polonicum sein 40-jähriges Jubiläum. Sein Absolventenkreis ist zahlreich. Zu den Kursen melden sich Studierende aller Fakultäten an. Viele von ihnen planen einen Stipendienaufenthalt in Polen, andere möchten zusätzliche Qualifikationen erwerben, die auf dem Arbeitsmarkt Vorteile bringen. Wieder andere lernen Polnisch, weil sie Slawistik, Linguistik oder Übersetzung studieren. Es gibt aber auch solche, die Polnisch wegen ihrer polnischen Freunde oder ihrer polnischen Abstammung erlernen wollen. Es gibt viele Gründe, Polnisch zu lernen, und das Mainzer Polonicum bemüht sich, seiner Mission gerecht zu werden, indem es den Studierenden nicht nur gute Sprachkenntnisse, sondern auch Kenntnisse über die polnische Geschichte und das moderne Polen vermittelt.

QUELLENVERZEICHNIS:

Derecka-Weber, Iwona 2017: Czterdzieści lat minęło jak jeden dzień... Krótki zarys historii Mainzer Polonicum. In: Kwartalnik Polonicum, 27, abgerufen: 1150-2017-polonicum-27-druk.pdf (uw.edu.pl), S. 15–18 (06.07.2021)

Gall, Alfred 2021: Das Mainzer Polonicum. Deutsch-polnische Beziehungen an der JGU. Universität in der demokratischen Gesellschaft. In: Krausch, Georg (Hg.), 75 Jahre Johannes Gutenberg-Universität, Regensburg: Schnell & Steiner, S. 690–699

Bermeitinger, Michael 2019: Brückenbauer: 40 Jahre Polonicum an der Mainzer Universität. In: Allgemeine Zeitung vom 03.09.2019, S. 13

WEITERE HINWEISE ZUM MAINZER POLONICUM:

Homepage des Mainzer Polonicum: https://www.slavistik.uni-mainz.de/mainzer-polonicum/

Neugier wecken für die Sprachen und Kultur Polens (07.11.2019). In: JGU Magazin, abgerufen: https://www.magazin.uni-mainz.de/10621_DEU_HTML.php (06.07.2021)

rentów wzbogacają uczący na Wydziale Translacji i Nauki o Języku i Kulturze w Germersheim oraz osoby z innych ośrodków naukowych, również polskich.

Mainzer Polonicum przygotowuje wspólnie z moguncką polonistyką, z którą zespolone jest organizacyjnie, a czasem również ze wsparciem partnerów zewnętrznych (np. Instytutu Polskiego w Düsseldorfie) różnego rodzaju wydarzenia, np. spotkania autorskie (m.in. z Sylwią Chutnik, Lidią Amejko) czy pokazy filmów (np. dokumentu Piotra Śliwowskiego i Marty Dzido „Solidarność według kobiet”). Ogromnym zainteresowaniem cieszyły się spotkania ze świadkami historii z okresu drugiej wojny światowej, przeprowadzane we współpracy z Fundacją Maksymiliana Kolbego (Maximilian-Kolbe-Werk).

W lipcu 2019 Polonicum świętowało swoje czterdziestolecie. Grono absolwentów tej placówki jest liczne. Na kursy zapisują się studenci wszystkich kierunków. Wielu z nich planuje wyjazd stypendialny do Polski, inni chcą zdobyć dodatkowe kwalifikacje korzystne na rynku pracy. Jeszcze inni uczą się polskiego, ponieważ studiują slawistykę, lingwistykę lub tłumaczenia. Są też i tacy, którzy chcą opanować ten język dla polskich przyjaciół lub ze względu na polskie korzenie. Powodów do nauki jest wiele, a Mainzer Polonicum stara się spełniać swoją misję i oferować absolwentom nie tylko dobrą znajomość języka polskiego, ale również wiedzę o historycznej i współczesnej Polsce.

BIBLIOGRAFIA:

Derecka-Weber, Iwona 2017: Czterdzieści lat minęło jak jeden dzień... Krótki zarys historii Mainzer Polonicum. W: Kwartalnik Polonicum, 27, pobrane: 1150-2017-polonicum-27-druk.pdf (uw.edu.pl), s. 15–18 (06.07.2021)

Gall, Alfred 2021: Das Mainzer Polonicum. Deutsch-polnische Beziehungen an der JGU. Universität in der demokratischen Gesellschaft. W: Krausch, Georg (red.), 75 Jahre Johannes Gutenberg-Universität, Regensburg: Schnell & Steiner, s. 690–699

O MAINZER POLONICUM RÓWNIEŻ:

Strona internetowa Mainzer Polonicum: https://www.slavistik.uni-mainz.de/mainzer-polonicum/

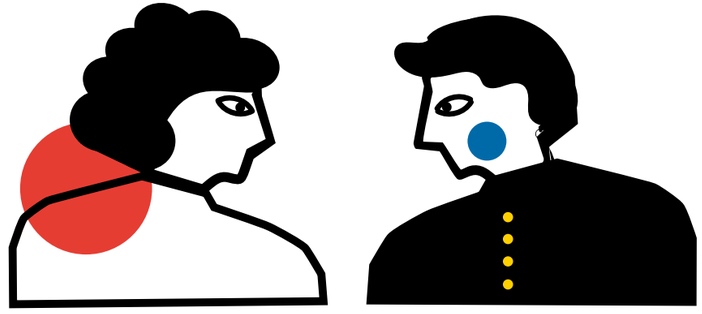
Neugier wecken für die Sprachen und Kultur Polens (07.11.2019). W: JGU Magazin, pobrane: https://www.magazin.uni-mainz.de/10621_DEU_HTML.php (06.07.2021)

Bermeitinger, Michael 2019: Brückenbauer: 40 Jahre Polonicum an der Mainzer Universität. W: Allgemeine Zeitung z dn. 03.09.2019, s. 13

INTERNATIONALE WIRTSCHAFTSKOMMUNIKATION. NEUER STUDIENGANG AN DER HOCHSCHULE ZITTAU/GÖRLITZ

KOMUNIKACJA MIĘDZYNARODOWA W BIZNESIE. NOWY KIERUNEK STUDIÓW W WYŻSZEJ SZKOLE ZITTAU/GÖRLITZ

EWA WIESZCZECZYŃSKA

DE

Ab dem Wintersemester 2021/22 wird der Bachelor-Studiengang „Internationale Wirtschaftskommunikation“ mit polnischer Sprache in Görlitz angeboten, um Fachleute für den internationalen Einsatz auf dem Gebiet der Wirtschaftskommunikation auszubilden.

Das Studium kombiniert auf besondere Weise grundlegende und moderne Disziplinen der Wirtschaft und des Managements mit Methoden und Aspekten erfolgreicher Kommunikation. Im Studium wird ein wichtiges Augenmerk auf Sprachen und gelebte Interkulturalität gelegt. Görlitz ist dafür mit seiner Lage im Dreiländereck Deutschland-Polen-Tschechien der ideale europäische Standort. Man kann hier die polnische Sprache gut erlernen, interkulturelle Kompetenz entwickeln und erste Erfahrungen in internationalen Firmen sammeln. Zulassungsvoraussetzungen für das Studium sind das Abitur, gute Englischkenntnisse und für ausländische Bewerbende Deutschkenntnisse auf dem Niveau C1.

Das Vollzeitstudium in sieben Semestern ist in Grundlagenmodule, Vertiefungen und Praxisphasen aufgeteilt:

FACHMODULE (1.–5. SEMESTER)
- Betriebs- und Volkswirtschaftslehre/Management/Recht
- Grundlagen der Kommunikation
- Interkulturalität und Wirtschaft
- Digitale Anwendungen in Wirtschaft, Unternehmensführung und Kommunikation

SPRACHENMODULE (1.–4. SEMESTER)
- Spezialisierung in der Studienrichtung Polnisch oder Tschechisch – Polnisch in der Wirtschaft oder Tschechisch in der Wirtschaft
- Englisch in der Wirtschaftskommunikation Professionelles Deutsch in Wirtschaft und Gesellschaft

PL

Od października 2021 roku w naszej ofercie mamy nowy kierunek studiów licencjackich z językiem polskim: „Komunikacja międzynarodowa w biznesie”. Celem studiów jest wykształcenie specjalistów w zakresie komunikacji w biznesie międzynarodwym.

Studia na naszym kierunku łączą tradycyjną i nowoczesną wiedzę z zakresu biznesu i zarządzania z metodami efektywnej komunikacji. Jednym z ważnych celów kształcenia w programie jest również rozwój kompetencji językowych oraz interkulturowych. Właśnie Görlitz, ze względu na swoje położenie na trójstyku granic Niemiec, Polski i Czech, jest idealnym miejscem, by nauczyć się dobrze języka polskiego, rozwinąć kompetencje interkulturowe i poznać specyfikę pracy w firmach międzynarodowych. O przyjęcie na studia ubiegać się mogą osoby posiadające świadectwo maturalne i legitymujące się dobrą znajomością języka angielskiego. Obcokrajowcy chcący podjąć studia na naszym kierunku powinni władać językiem niemieckim na poziomie C1.

Studia lincencjackie trwają 7 semestrów. Program kształcenia obejmuje przedmioty kierunkowe, specjalizację oraz praktykę zawodową.

PRZEDMIOTY SPECJALISTYCZNE (SEMESTR 1–5)
- Ekonomia i ekonomika przedsiębiorstwa/Zarządzanie/Prawo
- Podstawy komunikacji
- Interkulturowość i gospodarka
- Cyfryzacja w gospodarce, zarządzaniu przedsiębiorstwem i w komunikacji

PRZEDMIOTY JĘZYKOWE (SEMESTR 1–4)
- Specjalizacja językowa: Język polski lub Język czeski – Język polski w biznesie lub Język czeski w biznesie

VERTIEFUNGSRICHTUNGEN (3.–5. SEMESTER)
- Interne Kommunikation in Organisationen und zwischen Mitarbeitern
- Externe Kommunikation über Massenmedien, Social Media, auch mit Kunden und Partnern
- Netzwerkmanagement und Netzwerkkommunikation in grenzüberschreitenden Organisationen und Projekten

PRAXISSEMESTER (6. SEMESTER)
Im Rahmen des 20-wöchigen Praktikums entwickeln die Studierenden ihre Management- und Kommunikations-Fähigkeiten in der Arbeitspraxis bei Unternehmen mit internationaler Marktausrichtung in zukunftsweisenden Projekten weiter.

KOMPLEXMODUL (7. SEMESTER)
Im Komplexmodul fließen die bis dahin erlangten Kompetenzen zusammen. Wichtige Fragen und Probleme der nachhaltigen Unternehmens- und Markenführung im internationalen Kontext werden beantwortet.

BACHELORARBEIT (7. SEMESTER)
Im Rahmen der Bachelorarbeit werden praktische Probleme auf wissenschaftlicher Basis gelöst.

Weitere Informationen zum Studiengang:
https://f-mk.hszg.de/studiengaenge-in-goerlitz/internationale-wirtschaftskommunikation-bachelor

- Język angielski w biznesie
- Język niemiecki w biznesie i w komunikacji społecznej

PRZEDMIOTY SPECJALIZACYJNE (SEMESTR 3–5)
- Wewnętrzna komunikacja interpersonalna w przedsiębiorstwie
- Komunikacja zewnętrzna za pośrednictwem środków masowego przekazu i mediów społecznościowych oraz z klientami i partnerami biznesowymi
- Zarządzanie siecią oraz komunikacja sieciowa w organizacjach i projektach działających w ramach współpracy transgranicznej

PRAKTYKA ZAWODOWA (SEMESTR 6)
Czas trwania praktyki: 20 tygodni. Cel praktyki: Rozwój kompetencji menedżerskich i komunikacyjnych w firmach o zasięgu międzynarodowym

PROJEKT INTERDYSCYPLINARNY (SEMESTR 7)
Cel: Zebranie wiedzy i umiejętności zdobytych w trakcie studiów oraz w trakcie praktyki zawodowej; zapoznanie się z problematyką zrównoważonego zarządzania przedsiębiorstwem na arenie międzynarodowej

PRACA LICENCJACKA (SEMESTR 7)
Cel: Badanie empiryczne wybranych zagadnień praktycznych w oparciu o metodologię badań naukowych

Więcej informacji na temat studiów:
https://f-mk.hszg.de/studiengaenge-in-goerlitz/internationale-wirtschaftskommunikation-bachelor

Berichte / Sprawozdania

DIE ROLLE VON SPRACHKENNTNISSEN IN DEUTSCH-POLNISCHEN KOMMUNALPARTNERSCHAFTEN

ROLA ZNAJOMOŚCI JĘZYKA W POLSKO-NIEMIECKICH PARTNERSTWACH KOMUNALNYCH

GUNNAR HILLE

Unser Ziel ist es [...] bestehende und künftige Kooperationen zu ermutigen, sich stärker mit der Nachbarsprache zu beschäftigen und somit einen vertieften Einblick in Kultur und Mentalität der Partner zu ermöglichen.

Naszym celem jest zachęcenie istniejących i przyszłych kooperacji [...] do większego zaangażowania się na rzecz języka sąsiada i tym samym umożliwienia głębszego wglądu w kulturę i mentalność partnera ●

DE

Das Kompetenz- und Koordinationszentrum Polnisch, KoKoPol, hatte zu einer digitalen Fachtagung „Sprachliche Kommunikation in deutsch-polnischen Städtepartnerschaften“ am 17. und 18. Juni 2021 eingeladen. Die Tagung fand am 30. Jahrestag der Unterzeichnung des Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrages statt, der die Grundlage für viele gemeinsame Aktivitäten darstellt, auch für Partnerschaften im zivilgesellschaftlichen, akademischen und schulischen Bereich.

Am Beispiel langjähriger kommunaler und regionaler Partnerschaften zwischen Großstädten (Leipzig/Krakau), mittleren Kommunen (Biberach/Świdnica) und grenznahen regionalen Kooperationen in Brandenburg und Sachsen sowie der regionalen Partnerschaft Saarland-Podkarpackie untersuchte die Tagung insbesondere die vertrauensbildende Wirkung von Kenntnissen der jeweiligen Nachbarsprache. Dabei wurde auch die Frage diskutiert, ob nicht bereits das Erlernen von Grundkenntnissen der Partnersprache ein lohnender Schritt hin zu einer Verständigung auf Augenhöhe ist.

Während der Tagung wurden Schritte zu einem erleichterten Einstieg in das Erlernen des Polnischen für deutsche Teilnehmer an Partnerschaftsveranstaltungen aufgezeigt. KoKoPol bemüht sich, gemeinsam mit der Hochschule Zittau/Görlitz geeignetes Lehrmaterial mit niedrigschwelligem Einstieg speziell für Partnerschaftskontexte auf den Weg zu bringen.

Am Abend des 17.6. wurde zudem die Festschrift von KoKoPol zum Nachbarschaftsvertrag vorgestellt, die Geschichte, Gegenwart und Zukunft des Polnischen in Deutschland untersucht. Der Kabarettist und Autor Steffen Möller, ein engagierter und in Polen wie Deutschland bekannter Brückenbauer zwischen beiden Ländern, gab anschließend in kurzweiliger, aber profunder Weise seine Sicht auf Stand und Perspektiven der bilateralen Partnerschaften auf den verschiedenen Ebenen zum Besten. Während der Tagung konnte KoKoPol vier kurze Motivationsfilme mit Steffen Möller drehen, die zum Polnischlernen ermutigen.

Die Konferenz richtete sich in erster Linie an Praktiker in deutsch-polnischen Partnerschaften aller Art, die den Stellenwert von Kenntnissen der jeweiligen Partnersprache einschätzen können. Sie bot reichlich Gelegenheit, Beispiele bester Praxis vorzustellen und bekannt zu machen. Unser Ziel ist es, im Licht der Tagungsergebnisse auf wissenschaftlicher Basis bestehende und künftige Kooperationen zu ermutigen, sich stärker mit der Nachbarsprache zu beschäftigen und somit einen vertieften Einblick in Kultur und Mentalität der Partner zu ermöglichen. Eine Zusammenfassung der Tagungsergebnisse ist auf der Internetseite *www.kokopol.eu/fachtagungen-kokopol/* unter Fachtagung *Sprachliche Kommunikation in deutsch-polnischen Städtepartnerschaften* zu finden.

PL

W dniach 17 i 18 czerwca 2021 r. Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka polskiego KoKoPol zaprosiło na konferencję zdalną pt. „Komunikacja językowa w polsko-niemieckich partnerstwach miast”. Konferencja odbyła się w 30. rocznicę podpisania polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie, który stanowi podstawę wielu wspólnych działań, w tym partnerstw komunalnych w ramach społeczeństwa obywatelskiego, wymian akademickich i szkolnych.

Na przykładzie wieloletnich partnerstw komunalnych i regionalnych pomiędzy dużymi miastami (Lipsk/Kraków), gminami średniej wielkości (Biberach/Świdnica), przygranicznej współpracy regionalnej w Brandenburgii i Saksonii oraz partnerstwa regionalnego Kraj Saary – Podkarpackie, przeanalizowano wpływ znajomości języka sąsiada na budowanie wzajemnego zaufania. Dyskutowano też o korzyściach, jakie daje nawet podstawowa znajomość języka partnera, gdy mówimy o porozumieniu na równych prawach.

Podczas konferencji wskazano na działania, jakie mogą ułatwić niemieckim uczestnikom wymian partnerskich rozpoczęcie nauki języka polskiego. KoKoPol, wspólnie z Wyższą Szkołą w Zittau/Görlitz, zamierza opracować odpowiednie, niskoprogowe materiały dydaktyczne, do zastosowania zwłaszcza w kontekście partnerstw komunalnych.

Wieczorem 17 czerwca KoKoPol zaprezentowało także okolicznościową publikację z okazji 30-lecia polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sasiedztwie, dotyczącą historii, teraźniejszości i przyszłości języka polskiego w Niemczech. Następnie artysta kabaretowy i autor Steffen Möller, znany w Polsce i w Niemczech twórca mostów między obydwoma krajami, w zabawny, ale i pełen refleksji sposób przedstawił swój pogląd na stan i perspektywy dwustronnego partnerstwa na różnych płaszczyznach. W ramach konferencji KoKoPol zrealizowało cztery krótkie filmy motywacyjne ze Steffenem Möllerem, zachęcające do nauki języka polskiego.

Konferencja skierowana była przede wszystkim do praktyków w polsko-niemieckich partnerstwach różnych poziomów, którzy potrafią ocenić znaczenie znajomości języka partnera. Dało to wiele okazji do zaprezentowania i upublicznienia przykładów dobrych praktyk. Naszym celem jest zachęcenie istniejących i przyszłych kooperacji – na bazie naukowej i z wykorzystaniem wyników konferencji – do większego zaangażowania się na rzecz języka sąsiada i tym samym umożliwienia głębszego wglądu w kulturę i mentalność partnera. Podsumowanie wyników konferencji znajduje się na stronie internetowej *www.kokopol.eu/fachtagungen-kokopol/* w zakładce Konferencja *Komunikacja językowa w polsko-niemieckich partnerstwach miast*.

WEBDOKU ÜBER EMIL KREBS
DOKUMENT INTERNETOWY O EMILU KREBSIE

GUNNAR HILLE

DE

Das schlesische Sprachgenie Emil Krebs (1867–1930) stand gewissermaßen an der Wiege von KoKoPol als Vorbild für Vielsprachigkeit und die dafür notwendige Liebe zu Sprachen und Kulturen der Welt. Als gebürtiger Niederschlesier ist Krebs für Polen wie für Deutsche heute ein wissenschaftlich zu erforschendes Phänomen hinsichtlich seiner außergewöhnlichen Sprachkenntnisse. Emil Krebs war nach langen Jahren in China bis zu seinem Tode als Dolmetscher und Übersetzer im Sprachendienst des Auswärtigen Amts tätig. Er beherrschte nachgewiesenermaßen über 60 Sprachen. KoKoPol benannte nach Emil Krebs sein Lektorat, das Polnischkurse für spezielle Bedarfe anbietet.

Es gibt inzwischen Bücher und Ausstellungen sowie eine Homepage über Emil Krebs (www.emil-krebs.de). Krebs wird in den sozialen Medien als Sprachwunder hoch gehandelt, doch es hat sich natürlich auch mancher sensationshungriger Unsinn dort breit gemacht. Um ein möglichst objektives Bild von Krebs zeichnen zu können, haben der Emil-Krebs-Forscher Eckhard Hoffmann, Großneffe des Polyglotten, und seine Mitstreiter schon lange die Idee eines Filmes über E. Krebs im Herzen bewegt, doch hat sich nach reiflicher Überlegung das Medium Film als unterlegen gegenüber einer sog. Web-Doku erwiesen.

So waren es die Idee und das Verdienst von Agnieszka Bormann, Kulturreferentin im Schlesischen Museum zu Görlitz, einen Kreativworkshop für Masterstudenten an der Hochschule Zittau/Görlitz zur Erstellung einer Web-Doku über Emil Krebs, die verschiedene mediale Formen bis hin zum Film gleichermaßen nutzt, auf den Weg zu bringen. Sie selbst wurde von Prof. M. Voigt als Leiterin des Workshops eingesetzt, Gastdozenten sind Eckhard Hoffmann und KoKoPol-Leiter Gunnar Hille.

Ziele des Workshops, der seit Anfang Oktober 2021 bis Ende Januar 2022 läuft, sind die Erarbeitung des Formats Web-Doku, die Vermittlung von Wissen über Emil Krebs und der zu ihm bisher vorliegenden Forschungsergebnisse sowie nach Möglichkeit die Erstellung eines Drehbuchs über den Polyglotten. Und dann wird es an die Umsetzung gehen…

PL

Śląski geniusz językowy Emil Krebs (1867–1930) stał niejako u kolebki KoKoPol jako wzór wielojęzyczności i wymaganej przez nią miłości do języków i kultur świata. Pochodzący z Dolnego Śląska Krebs jest dziś wzorem zarówno dla Polaków, jak i Niemców, jeśli chodzi o pracowitość i wytrwałość w rozwijaniu fenomenalnych umiejętności językowych. Po wielu latach spędzonych w Chinach Emil Krebs pracował aż do śmierci jako tłumacz ustny i pisemny w służbie językowej niemieckiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Udowodniono, że opanował ponad 60 języków. Od początku swego istnienia KoKoPol buduje Lektorat im. Emila Krebsa, w ramach ktorego oferowane są specjalistyczne kursy jezyka polskiego.

Istnieje wiele książek, wystawa, a także strona internetowa o Emilu Krebsie (www.emil-krebs.de). Krebs jest bardzo popularny w mediach społecznościowych jako geniusz językowy, ale oczywiście rozprzestrzeniły się tam również zupełnie niesprawdzone sensacyjne doniesienia. Aby móc nakreślić możliwie obiektywny obraz postaci, badacz Emila Krebsa Eckhard Hoffmann, stryjeczny wnuk poligloty, i jego „towarzysze broni” od dawna nosili się z zamiarem nakręcenia filmu o E. Krebsie. Po dokładnym rozważeniu zdecydowano się jednak na format tzw. „webdoku“, czyli dokumentu internetowego.

Stąd pomysł i zasługa Agnieszki Bormann, odpowiedzialnej za sprawy kultury w Muzeum Śląskim w Görlitz, aby zainicjować warsztaty twórcze dla studentów studiów magisterskich Wyższej Szkoły Zittau/Görlitz, których celem byłoby stworzenie takiego dokumentu, wykorzystującego w równym stopniu różne formy medialne, aż po film. Agnieszka Bormann została wyznaczona przez prof. M. Voigta do prowadzenia wasztatów; gościnnie wykładowcami są Eckhard Hoffmann i dyrektor KoKoPol, Gunnar Hille.

Celem warsztatów, trwających od początku października 2021 r. do stycznia 2022 r., jest opracowanie formatu audycji internetowej, popularyzacja wiedzy o Emilu Krebsie i stanu poświęconych mu badań naukowych oraz wypracowanie scenariusza o poliglocie. A potem przyjdzie czas na realizację…

UNTERZEICHNUNG DER KOOPERATIONS-VEREINBARUNG MIT DER UNIVERSITÄT WROCŁAW
PODPISANIE OŚWIADCZENIA O WSPÓŁPRACY Z UNIWERSYTETEM WROCŁAWSKIM

GUNNAR HILLE, ANNA ŻUREK

DE

KoKoPol hat mit der Universität Wrocław eine Vereinbarung zur vertieften Zusammenarbeit bei der Verbreitung des Polnischen in Deutschland unterschrieben. Partner ist die zum Institut für Polnische Philologie gehörige Szkoła Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców (SJPiK). Während einer kleinen digitalen Feier im Rahmen des VII. Weltkongresses der Polonisten wurde die Zusammenarbeit beim Wissenstransfer, bei der Lehrmaterialentwickung, beim gemeinsamen Einsatz von Lehrkräften und für weitere Bereiche herausgestellt. Auf Seiten der SJPiK unterzeichnete deren Direktorin, Dr. habil. Anna Żurek, und für KoKoPol dessen Leiter, Gunnar Hille, die Erklärung.

Eine direkte Zusammenarbeit zwischen SJPiK und KoKoPol besteht seit über einem Jahr, indem Lehrkräfte der Uni Wrocław in Seminaren für die polnische Sprache und Kultur bei KoKoPol (digital und in Präsenz in St. Marienthal) eingesetzt werden. Auch der Austausch von Lehrmaterialien und deren Entwicklung sind Teil der bestehenden Kooperation, die bereits informell unter der Vorgängerin von Dr. habil. Anna Żurek, Prof. Dr. Anna Dąbrowska, begonnen hatte. KoKoPol konnte dabei an die erfolgreiche Zusammenarbeit zwischen der SJPiK und der Sächsischen Bildungsagentur anknüpfen. Die damalige Leiterin der Projekte auf deutscher Seite, Kinga Hartmann, nahm ebenfalls an der Feierstunde teil und sprach über das von beiden Einrichtungen 2005 bis 2013 getragene Programm zur grenzübergreifenden Zusammenarbeit Sachsen-Polen.

PL

KoKoPol podpisało z Uniwersytetem Wrocławskim deklarację o pogłębieniu współpracy w zakresie upowszechniania języka polskiego w Niemczech. Partnerem jest Szkoła Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców (SJPiK), należąca do Instytutu Filologii Polskiej. Podczas małej ceremonii zdalnej w ramach VII Światowego Kongresu Polonistów podkreślono wolę współpracy w zakresie transferu wiedzy, opracowywania materiałów dydaktycznych, współpracy nauczycieli i innych dziedzin. Ze strony SJPiK umowę podpisała dyrektor dr hab. Anna Żurek, a z ramienia KoKoPol deklarację podpisał jego dyrektor, Gunnar Hille.

Bezpośrednia współpraca między SJPiK a KoKoPol istnieje od ponad roku, a wykładowcy z Uniwersytetu Wrocławskiego są oddelegowywani do prowadzenia seminariów z języka i kultury polskiej w KoKoPol (zdalnie i na miejscu w St. Marienthal). Wymiana materiałów dydaktycznych i ich opracowywanie to także część dotychczasowej współpracy, która nieformalnie rozpoczęła się już za czasów poprzedniczki dr hab. Anny Żurek, prof. dr hab. Anny Dąbrowskiej. KoKoPol może przy tym sięgnąć do doświadczeń z udanej współpracy między SJPiK a Saksońską Agencją Edukacji (Sächsische Bildungsagentur). W uroczystości wzięła również udział ówczesna szefowa projektów po stronie niemieckiej Kinga Hartmann, która opowiedziała o programie współpracy transgranicznej Saksonia-Polska, realizowanym przez obie instytucje w latach 2005–2013.

VII. WELTKONGRESS DER POLONISTEN
VII ŚWIATOWY KONGRES POLONISTÓW

ANNA DĄBROWSKA*

DE

Vom 20. bis 23. Oktober 2021 fand in Wrocław der VII. Weltkongress der Polonisten statt, mit dem Hauptthema „Weltpolonistik – Archive und Gegenwart“. Der Kongress wurde vom Institut der Polnischen Philologie der Universität Wrocław organisiert und von der Internationalen Gesellschaft für polonistische Studien gefördert. An der Organisation wirkten Komitees der Polnischen Akademie der Wissenschaften (PAN), das Komitee der Literaturwissenschaften, das Komitee der Sprachwissenschaft sowie das Institut für Literaturforschung und der Rat der Polnischen Sprache beim Präsidium der PAN mit. Beteiligt haben sich auch das Pan-Tadeusz-Museum sowie das Breslauer Literaturhaus. Laut Plan hätte der VII. Kongress im Juni 2020 an der Universität Wrocław stattfinden sollen, und so war er auch vorbereitet; organisatorisch und inhaltlich war alles bereit gewesen; wir warteten nur auf die Ankunft der Teilnehmer und freuten uns auf diese wichtige Begegnung, Meinungsaustausch, die inoffiziellen Gespräche, die direkten Treffen. Die COVID-19-Pandemie durchkreuzte jedoch dieses Vorhaben und der Kongress wurde auf den Oktober 2021 verschoben, gleichzeitig entschieden wir uns für das sichere, auch wenn auch nicht das ideale Fernformat. Ihre Teilnahme an der für Polonisten aus der ganzen Welt außergewöhnlich wichtigen Veranstaltung hatten 200 Personen von diversen Erdteilen angemeldet. Der Kongress dauerte vier Tage, sein Programm war sehr mannigfaltig. Darin gab es drei Arten von Beiträgen: Vorträge im Plenum, Podiumsdiskussionen und Referate in Sektionen. Erster Beitrag war eine Präsentation von zwei multimedialen Projekten: Geopolonistik sowie das Filmarchiv der Weltpolonistik. Sie wurden von Magdalena Popiel, Tomasz Chachulski und Mariola Wilczak vorgestellt.

PL

W dniach 20–23 października 2021 roku odbył się we Wrocławiu VII Światowy Kongres Polonistów, którego temat brzmiał: „Polonistyka światowa – archiwa i współczesność”. Kongres zorganizowany został przez Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego przy wsparciu Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych. Współorganizatorami Kongresu były Komitety Polskiej Akademii Nauk: Nauk o Literaturze i Językoznawstwa, a także Instytut Badań Literackich oraz Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN. Wkład w organizację wniosło też Muzeum Pana Tadeusza oraz Wrocławski Dom Literatury. Zgodnie z planem VII Kongres powinien był się odbyć w czerwcu roku 2020 na Uniwersytecie Wrocławskim – i tak też został przygotowany; wszystkie sprawy organizacyjne i merytoryczne zostały przygotowane; czekaliśmy na przyjazd uczestników i cieszyliśmy się na to ważne spotkanie, wymianę opinii, rozmowy kuluarowe, spotkania na żywo. Jednak pandemia COVID-19 pokrzyżowała te plany: termin z 2020 roku został przesunięty na październik 2021, jednocześnie zadecydowaliśmy o przejściu na bezpieczną, choć nieidealną, formułę zdalną. Do udziału w tym niezwykle ważnym wydarzeniu dla polonistów z całego świata zgłosiło się blisko 200 uczestników z różnych kontynentów. Kongres trwał cztery dni, a jego program był niezwykle bogaty. Można w nim wydzielić trzy typy wystąpień: wykłady plenarne, dyskusje panelowe oraz referaty wygłaszane w sekcjach. Pierwszym wystąpieniem merytorycznym było zaprezentowanie dwóch projektów multimedialnych – Geopolonistyki oraz Filmowego Archiwum Światowej Polonistyki. W wystąpieniu wzięli udział Magdalena Popiel, Tomasz Chachulski oraz Mariola Wilczak.

Im Laufe des Kongresses wurden sechs Vorträge im Plenum gehalten: Danuta Ulicka von der Universität Warschau stellte das Archivkonzept als ein Buch mit Erzählungen verschiedener Gattungen vor und Gerd Hentschel von der Universität Oldenburg sprach über die regionale soziale Differenzierung des schlesischen Regiolekts. Am Abend desselben Tages sprach Alina Nowicka-Jeżowa von der Universität Warschau über die Rolle von Jan Kochanowski in der europischen Republik der Gelehrten und Michał Paweł Markowski von der Jagiellonen-Universität und der Universität Illinois berichtete über die Weltliteratur und die „polnische Neurose“. Das Referat von Luigi Marinelli von der Universität La Sapienza in Rom über das Bild eines alten Professors, das als Archiv und Erinnerungsort gesehen wird, wurde von Magdalena Popiel vorgetragen. Wir bedauern, dass der Autor es nicht tun konnte. Am nächsten Tag stellte Anna Dąbrowska von der Universität Wrocław die wichtigsten Fakten aus der fünfhundert Jahre alten Geschichte des Polnischunterrichts als Fremdsprache vor.

An insgesamt sieben Podiumsdiskussionen nahmen jeweils fünf Experten teil. Die Themen der Diskussionen fokussierten auf verschieden Fragen. Die erste Diskussion widmete sich den Erfolgen und Nöten der Werbung für die polnische Kultur und Sprache nach 2015. Sie wurde von Władysław Miodunka von der Jagiellonen-Universität geleitet. Beteiligt haben sich: Tokimasa Sekiguchi aus Tokio, Jan Fellerer aus Oxford, Anna Dąbrowska von der Universität Wrocław und Grażyna Żebrowska von der Nationalen Agentur für den Akademischen Austausch. Die zweite Podiumsdiskussion wurde der polnischen Literatur gewidmet. Moderiert wurde sie von Marcin Cieński von der Universität Wrocław, beteiligt haben sich: Konstanty Geambașu von der Universität Bukarest, Mirja Lecke von der Universität Regensburg, Mykoła Riabczuk von der Kyïw-Mohila-Akademie in Kyïw.

Am Donnerstag fanden zwei Podiumsdiskussionen statt: die dritte, die den Archiven in der Literaturforschung gewidmet war, sowie die vierte, die sich auf die Bedeutung des Nobelpreises für die polnische Literatur in der Welt bezog. Die erstere Diskussion wurde von Krystyna Rutkowska von der Universität Wilna moderiert, ihre Teilnehmer*innen waren: Stanisław Bereś von der Universität Breslau, Tomasz Chachulski und Mikołaj Sokołowski vom Institut für Literaturforschung der Polnischen Akademie der Wissenschaften sowie Danuta Ulicka von der Universität Warschau. Gleichzeitig fand die fünfte Podiumsdiskussion statt, die von Maryla Laurent von der Universität Lille moderiert wurde. Teilgenomen haben: Elżbieta Skibińska-Cieńska von der Universität Wrocław, Magdalena Mitura von der Maria-Curie-Skłodowska-Universität, Magdalena Heydel von der

W czasie Kongresu zostało wygłoszonych sześć referatów plenarnych – Danuta Ulicka z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiła koncepcję archiwum jako księgi różnogatunkowych opowieści, a Gerd Hentschel z Uniwersytetu w Oldenburgu mówił o zróżnicowaniu regionalnym i społecznym regiolektu śląskiego. Tego samego dnia wieczorem Alina Nowicka-Jeżowa z Uniwersytetu Warszawskiego wypowiadała się na temat roli Jana Kochanowskiego w europejskiej Rzeczpospolitej uczonych, a Michał Paweł Markowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Illinois – o literaturze światowej i „polskiej nerwicy”. Referat Luigiego Marinellego z Uniwersytetu La Sapienza w Rzymie na temat obrazu starego profesora widzianego jako archiwum i miejsce pamięci odczytała Magdalena Popiel. Żałujemy, że nie mógł tego zrobić Autor. Kolejnego dnia Anna Dąbrowska z Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawiła najważniejsze fakty z pięciusetletnich dziejów nauczania języka polskiego jako obcego.

Odbyło się aż siedem paneli, w których każdorazowo występowało 5 osób będących ekspertami w danej dziedzinie. Tematyka tych dyskusji ogniskowała się wokół różnorodnych zagadnień. Pierwszy panel związany był z osiągnięciami i potrzebami promocji kultury i języka polskiego po roku 2015, prowadził go Władysław Miodunka z Uniwersytetu Jagiellońskiego, a głos zabierali: Tokimasa Sekiguchi z Tokio, Jan Fellerer z Oksfordu, Anna Dąbrowska z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Grażyna Żebrowska z Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Drugi panel poświęcony został polskiej literaturze – moderował go Marcin Cieński z Uniwersytetu Wrocławskiego, a uczestnikami byli: Konstanty Geambașu z Uniwersytetu w Bukareszcie, Mirja Lecke z Uniwersytetu w Ratyzbonie, Mykoła Riabczuk z Akademii Kijowsko-Mohylańskiej w Kijowie.

W czwartek, następnego dnia, miały miejsce dwa panele: trzeci poświęcony archiwom w badaniach literackich oraz czwarty dotyczący wagi Nagrody Nobla dla funkcjonowania literatury polskiej w świecie. Pierwszy z nich prowadziła Krystyna Rutkowska z Uniwersytetu Wileńskiego, a uczestnikami byli: Stanisław Bereś z Uniwersytetu Wrocławskiego, Tomasz Chachulski z Instytutu Badań Literackich PAN, Mikołaj Sokołowski z tego samego instytutu oraz Danuta Ulicka z Uniwersytetu Warszawskiego. Równolegle odbywał

Jagiellonen-Universität sowie Miriam Borenstein von der Hebräischen Universität Jerusalem.

Die beiden letzten Podiumsdiskussionen fanden am Vormittag des letzten Kongresstags statt: die sechste, die der Sprachgemeinschaft gewidmet war, und die siebte, die Archive im digitalen Zeitalter zum Thema hatte. Die sechste Diskussion wurde von Maciej Eder vom Institut der polnischen Sprache der PAN geführt, Teilnehmer waren: Ałła Krawczuk von der Universität Lemberg, Koji Morita von der Universität für Internationale Studien Tokio, Gerd Hentschel von der Universität Oldenburg sowie Nicole Dołowy-Rybińska vom Institut für Slawistik der PAN. Die den Archiven im digitalen Zeitalter gewidmete Podiumsdiskussion wurde von Tomasz Bilczewski moderiert, Teilnehmer waren: Wojciech Małecki von der Universität Wrocław, Alina Nowicka-Jeżowa von der Universität Warschau, Kris van Heuckelom von der Universität Leuven sowie Giovanna Brogi von der Universität Meiland. Die kurze Aufstellung der Diskussionsthemen, der Moderator*innen und Teilnehmer*innen zeigt, wie differenziert die Diskussionen waren und welch interessante Persönlichkeiten beteiligt waren.

Das außergewöhnlich breite Spektrum von Fragen und Themen prägte die Beiträge in den Sektionen. In Übereinstimmung mit dem Hauptthema des Kongresses wurden recht viele Referate den Archiven und deren Bedeutung für Literaturforschung gewidmet – sie wurden in fünf Sektionen gehalten. Die Vortragenden sprachen über Ergebnisse ihrer Recherchen in den traditionellen Archiven, aber auch über Internetressourcen und Digitalisierung von altem Material. Das zweite wichtige Thema waren Fragen der Polonistik in der Welt (es handelte sich ja um einen Weltkongress der Polonisten). In den diesbezüglichen Referaten tauchten Informationen über den Polnischunterricht als Fremdsprache in Europa und in anderen Weltteilen auf. Ein weiteres Thema in der Sektion war die Glottodidaktik, also Polnischunterricht als Fremdsprache. Dort wurden theoretische Fragen, alte und neue Lehrbücher, Fehler, die von ausländischen Lernenden in der polnischen Sprache gemacht werden, Sprachkompetenzen von ausgewählten Lerner*innengruppen, Unterrichtsmethodik oder Benutzung der Internetressourcen besprochen. Ein weiteres Thema, dem die Arbeit in den Sektionen gewidmet wurde, war die Mehrsprachigkeit – ein Themenbündel, der – in Verbindung mit den Migrationsbewegungen und der Mobilität der Arbeitnehmer*innen – viel Platz in der Forschung einnimmt. Die Äußerungen der Referenten bestätigten die Notwendigkeit der weiteren Forschung. Die letzten zwei Sektionen widmeten sich den Grammatikfragen und der Literatur, also Themen, die immer aktuell sind, wenn es sich um Polnisch als Fremdsprache handelt.

Das Hauptthema des Kongresses – Archive – war in den Beiträgen sehr stark hervorgehoben: ihm wurden Vorträge im Plenum, Podiumsdiskussionen und ein Dutzend Referate in den Sektionen gewidmet, was die Richtigkeit der Themenwahl des VII. Kongresses nur bestätigt.

Die Beiträge im Plenum und während der Podiumsdiskussionen, aber auch in den Sektionen zeichneten sich durch hohes Niveau aus, was man übrigens auch erwarten konnte und was mit Genugtuung zu verzeichnen ist. Dies ist das Verdienst der Teilnehmer*innen, die hervorragende Gelehrte und Praktiker*innen sind.

Das Fernformat des Kongresses hatte zur Folge, das direkte Begegnungen nicht möglich waren. In dem Breslauer Literaturhaus wurden daher Gespräche mit Olga Tokarczuk und Urszula Zajączkowska aufgezeichnet und die Mitarbeiter*innen des Pan-Tadeusz-Museums präsentierten einen virtuellen Rundgang durch das Museum. Sie drehten auch Filme über das Archiv von Tadeusz Różewicz, die Zusammenarbeit Jan Nowak-Jeziorańskis mit einigen berühmten Persönlichkeiten während seiner Tätigkeit im Radio Free Europe sowie über das Leben und Wirken von Władysław Bartoszewski.

Im Rahmen der Workshops konnte man sich über die Forschung der gesprochenen polnischen Sprache (Werkstatt der Gesprochenen polnischen Sprache am Institut für polnische Philologie der Universität Breslau), die Arbeit der Werkstatt für digitale Geisteswissenschaften (Institut für wissenschaftliche Information und Bibliothekswissenschaft der Universität Breslau) sowie die Werkstatt der einfachen polnischen Sprache (Institut für polnische Philologie der Universität Breslau) informieren.

Ein zusätzliches wichtiges Ereignis während des Kongresses war die Unterzeichnung der Absichtserklärung über die Zusammenarbeit zwischen der Schule der Polnischen Sprache und Kultur für Ausländer und dem Kompetenz- und Koordinationszentrum Polnisch (KoKoPol). Das Dokument wurde unterschrieben von: Dr. habil. Anna Żurek, Direktorin der Schule, und Gunnar Hille, Leiter des KoKoPol. Das über-

się piąty panel, koordynowany przez Marylę Laurent z Uniwersytetu Lille. Ponadto wzięły w nim udział Elżbieta Skibińska-Cieńska z Uniwersytetu Wrocławskiego, Magdalena Mitura z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Magdalena Heydel z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Miriam Borenstein z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie.

Dwa ostatnie panele miały miejsce ostatniego dnia przed południem: szósty poświęcony polskiej wspólnocie językowej i siódmy omawiający archiwa w epoce cyfrowej. Panelowi szóstemu przewodniczył Maciej Eder z Instytutu Języka Polskiego PAN, natomiast głos zabierali: Ałła Krawczuk z Uniwersytetu Lwowskiego, Koji Morita z Tokijskiego Uniwersytetu Studiów Międzynarodowych, Gerd Hentschel z Uniwersytetu w Oldenburgu oraz Nicole Dołowy-Rybińska z Instytutu Slawistyki PAN. Panel poświęcony archiwom w epoce cyfrowej moderował Tomasz Bilczewski, a uczestniczyli w nim: Wojciech Małecki z Uniwersytetu Wrocławskiego, Alina Nowicka-Jeżowa z Uniwersytetu Warszawskiego, Kris van Heuckelom z Uniwersytetu w Leuven oraz Giovanna Brogi z Uniwersytetu w Mediolanie. Z krótkiego przedstawienia tematyki paneli, prowadzących oraz uczestników widać, jak zróżnicowane były dyskusje i jak ciekawe osoby w nich brały udział.

Niezwykle bogaty wachlarz zagadnień i tematów szczegółowych charakteryzował wystąpienia w sekcjach. Zgodnie z tematyką Kongresu sporo referatów było poświęconych archiwom i ich wykorzystaniu w badaniach naukowych – wygłaszane były w aż w pięciu sekcjach. Referenci mówili o wynikach poszukiwań w archiwach tradycyjnych, ale też o zasobach internetowych i digitalizacji starych dokumentów. Drugim ważnym zagadnieniem były sprawy dotyczące polonistyki w świecie (pamiętajmy, że mowa o światowym kongresie polonistów). W referatach tego dotyczących pojawiły się informacje o nauczaniu JPJO w Europie i na innych kontynentach. Kolejny temat główny sekcji to glottodydaktyka, czyli nauczanie języka polskiego jako obcego. W jego obrębie omawiano zagadnienia teoretyczne, stare i nowe podręczniki, błędy popełniane przez uczących się cudzoziemców w języku polskim, kompetencje językowe wybranych grup uczących się, metodykę nauczania czy wykorzystanie zasobów internetowych. Kolejne zagadnienie, któremu poświęcono sekcje to wielojęzyczność – tematyka, której dzisiaj – w związku z migracjami i mobilnością pracowników – poświęca się w badaniach wiele uwagi. Wypowiedzi referentów potwierdziły konieczność prowadzenia dalszych badań. Dwie ostatnie sekcje poświęcone były zagadnieniom gramatycznym i literaturze, czyli tematyce zawsze obecnej, kiedy mowa o nauczaniu cudzoziemców polszczyzny.

Tematyka Kongresu – archiwa – była mocno wyeksponowana w wystąpieniach: poświęcone im były wykłady plenarne, panel i kilkanaście referatów w sekcjach, co potwierdza trafny wybór tematu VII Kongresu.

Wystąpienia ogólne i w trakcie paneli, a także w sekcjach tematycznych stały na bardzo wysokim poziomie, czego się można było spodziewać i co z satysfakcją należy odnotować. To zasługa uczestników, znakomitych uczonych i praktyków.

Zdalna formuła Kongresu spowodowała, że niemożliwe były spotkania na żywo. We Wrocławskim Domu Literatury nagrano więc filmy z rozmowami z Olgą Tokarczuk i Urszulą Zajączkowską, pracownicy Muzeum Pana Tadeusza zaprezentowali wirtualny spacer po tym muzeum, a także nagrali filmy o archiwum Tadeusza Różewicza oraz wykłady na temat współpracy Jana Nowaka-Jeziorańskiego z kilkoma sławnymi postaciami w czasie jego pracy w Radiu Wolna Europa; był też wykład poświęcony Władysławowi Bartoszewskiemu.

W ramach warsztatów można było dowiedzieć się o badaniu polszczyzny mówionej (Pracowania Polszczyzny Mówionej w Instytucie Filologii Polskiej UWr), działalności Pracowni Humanistyki Cyfrowej (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UWr) oraz Pracowni Prostej Polszczyzny (Instytut Filologii Polskiej UWr).

Dodatkowym ważnym wydarzeniem w czasie Kongresu było podpisanie oświadczenia o zamiarze współpracy między Szkołą Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców (SJPiK) i Kompetenz- und Koordiantionszentrum Polnisch (KoKoPol). Dokument podpisali: dr hab. Anna Żurek, dyrektor Szkoły, oraz Gunnar Hille, dyrektor KoKoPol. Nadrzędnym celem rozpoczętej współpracy jest wspieranie porozumienia wewnątrzeuropejskiego poprzez upowszechnianie języka polskiego i wiedzy o kulturze polskiej w Niemczech.

W trakcie uroczystego zamknięcia VII Światowego Kongresu Polonistów wszyscy zostali zaproszeni na VIII Światowy Kongres Polonistów, który odbędzie się za dwa lata w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim – oby nie zdalnie!

Zdalność spowodowała, że powodzenie całego przedsięwzięcia zależało w ogromnej mierze od obsługi informatycznej, dbającej o połączenia i ich jakość. Fachowość pracowników Działu Usług Informatycznych UWr sprawiła, że nie było z tym problemów. Mieliśmy też szczęście, ponieważ wichura, która przeszła nad Wrocławiem w czasie

geordnete Ziel der beginnenden Zusammenarbeit ist die Förderung der innereuropäischen Verständigung durch die Verbreitung der polnischen Sprache und des Wissens um die polnische Kultur in Deutschland.

Bei dem feierlichen Abschluss des VII. Weltkongress der Polonisten wurden alle zur Teilnahme am VIII. Kongress eingeladen, der in zwei Jahren an der Jagiellonen-Universität Krakau stattfindet – hoffentlich nicht als Fernveranstaltung!

Der Erfolg des Fernformats hing natürlich größtenteils vom Informatikdienst ab, der für die Verbindungen und deren Qualität sorgte. Dank der Professionalität der Mitarbeiter*innen des Informatikdienstes der Universität Wrocław traten keine Störungen auf. Wir hatten auch Glück, weil der Sturm, der in dieser Zeit über Breslau wütete und viele Stromleitungen abriss, unser altes Klostergebäude, in dem sich das Institut für polnische Philologie der Universität Breslau befindet, vorschonte, sodass die Stromversorgung nicht unterbrochen wurde.

Für die inhaltliche und organisatorische Vorbereitung war ein Team des Instituts für polnische Philologie der Universität Wrocław (u.a. Prof. Dr. habil. Anna Dąbrowska, Dr. habil. Anna Żurek, Dr. Olga Taranek-Wolańska, Dr. Marta Śleziak, M.A. Kamil Wabnic, M.A. Marcin Jura, Dr. Paweł Pluta) sowie der Doktoranden verantwortlich. Die Letzteren waren sehr engagiert und ihrer Verantwortung bewusst, und bekamen den Beinamen: „Kongressengel“, weil es ihre Aufgabe war, über den Komfort der Teilnehmer*innen bei den Zuschaltungen zu wachen.

Der Kongress war nach Ansicht der Teilnehmer*innen und der Organisator*innen ein schwieriges aber erfolgreiches Vorhaben. Dies stelle ich mit großer Genugtuung fest.

* Im Namen des Organisationskomitees

Kongresu i zerwała wiele linii energetycznych, oszczędziła nasz stary klasztorny budynek, w którym mieści się Instytut Filologii Polskiej UWr, i ani przez moment nie zabrakło prądu.

Za przygotowanie merytoryczne i organizacyjne całego przedsięwzięcia odpowiadała grupa pracowników Instytutu Filologii Polskiej Wydziału Filologicznego UWr (m.in. prof. dr hab. Anna Dąbrowska, dr hab. Anna Żurek, dr Olga Taranek-Wolańska, dr Marta Śleziak, mgr Kamil Wabnic, mgr Marcin Jura, dr Paweł Pluta) oraz doktorantów IFP, których cechowało duże zaangażowanie i odpowiedzialność za jak najlepsze przygotowanie całego wydarzenia. Podczas otwarcia VII Światowego Kongresu Polonistów nadano im przydomek: „Kongresowe Anioły”, gdyż ich zadaniem było czuwanie nad komfortem uczestników w łączeniu się z wybranymi spotkaniami.

Kongres – w opinii uczestników i organizatorów – był przedsięwzięciem wymagającym, ale udanym. Co stwierdzam z ogromną satysfakcją.

* W imieniu Komitetu Organizacyjnego

INTERNATIONALER KONGRESS DER POLNISCHEN SPRACHE UND KULTUR

MIĘDZYNARODOWY KONGRES JĘZYKA I KULTURY POLSKIEJ

DOROTA ORSSON

DE

Vom 22. bis 24. September 2021 fand der vom Sprachwissenschaftlichen Institut der Universität Szczecin organisierte Internationale Kongress der polnischen Sprache und Kultur statt. Sein Zweck war es, einen Raum zu schaffen für Diskussion und Erfahrungsaustausch von Forscher*innen, die sich an Forschungszentren in und außerhalb von Polen mit der polnischen Sprache, Kultur und Literatur befassen.

Vorsitzende des Organisationskomitees war Dr. habil. Adrianna Seniów, Professorin der Universität Szczecin, dessen Mitglieder waren Prof. Hanna Pułaczewska, Dr. Dorota Orsson, deren Forschungsschwerpunkt die polnische Sprache im Ausland ist, Dr. Agnieszka Szlachta, die die polnische Sprache der Gegenwart untersucht, und Dr. Nina Pielacińska aus dem Institut für Literatur und Neue Medien, zu deren Forschungsthemen die polnische Exilliteratur mit besonderer Berücksichtigung Südamerikas gehört.

Die von den Organisatoren des Kongresses vorgeschlagene Thematik konzentrierte sich auf folgende Fragen:

- synchrone und diachrone Aspekte bei der Erforschung der polnischen Sprache;
- das Bild Polens und der Polen in den polnischen und ausländischen Medien;
- das Erbe der Exilpolen und dessen Rezeption in Polen und der Welt;
- der polnische Beitrag zur Weltkultur, das internationale Schaffen und Werke polnischer Autoren;
- die Sprache der Literatur in ihrer historischen und gegenwärtigen Perspektive;
- Rezeption früherer und gegenwärtiger polnischer Literatur in der Welt;
- Übersetzungen der polnischen Literatur in fremde Sprachen sowie der fremden Literatur ins Polnische;

PL

W dniach 22–24 września 2021 roku odbył się organizowany przez Instytut Językoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego Międzynarodowy Kongres Języka i Kultury Polskiej. Jego celem było stworzenie przestrzeni do dyskusji wokół różnorodnych aspektów języka i kultury polskiej, wymiana doświadczeń oraz integracja badaczy z krajowych i międzynarodowych ośrodków naukowych zajmujących się polszczyzną, kulturą i literaturą polską.

Przewodniczącą komitetu organizacyjnego kongresu była dr hab. Adrianna Seniów, prof. US, natomiast w skład komitetu weszły profesor Hanna Pułaczewska, dr Dorota Orsson – specjalizujące się w badaniach nad językiem polskim poza granicami kraju, dr Agnieszka Szlachta – badaczka współczesnej polszczyzny oraz dr Nina Pielacińska z Instytutu Literatury i Nowych Mediów, której przedmiotem zainteresowania jest polska emigracja literacka ze szczególnym uwzględnieniem Ameryki Południowej.

Tematyka zaproponowana przez organizatorów kongresu koncentrowała się wokół następujących zagadnień:

- synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny,
- obraz Polski i Polaków w mediach polskich i zagranicznych,
- spuścizna emigrantów polskich i jej recepcja w Polsce i na świecie,
- udział Polaków w kulturze światowej, międzynarodowy dorobek Polaków,
- język literatury pięknej w perspektywie dawnej i współczesnej,
- recepcja dawnej i współczesnej literatury polskiej na świecie,
- tłumaczenie literatury polskiej na języki obce i literatury obcej na język polski,
- nauczanie języka polskiego za granicą i język polski jako

> Unterricht der polnischen Sprache im Ausland und Polnisch als Fremdsprache in Polen;
> Aktivitäten der exilpolnischen Organisationen.

Dank des so breit gefächerten Programms nahmen am Kongress Forscherinnen und Forscher teil u.a. aus China (Universität für Fremdsprachen Peking, Universität für internationale Studien Shanghai), Japan (Universität für internationale Studien Tokio), Uruguay (ORT-Universität Montevideo), Brasilien (Universität des Bundesstaates Parana Curitiba), aus der Ukraine (Nationale Iwan-Franko-Universität Lemberg), Tschechien (Universität Ostrava, Karls-Universität Prag) und Deutschland (Universität Greifswald, Universität Konstanz, Universität Leipzig, Friedrich-Schiller-Universität Jena, Technische Universität Darmstadt).

An den Begegnungen beteiligten sich auch Forscherinnen und Forscher aus den Instituten der Polnischen Akademie der Wissenschaften (Institut der polnischen Sprache, Institut für Slawistik) sowie aus zahlreichen polnischen Hochschulen, u.a. der Jagiellonen-Universität Krakau, der Universität Warschau, der Universität Danzig, der Adam-Mickiewicz-Universität Posen, der Katholischen Johannes-Paul-II-Universität Lublin, der Universität Łódź und der Schlesischen Universität Kattowitz.

An der feierlichen Eröffnung des Kongresses nahm die oberste Vertretung der Universität Szczecin teil. Betont wurde die globale Reichweite des Ereignisses, da zur Teilnahme an den Plenarsitzungen Vertreter*innen der deutschen Universitäten (Prof. Bernhard Brehmer von der Universität Konstanz), aus Uruguay (Dr. Marta Guillermo-Sajdak von der ORT- Universität Montevideo) und Polen (Prof. Ewa Lipińska und Anna Seretny von der Jagiellonen-Universität) eingeladen wurden. In beinahe 70 Vorträgen wurden mannigfaltige Aspekte der Erforschung der polnischen Sprache behandelt, hinzu kamen Referate in den Themensektionen.

Den Fragen der Sprache der Belletristik widmeten ihre Vorträge u.a. Prof. Eliza Pieciul-Karmińska von der Adam-Mickiewicz-Universität Posen („Die Grimm-Märchen und die Polen-Frage, oder was sagen die polnischen Übersetzungen der deutschen Märchen über uns?“) Prof. Henryk Duda von der Katholischen Universität Lublin („Jarosław Marek Rymkiewicz über die Entstehung und das Wesen der Sprache in Anlehnung an sein Essay *Durch den Spiegel (Przez zwierciadło)* aus dem Jahre 1993)“. Zum Thema Rezeption und Übersetzungen der polnischen Literatur in der Welt sprachen u.a. Prof. Li Yinan von der Universität für Fremdsprachen Peking („Gegenwärtige Rezeption von Henryk Sienkiewicz in China“) und Mgr. Mao Rui von der Universität für internationale Studien Shanghai („Rezeption der Werke von Stanisław Lem in China und Probleme bei der Übersetzung von Kyberiade *(Cyberiady)* in die chinesische Sprache“).

Einen wichtigen Teil des Kongresses bildeten die Podiumsdiskussionen, bei denen Fragen des Polnischunterrichts im Ausland besprochen wurden. Die meisten Beiträge zu diesem Thema bezogen sich auf den Status der polnischen Sprache in Deutschland – in zwei Sektionen diskutierten Vertreter*innen deutscher und polnischer Universitäten und anderer Einrichtungen u.a. über Methoden des Polnischunterrichts, Besonderheiten der Grenzregion sowie aktuelle und geplante Projekte. Darüber sprachen Magdalena Wiażewicz vom Ministerium für Bildung, Jugend und Familie, Agnieszka Zawadzka von der Universität Leipzig, Ewa Krauss von der Universität Jena, Barbara Stolarczyk von der Universität Darmstadt, Magdalena Telus vom KoKoPol sowie Agnieszka Putzier und Justyna Hryniewicz-Piechowska von der Universität Greifswald.

Fragen des Polnischunterrichts als Fremdsprache in Polen sowie der Förderung der polnischen Sprache im Ausland griffen u.a. auf Aleksandra Piasecka-Till von der Universität des Bundesstaates Parana Curitiba, Brasilien („Das Wecken der sprachlichen Sensibilität durch den Polnischunterricht: Das Projekt *Licenciar Polonês* in den öffentlichen Schulen von Curitiba“) und Iryna Bundza, Nationale Iwan-Franko-Universität Lemberg, Ukraine („Entwicklung der Übersetzungskompetenz von Studenten der Lemberger Polonistik: Methoden und Herausforderungen“).

Ein Teil der Referate bezog sich auf das Erbe von Exilpolen und den polnischen Beitrag in der Weltkultur, z. B. Michel Kobelinski, University of the State of Paraná, Brasilien („Places of Memory and Public History: Social Networks and Cultural Engagement in Southern Brazil“). Aufmerksamkeit wurde auch den Fragen der früheren und der gegenwärtigen polnischen Sprache gewidmet (u.a.: Prof. Piotr Żmigrodzki von der Polnischen Akademie der Wissenschaften, Prof. Iwona Burkacka von der Universität Warschau,

obcy w Polsce,
> działalność organizacji polonijnych.

Tak szeroko nakreślona perspektywa sprawiła, że w Międzynarodowym Kongresie Języka i Kultury Polskiej wzięli udział badacze m.in. z Chin (Pekiński Uniwersytet Języków Obcych, Szanghajski Uniwersytet Studiów Międzynarodowych), Japonii (Tokijski Uniwersytet Studiów Międzynarodowych), Urugwaju (Uniwersytet ORT w Montevideo), Brazylii (Uniwersytet Federalny Stanu Parana w Kurytybie), Ukrainy (Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki), Czech (Uniwersytet Ostrawski, Uniwersytet Karola w Pradze) i Niemiec (Uniwersytet w Greifswaldzie, Uniwersytet w Konstancji, Uniwersytet w Lipsku, Uniwersytet Friedricha Schillera w Jenie, Uniwersytet Techniczny w Darmstadcie).

W spotkaniach uczestniczyli również badacze z instytutów Polskiej Akademii Nauk (Instytut Języka Polskiego PAN, Instytut Slawistyki PAN) oraz licznych uczelni krajowych m.in. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

W uroczystym otwarciu kongresu udział wzięli przedstawiciele władz Uniwersytetu Szczecińskiego. Globalny zasięg wydarzenia podkreślono, zapraszając do udziału w obradach plenarnych przedstawicieli uniwersytetów z Niemiec (prof. Bernhard Brehmer z Uniwersytetu w Konstancji), Urugwaju (dr Marta Guillermo-Sajdak z Uniwersytetu ORT w Montevideo) i Polski (prof. Ewa Lipińska i Anna Seretny z Uniwersytetu Jagiellońskiego).

W blisko 70 wystąpieniach naukowcy omówili różnorodne aspekty badań polszczyzny, a referaty skoncentrowane zostały w panelach tematycznych.

Zagadnieniom związanym z językiem literatury pięknej poświęcone były m.in. wystąpienia prof. Elizy Pieciul-Karmińskiej z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pt.: „Baśnie braci Grimm a sprawa polska, czyli co mówią o nas polskie przekłady niemieckich baśni?”) oraz prof. Henryka Dudy z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego pt. „Jarosław Marek Rymkiewicz o genezie i istocie języka (na podstawie eseju *Przez zwierciadło* z 1993 r.)”. Na temat recepcji oraz tłumaczeń literatury polskiej na świecie referaty wygłosiły m.in.: prof. Li Yinan z Pekińskiego Uniwersytetu Języków Obcych („Współczesna recepcja Henryka Sienkiewicza w Chinach”) czy mgr Mao Rui z Szanghajskiego Uniwersytetu Studiów Międzynarodowych, Chiny („Recepcja twórczości Stanisława Lema w Chinach i trudności w tłumaczeniu *Cyberiady* na język chiński”).

Ważną częścią kongresu były panele, podczas których podejmowano kwestie związane z nauczaniem języka polskiego za granicą. Najwięcej referatów na ten temat dotyczyło statusu polszczyzny w Niemczech, w dwóch sekcjach przedstawiciele niemieckich i polskich uniwersytetów oraz instytucji dyskutowali m.in. o metodach nauczania języka polskiego, specyfice rejonu przygranicznego, realizowanych i planowanych projektach. Były to wystąpienia Magdaleny Wiażewcz z Ministerstwa ds. Edukacji, Młodzieży i Rodziny, Agnieszki Zawadzkiej z Uniwersytetu w Lipsku, Ewy Krauss z Uniwersytetu w Jenie, Barbary Stolarczyk z Uniwersytetu w Darmstadt, Magdaleny Telus z KoKoPol oraz Agnieszki Putzier i Justyny Hryniewicz-Piechowskiej z Uniwersytetu w Greifswaldzie.

Kwestie nauczania i promocji języka polskiego w innych krajach oraz jego nauczania jako obcego w Polsce podejmowali m.in. Aleksandra Piasecka-Till, Uniwersytet Federalny Stanu Parana w Kurytybie, Brazylia („Budzenie wrażliwości językowej poprzez nauczanie języka polskiego: Projekt *Licenciar Polonês* w szkołach publicznych Kurytyby”); Iryna Bundza, Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Ukraina („Rozwijanie kompetencji tłumaczeniowych studentów polonistyki lwowskiej: metody i wyzwania”).

Część referatów dotyczyła spuścizny emigrantów polskich i obecności Polaków w kulturze światowej, mówił o tym np. Michel Kobelinski, University of the State of Paraná, Brazylia („Places of Memory and Public History: Social Networks and Cultural Engagement in Southern Brazil”). Uwagę poświęcono też zagadnieniom dawnej i współczesnej polszczyzny (m.in.: prof. Piotr Żmigrodzki z Polskiej Akademii Nauk, prof. Iwona Burkacka z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Ewa Kołodziejek, prof. Leonarda Mariak, prof. Jolanta Ignatowicz-Skowrońska z Uniwersytetu Szczecińskiego). Wybrane referaty zostaną opublikowane w czasopiśmie *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny”* oraz w recenzowanej monografii.

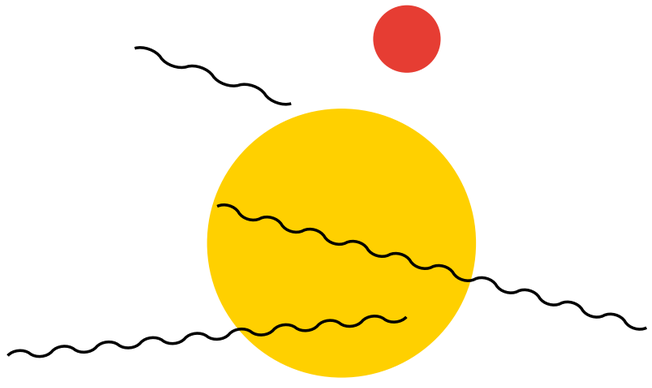
Prof. Ewa Kołodziejek, Prof. Leonarda Mariak, Prof. Jolanta Ignatowicz-Skowrońska von der Universität Szczecin). Ausgewählte Referate werden in der Zeitschrift *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* sowie in einer rezensierten Monographie veröffentlicht.

Der Internationale Kongress der Polnischen Sprache und Kultur war ein wichtiges Forum für Ideen- und Erfahrungsaustausch im Bereich der Erforschung der polnischen Sprache und Kultur im In- und Ausland sowie eine hervorragende Gelegenheit zum Anbahnen internationaler Forschungskooperationen. Die Organisator*innen kündigen weitere Kongresse an und laden Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaftler*innen sowie Historiker*innen, Medienwissenschaftler*innen, Soziolog*innen, Übersetzer*innen und andere Interessierte, die sich mit der polnischen Sprache und Kultur befassen, zur Teilnahme ein.

Programm und Kurzfassungen der Beiträge sind auf der Homepage mkjkp.usz.edu.pl zu finden.

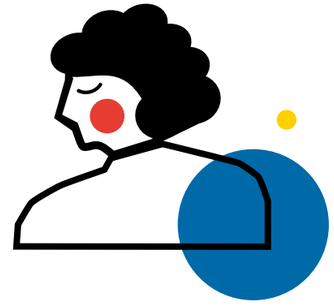
Międzynarodowy Kongres Języka i Kultury Polskiej był ważnym forum wymiany idei i doświadczeń w zakresie badań nad językiem i kulturą polską w kraju i za granicą oraz doskonałą okazją do nawiązania współpracy międzynarodowej, której owocem staną się wspólne projekty naukowe. Organizatorzy zapowiadają kolejne edycje kongresu, zapraszają do udziału w nim językoznawców, literaturoznawców, kulturoznawców, historyków, medioznawców, socjologów, tłumaczy i inne zainteresowane osoby zajmujące się językiem i kulturą polską.

Program konferencji oraz abstrakty wystąpień dostępne są na stronie internetowej mkjkp.usz.edu.pl.

Gedicht / Wiersz

DIE GEDANKEN SIND FREI

DE

„Die Gedanken sind frei“ ist ein deutsches Volkslied vom Ende des 18. Jh.s. Es steht symbolisch für das Streben des Menschen nach Freiheit. Am 3. November 2021 wurde das Lied in deutscher, polnischer und französischer Sprache im Europäischen Kulturpark Bliesbruck-Reinheim von Hans Bollinger, Jacek Telus und Noël Walterthum im Rahmen der Jubiläumsveranstaltung zum 25-jährigen Bestehen des Vereins *Begegnungen auf der Grenze / Spotkania na granicy / Rencontres à la frontière* vorgetragen.

PL

„Myśli wolne są” to popularna niemiecka piosenka z końca XVIII w. Mówi ona o tym, jak ważna dla człowieka jest wolność. 3 listopada 2021 r. piosenka ta została wykonana w języku niemieckim, polskim i francuskim w Europejskim Parku Kultury w Blisbruck/Reinheim przez Hansa Bollingera, Jacka Telusa i Noëla Walterthuma z okazji 25-lecia stowarzyszenia *Begegnungen auf der Grenze / Spotkania na granicy / Rencontres à la frontière.*

Libres sont les Pensées

Libres sont les pensées, qui va les deviner?
Elles ne font que passer, dans la nuit effacées.
Nul ne peut les toucher, nul tireur bien armé,
Car c’est ainsi: Libres sont les pensées!

Et me jetterait-on en cachot bien fermé,
Tout cela ne serait que peine bien perdue:
Barrières, murailles, de mes pensées sont pourfendues,
Car c’est ainsi: Libres sont les pensées!

Französische Übersetzung / Tłumaczenie na francuski:
Mireille Authosserre-Meyer

Myśli wolne są

Bo myśli wolne są, nie zgadnąć ich toku.
Przechodzą drogą swą, jak zjawy o zmroku.
Nikt nie wie nic o nich, nie strzeli nikt do nich.
Optuję za kwestią tą: myśli wolne są.

A jeśli zamkną mnie do lochu ciemnego,
to powiem tylko, że żal trudu wszelkiego.
Bo myśli bez granic, bariery im za nic,
na dwoje mury rwą: myśli wolne są.

Polnische Übersetzung: / Tłumaczenie na polski:
Magdalena Telus

Die Gedanken sind frei

Die Gedanken sind frei, wer kann sie erraten,
sie fliehen vorbei wie nächtliche Schatten.
Kein Mensch kann sie wissen, kein Jäger erschießen,
es bleibet dabei: die Gedanken sind frei.

Und sperrt man mich ein im finsteren Kerker,
das alles sind rein vergebliche Werke;
denn meine Gedanken zerreißen die Schranken
und Mauern entzwei: die Gedanken sind frei.

Breuer, Hans 1920 (Hg.): Der Zupfgeigenhans. 90. Auflage. Leipzig: Friedrich Hofmeister, S. [134] 118, https://digital.ub.uni-duesseldorf.de/content/pageview/2065595

Unsere Galerie / Nasza galeria

VIER JAHRESZEITEN

CZTERY PORY ROKU

DANUTA SWORA

DE

Malerin und Aktionskünstlerin, geboren in Oberschlesien, wohnt in Saarbrücken. In ihre Aktionen bezieht sie ihre polnischen, deutschen und französischen Freunde ein. Ihre Themen sind der weibliche Körper, Selbstinszenierung, Selbstsicherheit und Verletzlichkeit.

PL

Malarka i performerka, urodzona na Górnym Śląsku, mieszka w Saarbrücken. W swoje działania włącza polskich, niemieckich i francuskich przyjaciół. Podejmowane przez nią tematy to kobiece ciało, auto-inscenizaja, pewność siebie i bezbronność.

1 Frühling / Wiosna. Danutas Internationaler Frauentag bietet Jahr für Jahr eine gute Gelegenheit für deutsch-polnisch-französische Begegnungen. Links die Künstlerin / Organizowany przez Danutę coroczny Międzynarodowy Dzień Kobiet jest okazją do polsko-niemiecko-francuskich spotkań. Po lewej stronie Autorka.
Foto: Aleksandra Pepliński-Gościński

2 Sommer / Lato. Model: Tara Kristin B. Foto: Thomas Quinten

3 Herbst / Jesień. Model: Nicole Kut. Foto: Michael Wardeh-Jossep

4 Winter / Zima. Foto: Danuta Swora

1

2

3

4

Redaktion / Redakcja

AUTOR*INNEN IN DIESER AUSGABE
AUTORZY* W TYM WYDANIU

prof. dr Anna Dąbrowska
Sprachwissenschaftlerin, langjährige Leiterin der Schule für Polnische Sprache und Kultur an der Universität Wrocław
Językoznawczyni, długoletnia dyrektor Szkoły Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców Uniwersytetu Wrocławskiego

Dr. Regina Gellrich
Leiterin der Sächsischen Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa) in Görlitz
Dyrektor Saksońskiej Placówki ds. Wczesnej Nauki Języków Krajów Sąsiedzkich (LaNa) w Görlitz

Dieter Hackmann
Rechtsanwalt, Vorsitzender Weimarer Dreieck e.V., Weimar / Adwokat, przewodniczący stowarzyszenia Weimarer Dreieck stow. zar.

Prof. Dr. Stanisław Fiszer
Leiter der polonistischen Abteilung der Universitée de Lorraine, Nancy / Kierownik wydziału polonistyki na Uniwersytecie Lotaryngii w Nancy

Inge Jochum-Leonardy
Saarländische Autorin, Musikerin und Graphikdesignerin / Saarlandzka autorka, muzyk, projektantka grafiki

Dr. Matthias Kneip
Autor und Polen-Experte, Deutsches Polen-Institut, Darmstadt / Autor i ekspert, Niemiecki Instytut Spraw Polskich w Darmstadcie

Barbara Kowalski
Dozentin der polnischen Sprache im Mainzer Polonicum / Lektorka języka polskiego w Mainzer Polonicum w Moguncji

Kasia Lorenc
Polnischer Familienverein e.V., Infopoint Polregio, Aachen / Stowarzyszenie Polnischer Familienverein stow. zar., Infopoint Polregio Aachen

prof. dr Renata Nadobnik
Jakob-von-Paradies-Akademie, Gorzów Wielkopolski, Forschungsschwerpunkt: Geschichte der deutsch-polnischen Sprachführer
Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, zainteresowania badawcze: historia rozmówek polsko-niemieckich

Dr. Dorota Orsson
Sprachwissenschaftlerin an der Universität Greifswald, Polnischdozentin / Językoznawczyni na Uniwersytecie Greifswaldzkim, lektorka języka polskiego

Joanna Szymańska
Polnischer Familienverein e.V., Projektleiterin Infopoint Polregio, Aachen / Stowarzyszenie Polnischer Familienverein stow. zar., kierownik projektu w ramach Infopoint Polregio

Dr. Thomas Vogel
Langjähriger Leiter und Geschäftsführer des Sprachenzentrums der Europauniversität Viadrina, Frankfurt (Oder)
Długoletni dyrektor Centrum Języków Obcych Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Dr. Ewa Wieszczeczyńska
Glottodidaktikerin an der Hochschule Zittau/Görlitz, Sprachpraxis Polnisch, polnische Phonetik, Grammatik und Lexikologie
Glottodydaktyczka w Wyższej Szkole Zittau/Görlitz, zajęcia z praktycznej znajomości języka polskiego, fonetyki, gramatyki i leksykologii

dr habil. Anna Żurek
Leiterin der Schule für Polnische Sprache und Kultur an der Universität Wrocław
Dyrektor Szkoły Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców Uniwersytetu Wrocławskiego

Impressum

POLONUS.
ZEITSCHRIFT FÜR DIE POLNISCHE SPRACHE UND DEN EUROPÄISCHEN DIALOG /
CZASOPISMO NA RZECZ JĘZYKA POLSKIEGO I EUROPEJSKIEGO DIALOGU

Herausgeber / Wydawca Kompetenz- und Koordinationszentrum Polnisch (KoKoPol)
in Trägerschaft des Internationalen Begegnungszentrums St. Marienthal
Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) reprezentowane
przez Międzynarodowe Centrum Spotkań St. Marienthal

Redaktion / Redakcja Gunnar Hille, Prof. Dr. Marek Sadowski, Christin Stupka, Dr. Magdalena Telus

Redaktionsanschrift / Adres redakcji Internationales Begegnungszentrum St. Marienthal,
02899 Ostritz, St. Marienthal 10 / Tel. 035823/77-0 / Fax 035823/77- 250
www.kokopol.eu / telus@kokopol.eu

Illustrationen, Gestaltung, Satz / Ilustracje, grafika i skład
PAPINESKA, Monika Grobel-Jaroschewski

Druck / Druk Grafische Werkstätten Zittau
Auflage / Nakład 1000 Exemplare
ISSN 2701-6285

Die Zeitschrift wird finanziert aus Mitteln des Auswärtigen Amts und des Freistaats Sachsen.
Pismo jest finansowane ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych RFN i Wolnego Kraju Saksonii.

SACHSEN

Diese Maßnahme wird mitfinanziert
durch Steuermittel auf der Grundlage
des von den Abgeordneten des Sächsischen
Landtags beschlossenen Haushaltes.

Auswärtiges Amt

Diese Maßnahme wird finanziert aus Mitteln des Auswärtigen Amtes.

Internationales Begegnungszentrum St. Marienthal

KoKoPol

www.kokopol.eu